

Ἡ ἐπιστολή
τοῦ Δημήτρη Λιαντίνη
πρὸς τὴν κόρη του
Διοτίμα, πρὶν φύγει!

Διοτίμα μου, φεύγω αὐτοθέλητα.
Ἀφανίζομαι ὀρθιος, στιβαρός καὶ ὑ-
περήφανος. Ἐτοίμασα τούτῃ τὴν ὥρα
βῆμα βῆμα ὁλόκληρη τὴν ζωὴ μου, πού
ὑπῆρξε πολλά πράγματα, ἀλλὰ πάν-
ω ἀπ' ὅλα στάθηκε μιά προσεκτικὴ μελέ-
τη θανάτου. Τώρα πού ἀνοίγω τὰ χέρια
μου καὶ μέσα τους συντρίβω τὸν κόσμον,
εἶμαι κατάφορτος μέ αισθήματα ἐπιδοκι-
μασίας καὶ κατάφασης. Πεθαίνω ὑγιὲς στό
σῶμα καὶ στό μυαλό, ὅσο καθαρό εἶναι τό
νωπό χιόνι στά ὄρη καὶ τό ἐπεξεργασμένο
γαλάζιο διαμάντι. Νά ζήσεις ἀπλά, σεμνό-
πρεπα, καὶ τίμια, ὅπως σέ δίδαξα. Νά θυμᾶ-
σαι ὅτι ἐρχονται χαλεποὶ καιροὶ γιὰ τίς νέες
γενεές. Καὶ εἶναι ἄδικο καὶ μεγάλο παράξε-
νο νά χαρίζεται τέτοιο τό δῶρο τῆς ζωῆς
στοὺς ἀνθρώπους, καὶ οἱ πλεῖστοι νά ζοῦνε
μέσα στή ζάλη αὐτοῦ τοῦ ἀστείου παραλο-
γισμοῦ.

Ἡ τελευταία μου πράξη ἔχει τό νόημα τῆς
διαμαρτύρησης γιὰ τό κακό πού ἐτοιμάζουμε
ἐμεῖς οἱ ἐνήλικοι στίς ἀθῶες νέες γενεές πού
ἐρχονται. Ζοῦμε τὴ ζωὴ μας τρώγοντας τίς
σάρκες τους. Ἐνα κακό ἀβυσσαλέο στή φρίκη
του. Ἡ λύπη μου γι' αὐτό τό ἐγκλημα μέ σκοτώ-
νει. Νά φροντίσεις νά κλείσεις μέ τὰ χέρια σου
τά μάτια τῆς γιαιγῆς Πολυτίμης ὅταν πεθάνει.

Ἀγάπησα πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ περισσό-
τερο τρεῖς. Τό φίλο μου Ἀντώνη Δανασσῆ, τόν ἀ-
δεφοποιτό μου Δημήτρη Τρομπούκη καὶ τόν Πανα-
γιώταρο τό συγγενῇ μου, γιό καὶ πατέρα τοῦ Ἡρα-
κλῆ. Κάποια στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα μου τὰ κρατᾶ
ὡς ἰδιοκτησία ὁ Ἡλίας Ἀναγνώστου.

Νά ἀγαπᾷς τὴ μανούλα ὡς τὴν τελευταία τῆς ὥρα.
Ὑπῆρξε ἕνας ὑπέροχος ἀνθρώπος γιὰ μένα, γιὰ σέ-
να, καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὅμως γεννήθηκε μέ μοῖρα.
Γιατί τῆς ὀρίστηκε τό σπάνιο νά λάβει σύντροφο στή
ζωὴ τῆς ὄχι ἀπλά ἕναν ἄνδρα, ἀλλὰ τόν ποταμό καὶ
τόν ἀνεμο.

Τό γράμμα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ πού τῆς ἔγραψα τό
παίρνω μαζί μου. Σᾶς ἀφήνω ἐσένα, τὴ μανούλα, καὶ τό
Διγενῆ, τό σπίτι μου δηλαδή, πού τοὺς στάθηκε στῦλος
καὶ στέμμα.

ΓΚΕΜΜΑ ΠΕΣ,

ΞΕ ΥΨΗΛΟΥΣ ΒΑΘΜΟΥΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑΞΗΣ.
ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΔΥΝΑΤΗ ΑΡΜΗΤΙΚΗ ΕΝΤΡΟΠΙΑ.
ΝΑ ΕΛΞΕΤΕ ΑΥΤΗ ΤΗ ΕΞΦΟΡΕΥΜΗ ΚΙ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΤΙΜΗ.
ΘΑ ΔΟΚΙΜΑΣΩ ΝΑ ΠΟΡΕΥΤΩ ΤΟΝ ΑΚΡΙΒΟ ΘΑΝΑΤΟ
ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ. ΑΝ ΟΜΩΣ ΔΕΝ ΑΝΤΕΞΩ ΝΑ ΥΨΩΘΩ
ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΕΙΑ ΠΟΥ ΔΕΙΩΝΕΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΤΡΟΠΟΣ
ΚΑΙ ΕΥΡΕΘΕΙ Ο ΝΕΚΡΟΣ ΜΟΥ ΞΕ ΤΟΠΟ ΟΧΙ ΔΕΦΑΛΗ,
ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΕΤΕ ΜΕ ΤΗ ΜΑΝΟΥΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΓΕΝΗ
ΝΑ ΤΟΝ ΚΑΥΕΤΕ ΞΕ ΕΝΔ ΑΠΟΤΕΦΡΩΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΞΗΣΑ ΕΡΗΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΣ

Λιαντίνης

Ἴδεο - Θέατρον ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΝ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΤΕΥΧΟΣ 3 ΔΡΧ. 1.000

Δημήτρη Λιαντίνη
ΝΑΡΚΙΣΟΣ

Σαράντου Ἀντωνάκου
Ο ΒΑΝΔΑΛΟΣ
ΑΒΒΑΣ ΦΟΥΡΜΟΝΤ

Στεφάνου Γερουλάνου
**Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ**

Ἡλία Νικολούδη
ΤΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Ἀντωνίου Χαλᾶ

**ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΥΣΩΝ
ΕΠΩΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΜΥΗΜΕΝΩΝ**

Παναγῇ Δελατσᾷ

**Η ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ**

(Μέρος 1ο)

Πέτρου Γράβιγγερ

**ΑΙ ΔΥΟ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΑΚΑΙ ΠΥΛΑΙ
ΔΙΟΝΥΣΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝ ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΑΣ**

Ordo Rosae Aureae

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ

(Μέρος 1ο)

Ἴδεο-Θέατρον ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἔτος Α' Ἀρ. Φύλλου 3 Δεκέμβριος 1998

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση
τῆς Ἀστικής Μὴ Κερδοσκοπικῆς Ἑταιρείας
"Θεατρικὴ Ἑρευνητικὴ Ομάδα Σύνδεση"

Στουρνάρη 57 104.32 Ἀθῆναι
Τηλ.: 52.37.543, Τηλεομοιότυπον: 52.26.694

Ἑπύθυρος ἐκδόσεις: Ἀντ. Ἰωάν. Ἀναστασάκης
Καλλιτεχνικὴ ἐπεξεργασία: Καλλιόπη Κατσουλάνη
Στοιχειοθεσία: Δήμητρα Μουστάκη
Διορθώσεις: Δήμητρα Ἀθανασοπούλου
Ἐκτύποις: Γ. & Χ. Ζαχαρόπουλος - Δ. Σιταρᾶς

Τὰ κείμενα, ὅπως καὶ ἡ γλῶσσα κάθε δημοσιεύματος
ἀπηχοῦν τίς ἀπόψεις τοῦ ἐκαστοῦ γράφοντος

**ΕΑΝ ΘΕΛΕΤΕ
ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ**
ἀποστέλλετε γιὰ ἔτησίαν συνδρομὴν
ταχ. ἐπιταγὴ 5.000 δρχ.
στὸ ὄνομα: Ἴδεο-Θέατρον Ἀντωνίου
Ἀναστασάκη Στουρνάρη 57 104.32 Ἀθῆναι
ἢ τηλεφωνήσατε στὸ 52.37.543
Συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ: 10.000 δρχ.

**ΕΑΝ ΘΕΛΕΤΕ
ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΔΩΡΗΤΕΣ**
στὸ Ἴδεο-Θέατρον
ἀποστέλλετε τὸ ποσό πού ἐπιθυμεῖτε
στὸ ὄνομα: Ἴδεο-Θέατρον
Στουρνάρη 57 104.32 Ἀθῆναι
μέ τὴν ἑνδειξὴν δωρεά.
Τὰ δνόματα καὶ τὰ ποσὰ τῶν δωρητῶν
θὰ ἀναγράφονται στὸ περιοδικὸ σὲ εἰδικὴ στήλη.

**Δωρίσατε
μία συνδρομὴ
στοὺς φίλους σας**

* Ἡ φωτογραφία ἐξωφύλλου καὶ ὀπισθοφύλλου εἶναι
τοῦ Ἀντ. Κατάνου. Οἱ φωτογραφίες τοῦ ἀφιερώματος
στον Ἑλγιν τῆς Σπάρτης, εἶναι τῆς Μαρίας Στέφωσιν.

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

**Μαθήματα
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ**
Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκφράσεως
διὰ μέσου τοῦ Λόγου!

Διδάσκονται
**ΑΝΑΠΝΟΗ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ
ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ
ΜΝΗΜΗΣ**

κείμενα ἐργασίας
Ρητορικοὶ Λόγοι
(ἀρχαιοελληνικῆς γραμματείας)
**Ὅρφικοι Ὕμνοι - Τραγωδίαι
Ὅμηρικὰ Ἔπη**

**Ἐλευθερώστε
τὴν σκέψη σας, ἀρθρώστε τὴν
Ἑλληνικὴ καὶ ἐπικοινωνήστε!**

ΜΕ ΤΟΝ ΔΑΝΤΩΝ ΔΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

(Ἡθοποιός-σκηνοθέτης-Διευθυντὴς Ἴδεο-Θεάτρου)

Τμήματα

Δευτέρα 6-8 π.μ. & 8-10 π.μ. * Τετάρτη 6-8 π.μ.

Πληροφορίες - ἐγγραφές: Ἴδεο-Θέατρον 52.37.543

Αἱ ἀποκαλύψεις τῶν «Χρυσῶν Ἐπῶν» περὶ τῶν Μεμνημένων

Ἀντωνίου Χαλᾶ

«Τοὺς τέ καταχθονίους σέβει δαίμονας, ἔννομα ρέζων»

Καὶ τοὺς καταχθονίους μεμνημένους σέβου, ἀπονέμω τὰ νενομισμένα

Θὰ ἀναλύσωμεν ἕναν ἐξόχως ἀποκαλυπτικὸν στίχον
τῶν Χρυσῶν Ἐπῶν τοῦ Πυθαγορικοῦ Λύσιδος:

Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον θὰ τιμήσωμεν - μετὰ

«Τὰς ἀνθρωπίνους ἐκείνας ψυχὰς, αἵτινες ἔχουσι κο-
σμηθῆ δι' ἀρετῆς καὶ ἀληθείας, ἀποκαλεῖ Δαίμονας, ὡς
δαήμονας καὶ ἐπιστήμονας.

Ἀκολουθῶς, χωρίζων αὐτὰς τῶν φύσει Δαιμόνων οἷτι-
νες τὸ μεταξύ Θεῶν καὶ Ἀνθρώπων μέσον γένος πλη-
ροῦσι, **Καταχθονίους** προσεῖπεν, ἐπειδὴ δύναται νὰ
πολιτεύωνται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ νὰ ὑπεισέρχωνται εἰς γῆ-
ϊνα σώματα, καὶ νὰ οἰκῶσι κατὰ τὴν γῆν καὶ τοιοῦτο-
τρόπως, διὰ μὲν τῆς λέξεως Δαίμονες, χωρίζει αὐτοὺς
ἀπὸ τοὺς φαύλους καὶ ἀνεπιστήμονας ἀνθρώπους, τοὺς
καὶ ἀδαήμονας καὶ οὐχὶ δαίμονας· διὰ δὲ τῆς προσθή-
κης τῆς λέξεως Καταχθόνιοι, φέρει αὐτοὺς εἰς ἀντιδι-
αστολήν πρὸς τοὺς **ἀεὶ δαήμονας** καὶ ἀεὶ ἐπιστήμονας
καὶ οἱ ὅποιοι, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, δὲν πολιτεύονται
ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε συζῶσι μετὰ γῆϊνα σώματα.

Διότι ἡ πρόσρησις τοῦ καταχθονίου δαίμονος δὲν
ἀρμόζει εἰς κανέναν ἄλλον παρά εἰς τὸν φύσει μὲν ὄντα
ἄνθρωπον, σχέσει δὲ γενόμενον δαίμονα καὶ δαήμονα
τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιστήμονα.

Ἐπειδὴ τὸ τρίτον γένος (τῶν ἀνθρώπων), **χθόνιον** ἰδίως
λέγεται, ὡς ἐσχατὸν τῶν λογικῶν ὄντων καὶ ἐπιμελου-
μενον τῆς χθονίας ζωῆς. Ἐνῶ τὸ πρῶτον γένος (τῶν
Θεῶν) εἶναι οὐράνιον· τὸ δὲ μέσον (τῶν Δαιμόνων) αἰ-
θερίον.

Ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀνήκουν εἰς τὸ
τρίτον γένος, πάντες δύναται ν' ἀποκληθῶν καταχθό-
νιοι· οὐχὶ ὅμως πάντες δαήμονες καὶ σοφοί· λίαν λοιπὸν
ἀρμοζόντων ὁ Λύσις (ὁ συγγραφεὺς τῶν Πυθαγορικῶν
Χρυσῶν Ἐπῶν) ὠνόμασε Καταχθονίους Δαίμονας τοὺς
σοφοὺς ἀνθρώπους. **Διότι οὔτε πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι
σοφοί· οὔτε πάντες οἱ σοφοὶ ἄνθρωποι.**

Ἀλλὰ καὶ Ἡρώες ἀγαθοὶ καὶ ἀθάνατοι Θεοὶ - φύσει
κρείττονες (καλλίτεροι) ὄντες τῶν ἀνθρώπων - καὶ σο-
φοὶ εἶναι καὶ ἀγαθοί.

Τοὺς ἀνθρώπους λοιπὸν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι συν-
τεταγμένοι μετὰ θεῶν γέννη, τοὺς ἰσοδαίμονας δηλαδὴ
καὶ ἰσαγγέλους καὶ τοὺς ὁμοίους πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς
ἥρωας, τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ παραινοῦσιν, ὅπως σεβώμεθα.

**Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι διὰ τῆς φράσεως
«Καταχθόνιοι Δαίμονες» τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ προτρέπουσι νὰ
τιμῶμεν φαῦλόν τι γένος·** πρᾶγμα τὸ ὅποιον θὰ ἡδύνατο
τις νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἐμφαίνει ἡ συνήθης ἔννοια τῆς λέ-
ξεως.

Διότι εἰς τὸν διακείμενον ἐρωτικῶς πρὸς τὸν Θεόν καὶ
ἔχοντα συναίσθησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας, δὲν ἀρμόζει νὰ
τιμᾶ τὰ χείρονα τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας.

Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον θὰ τιμήσωμεν - μετὰ
τὰ κρείττονα - ἐάν δὲν εἶναι ὡμοιωμένος πρὸς τὰ
κρείττονα καὶ ἐάν δὲν εὐρίσκηται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν
θεῖον χορόν.

**Ποία δὲ ἡ πρὸς τοὺς καταχθονίους δαίμονας προσφε-
ρομένη τιμή;** Τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ λέγουσι: **«ἔννομα ρέζειν»**
(διὰ τῆς ἀπονομῆς τῶν νενομισμένων). Τοῦτο δὲ δὲν
σημαίνει ἄλλο ἢ τὸ νὰ πειθώμεθα εἰς τὰ παραγγέλματα,
τὰ ὅποια μᾶς ἀφῆκαν· τὸ νὰ ἐμμένωμεν εἰς τοὺς λόγους
των, ὡσάν οὔτοι νὰ ἐθεωροῦντο ὑφ' ἡμῶν ὡς νόμοι· τὸ
νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ βίου, τὴν ὁποίαν
ἐκείνοι διελθόντες, δὲν ἐφθόνησαν νὰ μεταδώσωσι
ταύτην καὶ εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὥσπερ **ἀθάνατον
καὶ πατρῶαν κληρονομίαν ἡγωνίσθησαν, ὅπως διαφυλά-
ξουν διὰ τοὺς μεταγενεστέρους, πρὸς κοινὸν ὄφελος** τὰ
στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ τοὺς κανόνες τῆς ἀληθείας εἰς
συγγράμματα καταθέσαντες· εἰς ταῦτα λοιπὸν τὸ νὰ
πειθεταί τις καὶ νὰ ζῇ πρὸς ταῦτα συμφώνως, ἀποτελεῖ
τὴν καλλίστην πρὸς αὐτοὺς τιμὴν.

Τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ τῶν κρειττόνων τιμή, ἀρχομένη ἀπὸ
τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν πρὸς τὸν Δημιουργόν,
καὶ περατουμένη εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, διὰ μέσω
τῶν οὐρανίων καὶ αἰθερίων γενῶν. Ταῦτα σχολιάζει ὁ
Ἱεροκλῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ Πυθαγορικὴ Παρά-
δοσις παραδέχεται τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαρξίν ἀνθρώπων
τοιαύτης ἀγνότητος, ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης, ὥστε ν'
ἀνήκωσιν οὔτοι εἰς τὴν τάξιν τῶν ὄντων, τῶν ἀξίων τιμῶν
καὶ σεβασμοῦ, ἀμέσως μετὰ τοὺς Ἡρώας καὶ Ἡμιθέους.
Οἱ Ἀνθρωποι οὔτοι ἔχουσι φθάσει εἰς τοιαύτην ἐξέλιξιν
καὶ ἐξύψωσιν, ὥστε τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ ν' ἀποκαλῶσιν αὐ-
τοὺς **«Καταχθονίους Δαίμονας»**, τῆς λέξεως «Δαίμων»
οὔσης συνωνύμου μετὰ τὴν Πλατωνικὴν λέξιν «Δαήμων»,
Ἐπαίων, Ἐπιστήμων.

**Οὔτοι εἶναι οἱ Μεμνημένοι, τῆς Ἀρχαϊκῆς Παραδόσεως,
καὶ τῶν Μυστηρίων οἱ Ἱεροφάνται, «οἱ ἐσθλοὶ δαίμονες
τοῦ Ἡσιόδου φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων».**

Ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὰ Χρυσᾷ Ἐπῇ διαστέλ-
λουσι τρεῖς τάξεις λογικῶν ὄντων, ἀξίων τιμῆς καὶ σε-
βασμοῦ διὰ τὴν Πνευματικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν, τὴν Ἐ-
πιστήμην καὶ Εὐεργετικότητά των πρὸς τὸ Ἀνθρώπινον
Γένος. Αἱ τρεῖς δ' αὗται τάξεις σαφέστατα ἀντιδιαστέλ-
λονται εἰς τοὺς ἀκολουθοῦς πρώτους τρεῖς στίχους τῶν
Χρυσῶν Ἐπῶν:

«Ἀθανάτους μὲν πρῶτα Θεούς, νόμῳ ὡς διακρίνεται, τίμα· καὶ σέβου ὄρκον· ἔπειθ' Ἡρώας ἀγαυούς· Τούς τε καταχθονίους σέβει Δαίμονας, ἔννομα ρέζων»

Αἱ τρεῖς δ' αὖται τάξεις εἶναι:

- Οἱ Ἀθάνατοι Θεοί, οἱ Οὐράνιοι.
- Οἱ Ἀγαυοὶ Ἡρώες, οἱ Αἰθέριοι, τὸ μέσον μεταξύ τῶν ἄκρων γένος, οἱ καὶ Δαίμονες Ἀγαθοὶ καλούμενοι, ὡς ὄντες δαήμονες καὶ ἐπιστήμονες τῶν θείων νόμων.
- Οἱ Καταχθόνιοι Δαίμονες, οἱ ἐπίγειοι δαήμονες καὶ ἐπιστήμονες.

Εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἦσαν γνωστοὶ «οἱ Καταχθόνιοι Δαίμονες» ὑπὸ τῶν Μεμνημένων εἰς τὰ Μυστήρια τῆς Ἐλευσίνος καὶ τῆς Σαμοθράκης. Ἀλλὰ καὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος ἦσαν γνωστοὶ οὗτοι, ὡς καταφανέστατα δηλοῦνται τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν προσεκτικὸν μελετητὴν τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πausανίου.

Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι - ἄνθρωποι ὄντες - ἐκ τοῦ ἀφανοῦς καὶ ἀπόκρυφου ἐπιστατοῦσιν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ γενικῶς ἐπὶ τῆς Ἑξελίξεως τοῦ Πλανήτου μας διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Τὴν ὑπαρξίν των γνωρίζουν οἱ Μεμνημένοι, ἐξ αὐτοψίας.

Εἰς τὸν Ἑξω Κόσμον ἀπὸ τοῦ 1875 κατέστησε γνωστούς αὐτοὺς ἡ Μπλαβάτσκη, ἡ δ' ἀντίστοιχος λέξις, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται ἀγγλιστί εἶναι «The Masters» (Οἱ Διδάσκαλοι, οἱ Μήστορες). Ἡ δ' ἀποκάλυψις τῆς υπάρξεως των, ὑποστηριζομένη με ἀναμφίλεκτα τεκμήρια, ἐφόσον αὕτη εἶναι συνδεδεμένη με τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Ἀρχαϊκῆς Παραδόσεως (τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων παραμεινάσης ἀποκρύφου, ἐντὸς τῶν κρυπτῶν) ἀποτελεῖ μίαν τῶν μεγίστων καὶ τῶν ἐκπληκτικωτάτων εὐεργεσιῶν τῆς πρὸς τὴν Ἀνθρωπότητα, τῆς ὁποίας ἡ δυναμικότης καὶ αἱ συνέπειαι σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου θὰ καθίστανται καὶ αἰσθητότεροι.

Τὸ σημαντικώτερον συμπέρασμα τῆς παρούσης διασκοπήσεως εἶναι ὅτι ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς ἐγνώριζεν τὴν ὑπαρξίν τῶν «Καταχθονίων Δαημόνων», τῶν κατόχων τῆς Ἀρχαϊκῆς Παραδόσεως. Σὺν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ Χρόνου ἡ γνῶσις αὕτη περιορίζετο μεταξύ τῶν ἐκλεκτῶν, μέχρις οὗ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πρόκλου καὶ τοῦ Ὀλυμπιόδωρου, μόνον οἱ ἐλάχιστοι Μεμνημένοι κατεῖχον τὴν ζωτικωτάτην ἀλήθειαν, τοῦ δὲ Χριστιανικοῦ Κόσμου λησμονήσαντος τελείως τὴν ὑπαρξίν των.

ΧΩΡΟΧΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Καταχωρήσεις ἀνεξίτηλες στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Χωροχρόνου οἱ Ἰδέες, Ἀντανάκλασεις σημεῖων τοῦ Μεγίστου Κύκλου οἱ Πράξεις αἰωροῦνται μετέωρες σὲ ἀναμονὴ Δίκης. Ἡ ἀνταπόδοση καρτερῇ. Στὴν Θεία Λειτουργία τῶν Κόσμων κάθε Σημεῖο καὶ Κέντρο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, κάθε Σκέψη καὶ Κίνησις, κάθε παρόρμησις καὶ Σπὸνδύλος, Κορωνίς καὶ Μετόπη τοῦ Ὑπερέτατου Ναοῦ - ὁ ΝΟΥΣ.

Ἀλτάνη

Ἀγνότερη τροφή

Παν. Ἀναγνώστου

Πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ὑπὸ ὄψιν τοὺς ὅτι εἴμεθα ὅ,τι προσδιορίζουν οἱ δονήσεις τοῦ σώματός μας. Μεταφέρουμε κραδασμούς πού εἶναι δικοὶ μας καὶ πού προσλαμβάνομε ἀπὸ ἄλλα ὄντα ἢ πράγματα, ὁρατὰ ἢ ἀόρατα. Κάθε τι πού ἐπιτρέπομε νὰ μῆ στὴν ζωὴ μας, στὰ αἰσθήματά μας, στὶς σκέψεις μας, στὰ σώματά μας, μπορεῖ νὰ γίνῃ μέρος τῶν δικῶν μας κραδασμῶν, με ἀποτέλεσμα νὰ τοὺς χαμηλώσῃ, προκαλώντας ἀσθένεια καὶ ἀτυχία, εἴτε νὰ τοὺς ὑψώσῃ, φέροντας ὑγεία καὶ εὐτυχέστερη ζωὴ. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαίτερος γιὰ τὴν τροφὴ καὶ τὰ ποτὰ πού εἰσάγομε στὸ σῶμα μας. Μεταφέρουν κραδασμούς πού τοὺς προσθέτομε στοὺς δικούς μας. Λίγοι ἄνθρωποι συναισθάνονται πόσο πολὺ κρατοῦν σὲ ὀπισθοδρόμηση τὴν πνευματικὴ τους ἀνάπτυξη τρώγοντας λανθασμένες τροφές, οὔτε τοὺς ταχεῖς διασκελισμούς πού θὰ ἐπετύγχαναν, ἂν ἔδιναν περισσότερη προσοχὴ σὲ ὅ,τι εἰσάγουν στὸ σῶμα τους.

Τὰ φρούτα μεταφέρουν τοὺς ὑψηλότερους κραδασμούς. Τὰ χορταρικά, ἔπειτα. Τὰ ὄσπρια εἶναι τρίτα στὸν πίνακα ἐνῶ τὰ ζωικά προϊόντα εἶναι τελευταῖα καὶ τὸ κρέας, ἔσχατον. Ἀπὸ τὰ φρούτα, τὰ νωπὰ καὶ ἀμαγεύρευτα, περιέχουν τοὺς ὑψιστοὺς κραδασμούς, μόνον ἐπιβάλλεται προσεκτικὸ πλύσιμο. Τὰ νωπὰ λαχανικά ἀκολουθοῦν. Ἐνθυμείσθε ὅτι τὸ βράσιμο ἢ ψήσιμο καταστρέφει τὴν ζωικὴ δύναμη μέσα στὴν τροφή, ἀδιάφορο ποῖος ἦταν ὁ ἀρχικὸς κραδασμός. Οἱ χυμοὶ νωπῶν φρούτων καὶ χορταρικῶν καθαρίζουν τὸ αἷμα, οἰκοδομοῦν ἐνέργεια καὶ θεραπεύουν πολλά. Πολλοὶ ἄνθρωποι πού δὲν μποροῦν νὰ τρῶνε φρούτα νωπὰ ἢ χορταρικά, βγάζουν τὸν χυμὸ τους. Ἡ κατανάλωση χυμῶν εἶναι ἐπίσης βελτίωση ἐν σχέσει με τὸ ἀκάθαρτο νερό. Μόνον μὴ ξεχνᾶτε ὅτι τὸ ρόφημα τῶν χυμῶν πρέπει νὰ γίνεταί ἀργά. Ὅσοι παραπονοῦνται ὅτι νοιώθουν δυσφορία ἢ ἀέρια ὅταν πίνουν χυμούς, θὰ εἶχαν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε ἐνόχληση ἂν ἐπιναν ἀργά-ἀργά. Οἱ ξηροὶ καρποὶ εἶναι πλούσιοι σὲ πρωτεῖνες καὶ ἐνέργεια. Συνιστῶνται ἰδιαίτερος σὲ πρόσωπα πού δὲν τρῶνε κρέας. Χρειάζεται ὅμως καμμία φορὰ, τρίψης. Οἱ ξηροὶ καρποὶ μετατρέπονται σὲ ἀλεύρι, πού ἀναμειγνύεται σὲ σαλάτες ἢ ἐπιδόρπια. Καὶ πάλι, ὅταν οἱ ξηροὶ καρποὶ τρώγονται τριμμένοι, δὲν προκαλοῦν καμμία ἐνόχληση. Οἱ ἡλιόσποροι καὶ ἡ ἀμύγδαλα εἶναι στὴν κορυφὴ τῆς ἀξιολογήσεως. Οἱ καρποὶ εἶναι ὠφελιμώτεροι στὴν πλήρη μορφή τους, ἀντὶ τῶν λευκῶν καὶ καθαρισμένων ποικιλιῶν. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅσο πλησιέστερα εἶναι μία τροφή στὴν φυσικὴ κατάστασή της, τόσο περισσότερο εἶναι ὑψηλότερη σὲ κραδασμούς. Τροφὲς μαγειρευμένες ἢ κονσερβαρισμένες δὲν μεταφέρουν τὴν ποσότητα κραδασμῶν τῶν νωπῶν τροφῶν. Οἱ κατεψυγμένες ἔρχονται δεύτερες μετὰ τὶς νωπές.

Τὰ αὐγά, τὸ γάλα καὶ τὰ τυριά μεταφέρουν ὑψηλότερους κραδασμούς, παρὰ τὸ κρέας, ἀλλὰ χαμηλότερους ἀπὸ τὶς τροφές πού ἀναφέραμε προηγουμένως. Τὰ κρέατα εἶναι χαμηλὰ σὲ κραδασμούς. Τὰ ἀλκοολοῦχα ποτὰ, τὸ κάπνισμα, τὰ ναρκωτικά καὶ τὸ κρέας μεταφέρουν τοὺς πιὸ χαμηλοὺς κραδασμούς. Μακριὰ ἀπὸ αὐτά, ἂν θέλετε νὰ ἀνυψώσετε τοὺς κραδασμούς σας. Πολλὰ ἀπὸ τὰ λεγόμενα "μαλακά" ποτὰ περιέχουν ἐπίσης ἀλκοολικὲς οὐσίες. Ὁ καφὲς ἐπίσης ἔχει πολὺ πιὸ χαμηλὸ κραδασμὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα φυτικά ἀφεψήματα. Πάντως, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ κανεὶς ν' ἀλλάξῃ συνήθειες διαίτης ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωῒ.

Ἡ ἀλλαγὴ πρέπει νὰ εἶναι βαθμιαία.

Τὸ λεξικό τοῦ διχασμοῦ

Ἡλία. Νικολοῦδη (Δρ. Φιλοσοφίας Παν/μίου Παρισίων καὶ Ε.Μ.Π.)

Ὁ Ἀριστόβουλος Μάνεσης, ὡς συνταγματολόγος, ἀποφαίνεται, σχετικῶς με τὸ λεξικολογικὸ θέμα πού προέκυψε, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ λεξικοῦ Μπαμπινιώτη, στὸ ὄνομα τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιστήμης, ὅτι "ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς δὲν ἐνδιαφέρει ποῖο εἶναι τὸ περιεχόμενο ἐνός ἐπιστημονικοῦ λεξικοῦ στὸ ὁποῖο ἕνας εἰδικὸς γλωσσολόγος ἔκρινε ὅτι ἔπρεπε νὰ καταγράψῃ μία ἐν χρήσει λέξη", διότι τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἀποτελεῖ, κατ' αὐτόν, ὡς ἐπιστημονικὴ γνῶμη, ἀτομικὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖο δὲν ὑπόκειται σὲ νομικοὺς περιορισμούς.

Ἐπικαλεῖται πρὸς τοῦτο τὸ ἄρθρο 16 παρ. 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, βάσει τοῦ ὁποίου καὶ γνωμοδοτεῖ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζεται εἴτε προληπτικὰ εἴτε κατασταλτικὰ ἢ ἔκφραση τῆς α ἢ β ἐπιστημονικῆς γνῶμης καὶ μάλιστα στὸ πλαίσιο ἐνός συγγράμματος εἰδικοῦ γλωσσολόγου καὶ διακεκριμένου πανεπιστημιακοῦ καθηγητῆ.

Ὁ εὐρύτερος καὶ βαθύτερος προβληματισμὸς τοῦ διακεκριμένου πανεπιστημιακοῦ καθηγητῆ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ ἔγκειται ἐν προκειμένῳ στὴν ἔκτασι πού προσέλαβε ἡ καταγραφή τοῦ γνωστοῦ λήμματος, κάτι πού συγκρίνει με τὸν μεσοπολεμικὸ γερμανικὸ "νόμο τῶν πιθήκων", πού ἀπαγόρευε τίς θεωρίες περὶ ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου, καὶ θέτει ἐν κατακλείδι ὅτι ἀποτελεῖ θεμελιώδη ἀρχή, στὸ πλαίσιο ἐνός δημοκρατικοῦ κράτους δικαίου νὰ μὴ τίθεται ὑπὸ ὁποιοδήποτε ἔλεγχου ἢ ἔκφραση ἐπιστημονικῆς γνῶμης". Ἡ δήλωση αὕτη καθιστᾷ ἀναγκαῖες τίς ἀκόλουθες σκέψεις:

1) Ἐνῶ ἀναγνωρίζεται τὸ συνταγματικὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς ἐπιστημονικῆς γνῶμης τοῦ ἐπιστήμονος (δὲν ἐνδιαφέρει τὸν συνταγματικὸ κανὼνα δικαίου, ἂν αὐτὸς εἶναι "εἰδικός", "καθηγητὴς πανεπιστημίου" ἢ "διακεκριμένος", δεδομένου ὅτι ἡ ἰσότης τῶν πολιτῶν ἀποτελεῖ θεμελιώδη συνταγματικὴ ἀρχή), παραγνωρίζεται παντελῶς τὸ ἐξ ἴσου συνταγματικὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς τιμῆς καὶ τῆς προσωπικότητος (ἄρθρο 5 παρ. 1 καὶ 2) τῶν θιγομένων ἀπὸ τὰ λήμματα "Βούλγαρος" καὶ "Πόντιος".

Παραγνωρίζεται ἐπίσης ὅτι τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῆς γνῶμης τελεῖ ὑπὸ τὸν ὅρο τῆς τήρησης τῶν νόμων τοῦ Κράτους (ἄρ. 14 παρ. 7) καὶ ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἐλευθερία δὲν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα (ἄρ. 5 παρ. 2). Συνεπῶς ἐνδιαφέρει ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς, ἂν τὸ περιεχόμενο ἐνός ἐπιστημονικοῦ λεξικοῦ σέβεται τὸ Σύνταγμα.

Ἡ παραγνώρισις αὕτη καθιστᾷ, φοβοῦμαι, τὴν γνω-

μοδότηση Μάνεση ἀπλήρη συνηγορία ὑπὲρ ἐνός τῶν "ἀντιδικῶν". Ἀναγνωρίζει, ἐξ ἄλλου, ὑπὲρ τοῦ εἰδικοῦ γλωσσολόγου ἕνα τεκμήριο ἐπιστημονικότητος, κάτι ἀνάλογο με τὸ πάλαι ποτὲ τεκμήριο ἀρμοδιότητος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Στὴν πραγματικότητα τὸ ἐν λόγῳ λεξικὸ δὲν εἶναι ἐπιστημονικὸ ἀλλὰ χρηστικόν.

2) Ἡ νομικὴ "ἀδιαφορία" γιὰ τὸ "περιεχόμενο" ἐνός ἐπιστημονικοῦ ἐν γένει ἔργου εἶναι ἀπότοκος τῆς θετικιστικῆς (στὴν ἀκραίφην τῆς μορφῆς) φιλοσοφίας καὶ ἐρμηνευτικῆς τοῦ δικαίου, δηλαδὴ μιᾶς ὀρισμένης σχολῆς - καὶ ὄχι τῆς νομικῆς ἐπιστήμης στὸ σύνολό της. Ἡ πραγματικὴ ἐρμηνεία ἐνός τυπικοῦ κανόνα δικαίου, ἰδίως προκειμένου περὶ τοῦ Συντάγματος,

ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ τυπικὴ νομιμότητα ὑπόκειται στὴν οὐσιαστικὴ νομιμότητα. Συγκεκριμένα, ὅταν τὸ ἰσχύον Σύνταγμα προστατεύει τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶμη ἐνός ἀτόμου δὲν ἀφήνει ἐκθετὴ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑπόληψιν ἐνός ὁλόκληρου λαοῦ, ἐν προκειμένῳ τοῦ μακεδονικοῦ καὶ τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ.

Τὸ ἐπιστημονικὸ "περιεχόμενο" δὲν ἔχει ἀσυλία, ὑπόκειται στοὺς κανόνες τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Κανένας πραγματικὸς ἐπιστήμονας καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος δὲν θὰ δεχόταν τὸ ἀντίθετο καὶ πρῶτος ὁ Σωκράτης.

3) Ἐπιστὴμη δὲν εἶναι ὅτιδήποτε κάνει ἕνας συγκεκριμένος ἐπιστήμονας στὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης, ὅπως δὲν εἶναι ἱερωσύνη ὅτιδήποτε κάνει ἕνας ἱερέας στὸ ὄνομα τῆς θρησκείας.

Συγκεκριμένα, ἡ καταχώρισις στὸ ἐν λόγῳ λεξικὸ τῶν ἐπιλήψιμων σημασιῶν δὲν ἀποτελεῖ ἐπιστὴμη, διότι ὁ λεξικογράφος δὲν ἔχει τηρήσει τὰ ἐπιστημονικὰ κριτήρια τῆς λεξιλογικῆς καὶ σημασιολογικῆς ἐπιλογῆς, ἐνῶ ἔχει ὑπερβεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ δεοντολογία καὶ τὴν κοινωνικὴ εὐπρέπεια. Ἐχει παραβιάσει τὴν θεμελιωδέστερη πολιτισμικὴ ἀρχὴ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἄν ἀληθεύει αὐτὸ πού ὑποστηρίζει ὁ Jose Ortega Y Gasset, ὅτι ὁ τύπος γυναῖκας πού ἐπιλέγουν οἱ πολιτικοὶ μιᾶς γενιᾶς καὶ μιᾶς ἐποχῆς προδικάζει τὸν τύπο πολιτεύματος πού θα ἐπιβάλουν, ἀληθεύει πολὺ περισσότερο ὅτι οἱ λέξεις πού ἐπιλέγει ἕνας λεξικογράφος προδικάζουν τὴν ποιότητα τῆς σκέψης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ μέλλοντος.

Αὐτὸ πού ἐπιχειρεῖται ἐν προκειμένῳ ἀπὸ μεγάλο, ὅπως φαίνεται, μέρος τῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητος, εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνον καὶ ἀδικο. Ταυτίζεται τὸ "ἐπιστημονικόν" λάθος ἐνός εἰδικοῦ ἐπιστήμονα με τὴν ἐπιστὴμη, τῆς ὁποίας προβάλλεται τὸ ἀλάθητο, κάτι

ανάλογο με τό αλάθητο του Πάπα παλαιότερων εποχών και διακηρύσσεται τό απόλυτο δικαίωμα κάθε επιστήμονα νά "άποφασίζει και νά άποφαίνεται", ένα είδος παραλλαγής του γνωστού "άποφασίζομεν και διατάσομεν" της άλλης εκείνης ιστορίας.

Ταυτίζεται ο λεξικογράφος του «Βούλγαρος» και «Πόντιος» με τόν 'Αρχιμήδη του «μή μου τούς κύκλους τάρατε», με τόν Γαλιλαίο του «κι όμως κινείται» και με τόν Δαρβίνο της καταγωγής του ανθρώπου από τόν πίθηκο. Συγκρίνεται τό επίδικο λεξικό με τά άλλα βιβλία πού διώχτηκαν στόν τόπο μας (Καζαντζάκη, Ροΐδη, Πάλλη, κ.λπ.). Καί δέν έπισημαίνεται ή κραυγαλέα διαφορά ότι ο 'Αρχιμήδης, ο Γαλιλαίος, ο Δαρβίνος και οι συμπατριώτες μας δίδονται από τήν Έξουσία, έπειδή θίγουν τήν κυριαρχία της, ενώ ο Μπαμπινιώτης «διώκεται» από τούς πολίτες, έπειδή θίγεται ή τιμή και ή προσωπικότητά τους.

Η έπιστήμη και ή επιστημονική κοινότητα (ή παντοδύναμη έξουσία) άπειλείται λοιπόν από τον Μακεδόνα και τόν Πόντιο πολίτη (ο έλέφαντας από τό ποντίκι); Παραγνωρίζεται ότι οι έπιλήψιμες σημασίες δέν έχουν καμία άπολύτως σχέση με τήν έπιστήμη. Όπως δέν έχει σχέση με τήν έπιστήμη και τήν έλληνική γλώσσα ή σημασία του «λέγω», πού καταχωρίζεται στό έν λόγω λεξικό, ως «συζητώ», μάλιστα με φραστικό παράδειγμα, εκτός των άλλων, «ας' τους νά λένε».

Τό «λέγω», απ' όπου ή «λέξη» και ο «λόγος», είναι ή καρδιά, ο έγκέφαλος και τό μεγαλειό της έλληνικής γλώσσας και του έλληνικού πολιτισμού.

Η λεξικολογική κακοποίησή του είναι περισσότερο από λάθος, μαρτυρεί ουσιαστική άμάθεια ή άχαράκτηρη πρόθεση.

4) Ένα επιστημονικό λεξικό σέ κάθε περίπτωση δέν ύβρίζει, μέσω έστω των ύβριστών, έναν λαό. Στην περίπτωση του «Βούλγαρος», ή επικυρωτική ή άναγνωριστική, σύμφωνα με τήν δικονομική έννοια, καταγραφή της έπιλήψιμης σημασίας αυτό τό νόημα έχει γιά τούς θιγόμενους (και καμμία έπιστήμη δέν νομιμοποιείται νά τούς υποχρεώσει νά αισθάνονται διαφορετικά).

Στήν περίπτωση του λήμματος «Πόντιος», ή καταχώρηση της έπιλήψιμης σημασίας δέν είναι πλέον άπλως άναγνωριστική, αλλά είναι δημιουργική, συστατική. Όλοι, ίσως, γνωρίζουμε τά περί ποντιακών άνεκδότην, πλήν όμως ο δικός μου τουλάχιστον νοός δέν θά έφτανε ποτέ στόν «επιστημονικό» όρισμό «άφελής, άνόητος».

5) Η καταχώρηση ενός ύβριστικού χαρακτηρισμού των κατά γενικήν όμο-

λογία «άνεγκέφαλων» ως «σημασίας» στό λεξικό της έλληνικής γλώσσας, ή όποία τροφοδοτεί με σοφία και ευγένεια ανά τούς αιώνες τις γλώσσες του κόσμου και τούς μεγάλους έγκεφάλους της ανθρωπότητας, δέν έχει καμμία άπολύτως σχέση με τήν γλωσσολογία. Θά μπορούσε ίσως νά άπασχολήσει μόνο ως ειδικό φαινόμενο τήν κοινωνιολογία και τήν ψυχολογία των ομάδων.

Η μή καταχώρησή της δέν θα ζημίωνε στό παραμικρό τήν επιστημονικότητα του έργου, ενώ τό αντίθετο τήν μειώνει σοβαρά και συγχρόνως προσβάλλει τήν σοβαρότητα, τήν εύπρέπεια, τήν φιλοτιμία και τήν εύφυΐα των Έλλήνων. (Ναί υπάρχουν όλα αυτά!).

Δέν ήταν ή επιστημονικότητα, ωστόσο, τελικά πού ύπαγόρευσε αυτού του είδους τήν καταχώρηση, αλλά ή έμπορική ψυχολογία: άφου και ή ύβρις («Βούλγαροι») των Νοτίων φιλάθλων σέ βάρος των Βορείων φιλάθλων περιέχεται στό νέο Λεξικό, πού τά ΜΜΕ έσπευσαν ένορχηστρωμένα, πριν το μελετήσουν, νά το χαρακτηρίσουν «άριστούργημα», τότε τά λέει, τά περιέχει όλα: είναι πλήρες!

Αυτό όμως δέν με έμποδίζει νά άναγνωρίσω ότι θά προτιμούσα νά μήν είχε έκδοθει ή γνωστή δικαστική άπόφαση (χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι συμμερίζομαι τά περί λογοκρισίας του ενδιαφερομένου, διότι ή έπίκληση της τελευταίας αυτής, όπως και του πανεπιστημιακού άσύλου, συχνά σήμερα συγκαλύπτει τό παράνομο και τό άπρεπές, ούτε άσφαλώς τήν βάνουση προσβολή της δημοκρατικής νομιμότητας από τόν καθηγητή της δικονομίας πού δηλώνει τηλεοπτικά τήν περιφρόνησή του γιά τόν δικαστή πού πήρε τά γνωστά άσφαλιστικά μέτρα), όπως θά προτιμούσα, αν ο λεξικογράφος πιστεύει ότι έπραξε τό επιστημονικό του καθήκον, νά μήν είχε ύπαναχωρήσει.

Θά μπορούσε πάντως κανείς νά διακρίνει εδώ ένα είδος ίκανοποίησεως του άνταποδοτικού Πυθαγόρειου δικαίου: τό κατά τεκμήριο «άριστούργημα» υποβάλλεται στήν κύρωση των «άσφαλιστικών μέτρων».

Τό ισχνό αντίγραφο του γαλλικού Robert, με τό έξω-φυλλο έπιστημονικού λαϊκισμού και τό προβληματικό έως έπιλήψιμο και ύποπτο λεξικολογικό και σημασιολογικό περιεχόμενο, αντιμετώπιζει ήδη τήν κοινωνική άποδοκιμασία, παρά τήν ύποστήριξη των μέσων μαζικής ένημερώσεως και της επιστημονικής κοινότητας (όχι εύτυχώς στό σύνολό της, όπως δείχνει και ή έπιστολή στήν «Καθημερινή» του τ. πρύτανι του πανεπιστημίου της Θράκης).

6) Ο πραγματικός προβληματισμός από τήν υπόθεση αυτή νομίζω ότι πρέπει νά εστιάζεται (εκτός από τήν βυζαντινολογία στήν όποία καθημερινώς επιδιδόμεστε σέ βάρος των κατεπειγόντων ουσιαστικών προβλημάτων ζωής και του θανάτου, εκτός από τήν μεροληπτική και ιδιοτελή αντιμετώπιση των θεμάτων και τήν περιφρόνηση της δημοκρατικής νομιμότητας), όχι στόν φανταστικό κίνδυνο ενός «νόμου πιθήκων» αλλά στόν πραγματικό κίνδυνο ενός «νόμου υπερανθρώπων», σύμφωνα με τόν όποιο θά θεωρείται ως άθηντικό δεδομένο ότιδήποτε κάνουν οι επιστήμονες και ως άπαραγραφο και άκαταμάχητο θέσφατο ότιδήποτε λένουν.

Η «ωφέλιμη» έπιστήμη, πού άρχισε με τόν Γαλιλαίο και όδήγησε στό σημερινό άδιέξοδο της οικονομικής άνάπτυξης και της ύψηλης τεχνολογίας, μάς άπειλεί σήμερα, ως «υπεράνθρωπη» έπιστήμη (ως έπιστήμη δηλαδή πού έχει πάρει τήν θέση του θεού), με ολοκληρωτική άλλωτρίωση και συνεπώς με ένα είδος ύποανθρωποποιήσεως. Οι πρώτοι πού τό συνεδητοποιούν αυτό και τό έχουν καταγγείλει είναι οι πραγματικοί επιστήμονες.

Ένα άνεπαίσθητο παράδειγμα της εξέλιξης αυτής είναι και τό δικαίωμα του ειδικού γλωσσολόγου και διακεκριμένου πανεπιστημιακού καθηγητή νά χαρακτηρίζει, όπως χαρακτηρίζει, όλόκληρους λαούς.

Ένδεικτική του φαινομένου αυτού είναι και ή πρόθεση πού διαφαίνεται και ή άπόπειρα πού άρχίζει νά εκδηλώνεται έπιβολής του άναλθους ως άληθους, του άδικου ως δικαίου, και του μή επιστημονικού ως επιστημονικού, με έπιχείρημα τούς επιστημονικούς τίτλους, μέσο τήν συντεχνιακή δυναμική και φορέα τούς διαπλεκόμενους επιστημονικούς κύκλους πού εξασφαλίζουν και τήν πρόσβαση στα μέσα μαζικής ένημερώσεως.

Υπάρχει ωστόσο ένα δικαίωμα των μή ειδικών και των επιστημόνων, των πολιτών, στήν επιστημονική γνώμη. Αν αυτό θά μπορούσε νά καθυστερήσει τήν επιστημονική πρόοδο, θά μπορούσε επίσης νά καθυστερήσει ή και νά άποτρέψει τήν επιστημονική καταστροφή του ανθρώπου και του κόσμου.

Ο νέος σκοταδισμός πού μάς άπειλεί δέν θά είναι έργο της άμάθειας, αλλά της άλαζονικής και υπερφιάλης επιστημονικής πολυμάθειας και της πολιτικής και οικονομικής έκμετάλλευσής της.

Πρώτον δέ χρή τόν τραυματήν σκοπεΐσθαι

(Πρώτα πρώτα, ο γιατρός πρέπει νά εξετάσει τόν τραυματία)
Ίπποκράτης, Περί των έν κεφαλή τραμάτων-10 ΠΙ 212,6Μ.

Στέφανου Γερουλάνου

(Δ/ντής της Μονάδος Έντατικής Θεραπείας και της Ίατρικής Ύπηρεσίας του Ώνασείου Καρδιοχειρουργικού Κέντρου)

Η τέχνη και τό τραύμα παρουσιάζουν έκ πρώτης όψεως ελάχιστα σημεία έπαφής. Από τήν μιά πλευρά, έχουμε τήν δυστυχία, τό άτύχημα, τόν τραυματισμό, ένίστε με θανατηφόρα έκβαση από τήν άλλη, τή χαρά, τή σχόλη και τή χαλάρωση.

είκόνα 12

Παρ' όλα αυτά, οι δύο πόλοι συναντιούνται, όταν ο καλλιτέχνης άπεικονίζει τό τραύμα. Η λειτουργία της εικόνας μεταβάλλεται με τήν πάροδο του χρόνου. Καινούργια νοήματα έρχονται νά προστεθούν, ενώ άλλα περιπίπτουν σέ άφάνεια.

Στήν προϊστορική εποχή, τότε πού δέν ύπήρχε γραφή, οι άπεικονίσεις αποτελούσαν τό πιό διαδεδομένο μέσο έπικοινωνίας, ενώ με τήν ανακάλυψη της γραφής δημιουργήθηκαν νέες δυνατότητες. Η εικόνα μπορούσε νά άποτελεί μιά μοναδική δημιουργική καλλιτεχνική πράξη, νά παριστάνει ένα ήδη γνωστό θέμα ή νά ύπηρετεί

διδακτικούς στόχους, αποσαφηνίζοντας παραστατικά τό περιεχόμενο ενός έγχειριδίου.

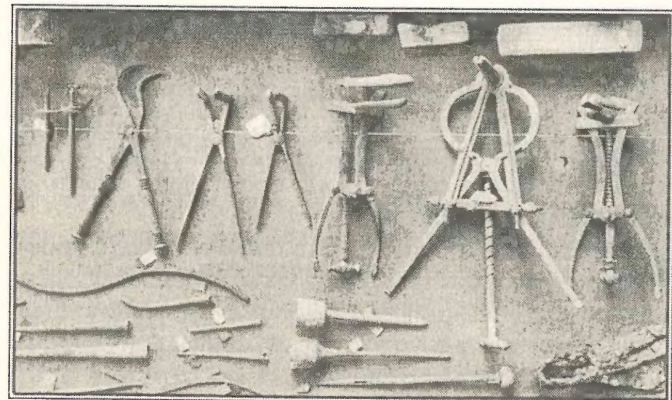
Ο καλλιτέχνης έχει μικρούς μόνο περιορισμούς σχετικά με τό περιεχόμενο καί τό θέμα: οί παραστάσεις μπορεί νά αφορούν τόν ύπαρκτό κόσμο, καθώς καί όποια-δήποτε επινόηση τής φαντασίας. Στίς εικόνες (άγγειογραφίες, δακτυλιολίθους, τοιχογραφίες κτλ.) τών αρχαίων Έλλήνων αντικατοπτρίζονται ή ζωή, τό παιχνίδι, τά αθλήματα, ή διασκέδαση, ή εργασία, ή θρησκεία καί ό πόλεμος, όπως σέ λευκώματα περασμένων καιρών. Έτσι, δέν εκπλήσσει τό γεγονός ότι ανάμεσα σ' αυτές συναντούμε καί εικόνες χειρουργικής αντιμετώπισης τραυμάτων.

Πρόκειται γιά τρόπους τραυματισμού καί γιά τραύματα κάθε είδους από τήν καθημερινή ζωή καί τήν μυθολογία. Οί εικόνες έχουν καλλιτεχνικό χαρακτήρα-σποραδικά άπαντούν επίσης εικονογραφίες προορισμένες γιά τήν διδασκαλία τής ιατρικής. Ός επί τό πλείστον πρόκειται γιά άγγειογραφίες από τόν 6ο έως τόν 4ο αιώνα π.Χ., ενώ σπανιότερα συναντούμε δακτυλιολίθους, τοιχογραφίες, ανάγλυφα, επιτύμβιες στήλες κτλ, όπως επίσης έργα τέχνης από προηγούμενους καί επόμενους αιώνες.

Τραύμα όμως στόν πολιτισμό τής ανθρωπότητας σημαίνει, όχι μόνο τόν τραυματισμό, αλλά καί τήν παροχή βοήθειας. Κάποιο πληγωμένο ή άρρωστο άτομο προκαλεί τήν συμπόνια καί ώθει τήν κοινότητα νά τό βοηθήσει. Έτσι δημιουργήθηκε ή ιατρική, ή όποία, άκόμη καί στήν πρωτόγονη φάση της, επιδίωξη είχε νά βοηθήσει, αλλά καί νά συλλέξει καί νά μεταδώσει γνώσεις γιά τήν θεραπεία.

Ός τραυματολογία διαμορφώθηκε ένα μῆμα τής ιατρικής γιά τήν ειδική αντιμετώπιση τοῦ τραύματος. Πράγματι, ή τραυματολογία έχει τήν άφετηρία της στίς άπαρχές τής ανθρωπίνης ιστορίας: οί καθημερινές δραστηριότητες, τό κυνήγι, ή κατασκευή τής καλύβας καί οί πόλεμοι άποτελοῦσαν μόνιμη πηγή τραυματισμών. Συνεπώς, τό ότι στά καλλιτεχνικά αρχαίων Έλλήνων συμπεριλαμβάνονται παραστάσεις χειρουργικών τραυματιολογικών επεμβάσεων δέν πρέπει νά προκαλεί έκπληξη.

εικόνα 2

ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Στά έργα τέχνης τής ελληνικής αρχαιότητας άπεικονίζεται -έκτός από έναν πολύ μεγαλύτερο αριθμό τραυμάτων- καί ή θεραπευτική, χειρουργική δραστηριότητα τών γιατρών. Γιά νά υποδηλώσουν τήν παρου-

εικόνα 3

σία γιατροῦ, οί καλλιτέχνες χρησιμοποιούν στά έργα τους ως επί τό πλείστον σικύες (βεντουζες) κρεμασμένες στόν τοίχο. Άν ό γιατρός είχε χειρουργική - τραυματιολογική ιδιότητα, συναντά κανείς ως πρόσθετη ένδειξη μία έργαλειοθήκη. Τέτοια έργα-λειά βρέθηκαν σέ άνασκαφικούς χώρους καί μαρτυρούν τίς εξαιρετικές ικανότητες τών αρχαίων κατασκευαστών τους. (εικόνα 2).

Τό περίφημο ραβδί μέ τό φίδι τυλιγμένο πρός τά επάνω, τό ραβδί τοῦ Άσκληπιού, ήταν προορισμένο άποκλειστικά γιά τόν θεό τής ιατρικής καί δέν χρησιμοποιούνταν ως σύμβολο τών γιατρών γενικότερα. Μερικές φορές συνυπάρχουν στήν ίδια εικόνα ένας γιατρός καί ό θεός μέ τό φίδι.

Ό Άσκληπιός έγγυάται, στήν περίπτωση αυτήν,

εικόνα 4

εικόνα 1

μέ τήν παρουσία του τήν θετική έκβαση μιās θεραπείας. Στήν εικόνα 5, ό θεός τής ιατρικής αναλαμβάνει τήν θεραπεία ώμου μόνος του - δηλαδή χωρίς βοηθητικά τεχνικά μέσα. Πίσω από τόν Άσκληπιό στέκεται κατά πάσα πιθανότητα ή θεά Υγίεια.

Οί τρεις βεντουζες στήν εικόνα 1 είναι άναρτημένες στόν τοίχο ενός ιατρείου, δηλαδή ενός είδους πολυκλινικής: αυτές χρησιμοποιούνταν όλο καί συχνότερα από τούς πολίτες γιατροῦς. Ό γιατρός κάθεται σ' ένα σκαμνί καί διενεργεί στόν άσθενή πού στέκεται όρθιος φλεβοτομία στήν περιοχή τοῦ άγκώνα. Παρά τήν εὔρωστη σωματική διάπλασή του, ό άσθενής στηρίζεται σ' ένα ραβδί καί κοιτά τόν γιατρό. Άνάμεσα στούς δύο, στό πάτωμα, υπάρχει μία μεγάλη λεκάνη, όπου θά συλλεγεί τό αίμα (εικόνα 3).

Στόν υπόλοιπο χώρο συνωστίζονται πέντε άσθενείς σέ άναμονή, ό ένας από αυτούς κάθεται. Ό δεύτερος από άριστερά είναι νάνος μέ άχονδροπλασία, ύποφέρει, μέ άλλα λόγια, από έκ γενετής διαταραχή τής ανάπτυξης

τοῦ συνδετικού ιστοῦ, μία παραμόρφωση χαρακτηριστική γιά τήν σωματική διάπλαση τών νάνων. Σκοπεύει νά πληρώσει τήν θεραπεία μ' έναν λαγό. Στό άριστερό άκρο, ένας άνδρας, πού έχει χάσει τό άριστερό του πόδι, στηρίζεται σ' ένα δεκανίκι καί αὐτός περιμένει. Ίσως ό χειρουργός τοῦ προσαρμόσει, ὕστερα από τήν έπουλωτική θεραπεία τοῦ κολοβώματος, κάποιο πρόσθετο μέλος (πρόθεσιν), όπως άπεικονίζεται σ' ένα άγγείο τής Ν. Ιταλίας (εικόνα 4).

Οί επόμενοι άσθενείς πού περιμένουν τόν γιατρό έχουν καί οί δύο έναν επίδεσμο, αὐτός πού κάθεται δεξιά στόν άριστερό βραχίονα καί ό όρθιος άριστερά στήν άριστερή κνήμη. Παρά τό ότι καί οί δύο επίδεσμοι είναι στενοί, είναι ευδιάκριτη ή τεχνική τής σταυροειδοῦς επιδέσεως: στίς περιπτώσεις αυτές, οί επίδεσμοι χρησιμοποιούνται γιά τήν κάλυψη τραύματος.

Η ίδια ή τοποθέτηση ενός επίδεσμου διδασκόταν καί εφαρμοζόταν στήν αρχαία ιατρική συστηματικά. Προτιμούνταν - όπου ήταν δυνατόν - ό επίδεσμος

εικόνα 5

εικόνα 6

εικόνα 7

εικόνα 8

εικόνα 9

ὁμοιος μέ στάχυ (στάχης, λατινικά: spica) Οἱ γιατροὶ χρησιμοποιοῦσαν γι' αὐτόν τόν τρόπο ἐπίδεσης πάντοτε ἓναν διπλό ἐπίδεσμο, οἱ διασταυρωμένοι ἐγκάρσια ἐπίδεσμοι ἀποσκοποῦσαν στό νά ἐφαρμόσουν σταθερά τόν ἐπίδεσμο στό ἄκρο πού ἀπολήγει λεπτότερο (εἰκόνα 5).

Οἱ ἐπίδεσμοι γιά τό κεφάλι καί τό πρόσωπο τοποθετοῦνταν καί αὐτοί βάσει κανόνων. Ὁ Σωράνης ἀπό τήν Ἐφεσο καθιέρωσε τόν 1ο -2ο αἰώνα μ.Χ. ἓνα εἰδικό μάθημα ἐπίδεσμολογίας· τό ἔργο αὐτοῦ τοῦ Ἑλλήνα γιατροῦ τῆς ὕστερης ἀρχαιότητος εἰκονογραφήθηκε γιά διδακτικούς σκοπούς ἀπό ἄγνωστο χέρι.

Ἡ εἰκόνα 6 παριστάνει δύο τυπικές ἐπιδέσεις τῆς κεφαλῆς (πολύρομβος ἐπείλησις καί περικεφαλαία ἐπείλησις), πού χρησιμοποιοῦνταν γιά συμπίεση σέ περιπτώσεις αἱμορραγιῶν, ἀλλά καί γιά ἀκίνητοποίηση καταγμάτων.

Ἐκτός ἀπό τήν ἐπαγγελματική ἱατρική, τήν ὁποία ἀσκοῦσαν εἰδικευμένοι γιατροὶ καί χειρουργοί, σέ κάθε περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας μεγάλο ρόλο ἐπαιζε ἡ αὐθόρμητη βοήθεια τοῦ πλησίον. Εἰδικά στόν πόλεμο, αὐτή ἡ ἀποστολή τοῦ Σαμαρείτη εἶχε ἰδιαίτερη σημασία, ἐπειδή συχνά δέν ὑπῆρχαν διαθέσιμοι ἐκπαιδευμένοι γιατροὶ - εἴτε ἐξ αἰτίας τοῦ φόρτου ἐργασίας εἴτε ἐπειδή ὁ γιατρός τοῦ στρατεύματος εἶχε τραυματιστεῖ ὁ ἴδιος στήν μάχη. Αὐτή ἡ συντροφική βοήθεια ἔδωσε ἀφορμή σέ πολλούς Ἑλλήνες ἀγγειογράφους νά τήν ἀξιοποιήσουν ὡς θέμα τῶν ἀπεικονίσεών τους.

Παρατηρήθηκε ἤδη ὅτι αὐτή ἡ δράση τοῦ Σαμαρείτη ἦταν ἐπικίνδυνη, ἐπειδή οἱ πολεμιστές ἀδιαφοροῦσαν γιά τούς νεκρούς καί τούς πληγωμένους καί συχνά μάχονταν γύρω ἀπό τό νεκρό σῶμα γιά νά συλήσουν τόν ὅπλισμό του. Ἄν κατόρθωναν νά διασώσουν ἓναν τραυματία ἀπό τό πεδίο τῆς μάχης, τοῦ πρόσφεραν τίς πρῶτες βοήθειες.

Ἡ εἰκόνα 7 παριστάνει πῶς ὁ Σθένελος περιτυλίσσει μ' ἓναν στενό ἐπίδεσμο τόν δεξιό τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ τοῦ φίλου καί συμπολεμιστῆ τοῦ Διομήδη. Ἡ σκηνή πρέπει νά ἐκτυλίχθηκε ὄχι πολύ μακριά ἀπό τό πεδίο τῆς μάχης, ἐπειδή ὁ Διομήδης κρίνει ἀπαραίτητο νά μὴν ἀφήσει τήν περικεφαλαία, τήν ἀσπίδα καί τό δόρυ, ὥστε νά ριχθεῖ ὅσο τό δυνατόν γρηγορότερα ξανά στήν μάχη· ὁ Σθένελος πάντως ἐβγαλε τήν περικεφαλαία, ἐπειδή θά τόν ἐμπόδιζε στό ἔργο του.

Σοβαρότερος φαίνεται νά εἶναι ὁ τραυματισμός τοῦ Πατρόκλου· ἐβγαλε τήν περικεφαλαία του καί κάθισε κάτω γιά νά δεχθεῖ τίς ἱατρικές φροντίδες τοῦ φίλου του Ἀχιλλέα. Ὁ Ἀχιλλέας τοῦ ἐπιδένει τόν ἀριστερό βραχίονα μ' ἓναν διπλό κατάλευκο ἐπίδεσμο, ἀφοῦ τοῦ ἀφαίρεσε τό βέλος ἀπό τό τραῦμα - μποροῦμε νά τό διακρίνουμε στό ἀριστερό μέρος τῆς εἰκόνας 5.

Ὁ Ἀχιλλέας ἔχει γονατίσει κάτω, τό βλέμμα του φανερώνει ἀπόλυτη συγκέντρωση, ἐνῶ ὁ Πάτροκλος τόν βοηθᾷ μέ τό δεξιό χέρι, ἀποστρέφει ὅμως τό πρόσωπό του ἀπό τόν πόνο καί τήν ντροπή. Πόνο προδίδει καί ἡ ἄκαμπτη στάση του· τό ἀριστερό πόδι ἀκουμπᾷ μέ δύναμη στό δεξιό μέρος τοῦ κυκλικοῦ πλαισίου τῆς παράστασης, ἐνῶ τό στόμα του εἶναι ἐλαφρῶς ἀνοιχτό, προκειμένου νά δείξει ὁ καλλιτέχνης ὅτι ὁ Πάτροκλος σφίγγει τά δόντια του.

Ἡ εἰκόνα 8 παριστάνει ἓναν πολεμιστή νά ἐπιδένει τόν τραυματισμένο σύντροφό του (στό δεξιό ἄκρο τῆς εἰκόνας) στήν ἄρθρωση τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ του (κερκιδοκαρπική διάρθρωση). Ὁ τραυματισμός δέν εἶναι σαφής· μέ τήν παριστανόμενη ἐπίδεση, ὁ ζωγράφος ἤθελε ἴσως νά ἀπεικονίσει ἓνα κατάγμα στήν κερκίδα τοῦ πήχεως.

Ἡ σκηνή ἐκτυλίσσεται προφανῶς σ' ἓνα διάλειμμα τῆς μάχης· δύο ἄλλοι ἄνδρες ἔχουν καθίσει κάτω, ὁ ἓνας βυθίζεται ἐξαντλημένος σέ ὕπνο (ἡ κλαίει).

Κανένας δέν τολμᾷ νά βγάλει τά ὅπλα του, ἀνά πασα στιγμή πρέπει νά ἀναμένουν ἐπίθεση.

Μία ἀκόμη ἀπεικόνιση συντροφικῆς ἀλληλεγγύης, συναντοῦμε σ' ἓναν χρυσό ἀμφορίσκο (εἰκόνα 9).

Ἐνας Σκύθης πολεμιστής μέ περικεφαλαία τοποθετεῖ ἐπίδεσμο σέ κάποιον τραυματισμένο στήν ἀριστερή κνήμη· δέν χρησιμοποιεῖ διπλό ἀλλά ἀπλό ἐπίδεσμο.

Ὡστόσο, οἱ πρῶτες βοήθειες ἀπό ἓναν σύντροφο δέν ἦσαν πάντοτε ἐπαρκεῖς. Ὅρισμένα τραύματα ἀπαιτοῦσαν εἰδική ἀντιμετώπιση ἀπό γιατρό μέ χειρουργική κατάρτιση. Οἱ γιατροὶ τοῦ στρατοῦ ἦσαν κατά κύριο λόγο χειρουργοί ἀτυχημάτων (τραυματιολόγοι), οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά ἀποδείξουν τίς γνώσεις τους σέ τραυματισμούς πού δέν μποροῦσαν νά ἀντιμετωπιστοῦν συντηρητικά (κατάγματα, ἐκτεταμένα τραύματα, ξένα ἀντικείμενα πού εἶχαν εἰσέλθει στό σῶμα).

Ὁ Μαχάων, ὁ γιός τοῦ θεοῦ τῆς ἱατρικῆς Ἀσκληπιοῦ, ἦταν γιατρός-πολεμιστής στόν Τρωϊκὸν πόλεμο καί ὑπεύθυνος γιά τήν χειρουργική περίθαλψη τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἀπεναντίας, θαυματουργική - χωρίς τήν μεσολάβηση γιατροῦ - ἦταν ἡ θεραπεία τοῦ Μυσοῦ βασιλῆς Τηλέφου. Ὁ Τηλέφος, σύμφωνα μέ τόν μῦθο, πληγώθηκε βαρεῖα ἀπό τόν Ἀχιλλέα στόν μηρό. Παρά τίς ἐντατικές φροντίδες, ἀναπτύχθηκε ἓνα ἀνίατο πυῶδες ἔλκος.

Σέ σχετική ἐρώτηση, τό Μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα τοῦ ἔκανε γνωστό ὅτι μόνον τό ὄπλο πού προκάλεσε τό τραῦμα θά μπορούσε πάλι νά τό γιατρέψει (ὁ τρώσας καί ἰάσεται).

Ὁ Τηλέφος λοιπόν πήγε στοὺς ἐχθρούς του, πήρε ὁμηρο τόν γιό τοῦ Ἀγαμέμνονα Ὀρέστη καί παρακάλεσε νά τόν θεραπεύσουν (εἰκόνα 10).

Ὁ Ἀχιλλέας ἔξυσε ρινίσματα ἀπό τό δόρυ του πάνω στό διαπυημένο τραῦμα, καί τό ἔλκος θεραπεύτηκε. Ἡ σκηνή αὕτη ἀπεικονίζεται σ' ἓνα διακοσμητικό ἀνάγλυφο ἀπό τό Herculaneum. Ὁ Ἀχιλλέας καί ὁ Τηλέφος παριστάνονται γυμνοί. Ὁ Τηλέφος εἶναι καθισμένος σέ πλατύ σκίμποδα καί στηρίζεται σ' ἓνα μακρύ ραβδί, τοῦ ὁποῖου τό ἐπάνω ἄκρο μοιάζει μέ κωδύαν (κάψα) παπαρούνας, κάτι πού θά μπορούσε νά ἀποτελεῖ ὑπαινιγμό γιά τήν χρήση τοῦ γνωστοῦ ὀπίου ὡς γενικοῦ ἀναλγητικοῦ· ὁ Ἀχιλλέας, σκυφτός πρὸς τό μέρος του, ξύνει μ' ἓνα στιλέτο τήν αἰχμή τοῦ δόρατός του ὥστε τά ρινίσματα νά πέσουν πάνω στό ἔλκος (εἰκόνα 11).

Σήμερα εἶναι γνωστό ὅτι τά ρινίσματα τοῦ χαλκοῦ δημιουργοῦν στατικό ἠλεκτρισμό στήν ἐπιφάνεια μιᾶς πληγῆς, μέ ἀποτέλεσμα νά σκοτώνονται τά βακτηρίδια.

Ὁ Τρωαδίτης ἥρωας Αἰνείας, ἀντίθετα, εἶχε τήν τύχη νά θεραπευθεῖ ἀπό τόν γιατρό Ἰάπυγα. Ὁ γιός τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης κατόρθωσε τήν τελευταία στιγμή νά ἐγκαταλείψει τήν φλεγόμενη Τροία, μαζί μέ τόν πατέρα του Ἀγχίση καί τόν γιό του Ἰούλο-Ἀσκάριο. Στήν Ἰταλία ὅμως τόν περίμεναν νέες περιπέτειες, πού ὁ Βιργίλιος τίς περιγράφει στήν Αἰνείαδα. Ἡ εἰκόνα 12 παριστάνει

εικόνα 5

εικόνα 10

ἴδια ἢ Ἀφροδίτη. (Τό δίκταμο φύεται καί σήμερα στήν Κρήτη).
Ἐνῶ ὁ Αἰνείας στρέφει τό βλέμμα πρός τήν μητέρα του, ὁ γιός του κλαίει γεμάτος φόβο καί συμπόνια.

Ὅταν ὁμως ἓνα δόρυ ἢ ἓνα βέλος δέν μποροῦσε νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τό τραῦμα, ἐξαγόταν μέ διάνοιξη τῆς πληγῆς καί ταυτόχρονη ἀφαίρεση τοῦ περικείμενου ἱστοῦ. Μιά τέτοια χειρουργική ἐπέμβαση ἀπεικονίζεται σ' ἓναν ἀρχαῖο δακτυλιόλιθο, ὁ ὁποῖος κάποτε βρισκόταν στό Βερολίνο (εικόνα 13).

Λίγο μετά τό 300 π.Χ., ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐξελίχθηκε καί παρέμεινε ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες τό πιό σημαντικό κέντρο ἱατρικῆς ἔρευνας καί διδασκαλίας.

Τό Corpus Hippocraticum προκάλεσε τήν συγγραφή πολυάριθμων ὑπομνημάτων καί ἀντιρρητικῶν συγγραφημάτων καί διαμόρφωσε ἔτσι τήν ἱατρική καί τήν

μιά σκηνή ἀπό τό τελευταῖο βιβλίο τῆς Αἰνείαδας.

Ὁ Ἰάπυξ εἶναι ἔτοιμος νά ἐξαγάγει μέ μία λαβίδα τήν αἰχμή τοῦ βέλους ἀπό τό ἀνοιχτό τραῦμα. Ἡ ἐνέργεια αὐτή, ὥστόσο, ἀπό μόνη της δέν ἐπαρκεῖ γιά τήν ἐπούλωση τῆς πληγῆς, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται μόνο μέ τήν **χρήση τοῦ θεραπευτικοῦ βοτάνου, τοῦ δικτάμου**, πού φέρνει ἡ

ἱστορία της μέχρι τά μισά τῆς δεύτερης μεταχριστιανικῆς χιλιετίας.

Μεταξύ τῶν ἄλλων, γύρω στό 70 π.Χ., συντάχθηκε καί τό εἰκονογραφημένο ὑπόμνημα τοῦ Ἀπολλωνίου ἀπό τό Κίτιο (1ος αἰώνας π.Χ.) στό ἱπποκρατικό σύγγραμμα Περί ἄρθρων (Σχετικά μέ τίς ἀρθρώσεις).

Τό ὑπόμνημα αὐτό, μέ τόν τίτλο **Ἀπολλωνίου Κιτιέως τῆς Περί ἄρθρων πραγματείας βιβλία τρία**, σώζεται σέ βυζαντινό χειρόγραφο τοῦ 9ου-10ου αἰώνα.

Ἡ περίφημη Ἀλεξανδρινή βιβλιοθήκη δέν παρήγαγε λοιπόν μόνο κείμενα ἀλλά προέβαινε καί σέ «**εἰκονογραφήσεις**» **ιατρικῶν ἐγχειριδίων**: ἔτσι προστέθηκε στό παραπάνω κείμενο χειρουργική εἰκονογράφηση γιά διδακτικούς σκοπούς, ἐνῶ ἡ καλλιτεχνική ἀξία πέρασε σέ δεύτερη μοῖρα.

Μ' αὐτόν τόν τρόπο, τό κείμενο ἀποκτοῦσε περισσότερη ἐνάργεια, ἡ θεραπεία - μία ἀνάταξη ὤμου γιά παράδειγμα - παρουσιαζόταν ἐντυπωσιακά καί γινόταν εὐκολότερα κατανοητή ἀπό τόν μαθητή.

εικόνα 13

εικόνα 11

ΑΒΒΑΣ ΦΟΥΡΜΟΝΤ - Ο ΕΛΓΙΝ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ο ΒΑΝΔΑΛΟΣ

Σαράντου Ἀντωνάκου

Τότε πού τό γένος στέναζε κάτω ἀπό τήν τυρρανίδα τοῦ πιό βάρβαρου, τοῦ πιό σκληροῦ καί τοῦ πιό ἀνελέητου κατακτητή. Τότε πού ἡ γαλανή μας πατρίδα καθημαγμένη καί ἐρειπωμένη, ἔδινε ἀπελπιστικά ἀπεγνωσμένο ἀγῶνα γιά νά ἐπιβίωση. Τότε πού οἱ δοῦλοι, προσπαθώντας νά γίνουν ἐλεύθεροι, ἀνέβαιναν ἀρματωλοί καί κλέφτες στά ἀπάτητα Ἑλληνικά βουνά.

Τότε, στά χρόνια πού ὁ Ὄθωμανός δυνάστης ἔτρωγε σιγά σιγά τήν σάρκα τῆς Ἑλλάδος.

Τότε στήν ὀλόφτωση τούτη γωνιά τῆς Μεσογείου, ἑκατοντάδες καί χιλιάδες ξένοι, κυρίως Εὐρωπαῖοι, ἦλθαν σέ μία ὥρα πού ἡ πνευματική ἀναγέννησις τῆς Εὐρώπης βρισκόταν στήν πιό ὁμορφη ἀνοιξι τῆς ζωῆς της.

Ἦλθαν φωτισμένοι καί ἐμπνευσμένοι ἐρευνητές γιά νά μελετήσουν παλαιά ξεχασμένα χειρόγραφα πού φιλόστοργα συντηροῦσαν οἱ καλόγεροι, στίς ἐκκλησίες καί στά μοναστήρια. Ἦλθαν σοφοί διδάσκαλοι γιά νά διδαχθοῦν ἀπό τήν σοφία τῶν Ἑλλήνων.

Ἦλθαν ἀπό τήν Ἀγγλία, τήν Γερμανία, τήν Γαλλία καί ἀλλοῦ, ρομαντικοί ὄνειροπόλοι, ἀναζητῶντας λείψανα ἀπό τήν δόξα καί τό μεγαλεῖο τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Μή βλέποντας τήν δυστυχία, τό αἶμα καί τόν τρόπο πού ἔζωναν τά πάντα, ἐννοοῦσαν νά ἀναστήσουν μέ τήν φαντασία τους τήν Ἀρχαία Σπάρτη μέ τούς νόμους τοῦ Λυκούργου, τήν Ἀθήνα τοῦ Περικλῆ καί τοῦ Φειδία, τήν Μακεδονία μέ τίς στρατιές τοῦ Ἀλεξάνδρου. Περνώντας ἀπό τήν Σπάρτη, ὅσο ἀκόμη ὁ Μοριάς ἦταν ἐλεύθερος, ὁ Κυριάκος ὁ Ἀγιανίτης, συνεπαρμένος ἀπό τό κλέος τῆς ἐνδοξῆς Πολιτείας, γράφει ἓνα ἐπίγραμμα μνήμης τῆς πατρίδος τῶν τριακοσίων:

*Ὡ λαμπρά πόλις Λακωνική Σπάρτη
κλέος οἰκουμένης πάσης, παράδειγμα
ὄπλων καί σωφροσύνης καί τέμενος
καί τῆς ἄλλης πᾶσης θείας ἀρετῆς ἔσοπτρον καί πηγῇ.
Ποῦ ἐστίν ὁ σός ἀγαθός Λυκοῦργος, ποῦ οἱ Διόσκουροι
οἱ δίδυμοι θεοὶ Κάστωρ καί Πολυδεύκης;
Ἀναξανδρίδας, Ὀθρυάδας καί Γύλιππος,
Εὐρυσθένης καί Λεωνίδα ποῦ διαπᾶσθε;*

Καί ὁ Σατωμπριάν, ὁ μέγας ποιητής, μέ δάκρυα χαρᾶς καί συγκίνησης, ἀντίκρουσε καί ἐκστατικός στάθηκε ἐμπρός στά ἐρείπια τῆς Ἀρχαίας Σπάρτης.

Ἀλλά κοντά στοὺς ἐρευνητές καί τοὺς ἰδεολόγους, κοντά στοὺς ἀγνοῦς ἀγωνιστές καί στοὺς φωτισμένους ἐπιστήμονες, ἦλθαν καί οἱ τυχοδιώκτες.

Ἄλλοι γιά νά ἐκμεταλλευθοῦν τόν καῦμό τῶν ραγιάδων γιά ἐθνική ἀποκατάσταση, ἄλλοι σάν πειρατές ἢ ἐμποροὶ καί ἄλλοι γιά νά ρημάξουν, ἀλίμονο, τό κορμί τῆς ἀνέμπορης Ἑλλάδος.

Μέ μανία βάλθηκαν νά ἐξαφανίσουν τά λείψανα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος.

Λιάνιζαν τά ἱερά μάρμαρα καί τά μνημεῖα, ἀποσποῦσαν τά ἀνάγλυφα, ξεσῆκωναν κομμάτια ἀπὸ κίονες, ἔσπαζαν ἐπιγραφές καί ἀγγεῖα.

Σκάφθηκε ἀπὸ τήν μία μέχρι τήν ἄλλη τῆς ἄκρῃ ἡ γῆ τῶν θεῶν. Ὅ,τι πολύτιμο βρισκόταν, ἔπαιρνε τόν δρόμο τῆς ξενιτειᾶς.

Ἀρχαῖκοι κοῦροι καί καλλιπλόκαμες παρθένες, πολύτιμοι δακτυλιόλιθοι καί περίτεχνα χρυσᾶ κοσμήματα, ἀνάγλυφα μέ ἥρωες καί θεοὺς, στόλισαν τότε τά παλάτια τῶν μεγιστάνων τῆς Εὐρώπης. Στολίζουν ἀτυχῶς καί σήμερα τά μουσεῖα καί τίς συλλογές σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο.

Ἀπὸ τοὺς πιό γνωστοὺς ἀρχαιοθῆρες, τοὺς πιό ἐπικίνδυνους βανδάλους τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, εἶναι καί ὁ Γάλλος Ἀββᾶς Φουρμόντ.

Γεννημένος τό 1690, ἀφοῦ διδάχθηκε τήν Ἑλληνική, τήν Ἑβραϊκή καί τήν Συριακή γλῶσσα, τό 1720 χειροτονήθηκε κληρικός καί στήν συνέχεια ἔγινε καθηγητής τῆς

Συριακῆς στό Γαλλικὸ Κολλέγιο καί διερμηνέας στήν Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη. Τέλος, τό 1724 κατάφερε νά ἀνακηρυχθεῖ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιγραφῶν καί Καλῶν Τεχνῶν.

Τόν Φεβρουάριο τοῦ 1729, συνοδευόμενος ἀπὸ τόν ἀνεψιό του, ὁ Φερμόντ ἔφθασε στήν Κωνσταντινούπολι καί ἐφοδιάσθηκε μέ φερμάνι τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ Γ', μέ τό ὁποῖο ἀποκτοῦσε τό δικαίωμα νά ἐρευνήσει καί νά μελετήσει ὅσους ἀρχαιολογικοὺς χώρους ἤθελε στήν ἐπικράτεια τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Τόν Φουρμόντ έστελνε στήν Έλληνική Άνατολή, ό βασιλιάς τής Γαλλίας Λουδοβίκος ΙΕ', μέ τήν έντολή νά συλλέξη βυζαντινά χειρόγραφα καί άλλες αρχαιότητες, πού θά ήταν εύκολο νά μεταφερθοῦν στό Παρίσι.

Πρώτος σταθμός τοῦ Γάλλου ιερωμένου στήν Ελλάδα, ὑπῆρξε ἡ Ἀθήνα, ὅπου ἔμεινε πέντε μήνες. Ἐπειτα πῆγε στήν Πελοπόννησο.

Ὁ Μοριάς τήν ἐποχή ἐκείνη ταλανιζόταν ἀπό τήν πανούκλα, πού προξενούσε μεγάλο θανατικό. Ἀφοῦ ἐρευνήσε καί ξεσήκωσε ὅ,τι μπορούσε ἀπό τήν Κορινθία, τήν Ἀργολίδα, τήν Ἀρκαδία καί τήν Ἀχαΐα, κατέληξε στήν Μεσσηνία.

Ἀπό τήν Καλαμάτα, ὅπου ἔφτασε τόν Μάρτιο τοῦ 1730, ἔγραψε ἓνα γράμμα πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς γειτονικῆς Ζαρνάτας τῆς Μάνης καί τοὺς ρωτοῦσε ἂν μποροῦσε νά ἐπισκεφθεῖ τήν χώρα τους. Γιά νά ἐπισκεφθεῖ άλλες τουρκοκρατούμενες περιοχές, ὁ Γάλλος Ἀββᾶς δέν χρειαζόταν ἄδεια, γιατί ἦταν, ὅπως εἶπαμε, ἐφοδιασμένος μέ φερμάνι σουλτανικό, τό ὁποῖο τοῦ ἐξασφάλιζε κάθε ἐλευθερία καί προστασία.

Ἀλλά ἐπειδὴ ἡ Μάνη ἦταν καί τότε, ὅπως καί πάντοτε, αὐτοδιοικούμενη, ὀφείλε νά ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Μανιάτες καπεταναίους τήν ἄδεια νά ἐπισκεφθεῖ τήν πατρίδα τους. Σέ πέντε ἡμέρες πῆρε ἀπάντηση ἀπὸ τοὺς καπεταναίους τῆς Ζαρνάτας καί τοὺς ἡγουμένους τῶν γειτονικῶν μοναστηριῶν, ὅτι ἦταν εὐπρόσδεκτος στήν περιοχή τους.

Ἔτσι μέ τήν συνοδεία ντόπιων ἐνόπλων, ἔφτασε στήν Ζαρνάτα, ἀφοῦ κατὰ τήν διαδρομή μελέτησε καί ἀντέγραψε μερικές ἀρχαῖες ἐπιγραφές. Γιά τοὺς κατοίκους ἔγραψε τό 1730 ἀπὸ τήν Σπάρτη πρὸς τόν Γάλλο πρόξενο στήν Ἀθήνα Γάσπαρη, ὅτι εἶναι μέν φτωχοί, ἀλλά διακρίνονται ἀπὸ τό θάρρος, τό πνεῦμα καί τήν λεπτότητα.

Ἀπὸ τήν Ζαρνάτα δέν προχώρησε στά ἐνδότερα τῆς Μάνης, γιατί ὅπως γράφει: «οἱ κάτοικοι τῆς μέσα Μάνης εὐρίσκονται διαρκῶς εἰς πόλεμον, πότε μέ τοὺς Τούρκους πότε ἀναμεταξύ των, ὅτι οἱ παπάδες, οἱ μοναχοί καί οἱ ἐπίσκοποι ἀκόμη περιφέρονται ἐνοπλοὶ καί ὅτι οἱ γυναῖκες τῆς Μάνης φέρουν πιστόλες.

Οἱ Μανιάτες εἶναι λαός ἄγριος, ἀλλά ἔχει ἀγάπη πρὸς τήν ἐλευθερίαν καί μόνος του πόθος εἶναι ἡ ἀπόκτησις ωραίων ὄπλων».

Ἀφοῦ γύρισε στήν Καλαμάτα, ὁ Φουρμόντ, μέσω Μεγαλοπόλεως, ἔφτασε στόν Μυστρά, ὅπου οἱ δημογέροντες τόν ὑποδέχτηκαν φιλοφρονέστατα. Ὁ Γάλλος κληρικός «μέ τόν Πausανία στό χέρι», ἀναζητοῦσε στήν περιοχή τῆς Λακεδαίμονος τά ἑρείπια τῆς Ἀρχαίας Σπάρτης καί τῶν άλλων σημαντικῶν πόλεων τῆς Λακωνίας.

Τίς πρώτες ἡμέρες τῆς παραμονῆς του στόν Μυστρά ὁ ἀνεψιός του, πού τόν βοηθοῦσε στίς ἐρευνές του, ἀνεκάλυψε ἐντοιχισμένα στό μεσαιωνικό τεῖχος ἐνεπίγραφα ἀρχαῖα βάρβα. Ἀμέσως, μέ δέκα ἐργάτες, τά ξήλωσε ἀπὸ τήν ἀρχική τους θέση.

Ἐπειτα βρέθηκαν στό τεῖχος τῶν Παλαιολόγων εἰκοσι ἀκόμη κομμάτια ἐνεπιγράφων λίθων, πού εἶχαν τήν ἴδια μέ τά προηγούμενα τύχη. Ἀμέσως ὁ Φουρμόντ προσέλαβε άλλους πενήντα ἐργάτες.

Ἐπὶ 53 συνεχῶς ἡμέρες δέν ἄφησε στήν κυριολεξία λίθον ἐπὶ λίθου στόν Μυστρά, στήν Σπάρτη καί στίς Ἀμύκλες. Ὁ Φουρμόντ κατεδαφίζων καί ἀνασκάπτων, ἀπεκάλυψε 300 ἐπιγραφές τὰς ὁποῖας ἀντέγραψε, καί διάφορα ἀνάγλυφα, ἀναθήματα καί μικροτεχνήματα, τά ὁποῖα ἀπεκόμισε στήν πατρίδα του.

Ἡ κατεδάφισις τῶν μεσαιωνικῶν τειχῶν τοῦ Μυστρά καί ἡ κατασκαφή τῶν ἀρχαίων μνημείων καί τάφων τῆς Σπάρτης, γενομένη ἀπὸ τόν Φουρμόντ, μέ ἀσυνείδητο ντιλεταντισμό, ἐγγίζοντα ἐνίστε τά ὅρια τῆς βαναυσότητος, δυσχεραίνει πολύ τήν ἐν Σπάρτη ἀρχαιολογική ἐρευνα, ὅταν μετά δύο περίπου αἰῶνες ἡ ἐρευνα αὐτὴ ἐπεχειρήθη ἀπὸ τήν ἐπιστήμη.

Στήν Σπάρτη, τό καταστροφικό ἐργο τοῦ Γάλλου ἀρχαικάπηλου ἐκδηλώθηκε μέ ἰδιαίτερη βαρβαρότητα. Τό ἐκπληκτικό εἶναι ὅτι ὁ Φουρμόντ καυχᾶται γιά τοὺς βανδαλισμούς αὐτοῦ!

Ἐγραφε τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1730 πρὸς τόν φίλο του Φρενέ:

«... Τά ἰσοπέδωσα ὅλα, τά ξεθεμελίωσα, ὅλα. Ἀπὸ τήν μεγάλη αὐτὴ πολιτεία (τήν Σπάρτη), δέν ἀπόμεινε λίθος ἐπὶ λίθου. Ἐδῶ καί ἓνα μῆνα συνεργεῖα ἀπὸ τριάντα καί μερικές φορές σαράντα ἢ ἐξήντα ἐργάτες γκρεμίζουν, καταστρέφουν, ἐξολοθρεύουν τήν Σπάρτη. Ὁ βρόντος ἀπὸ τό γκρέμισμα τῶν τειχῶν, τό κατακύλισμα τῶν λίθων ὡς τίς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα, ἀκούγεται ὄχι μονάχα στήν Λακωνία, ἀλλά καί σ' ὁλόκληρο τόν Μοριά καί παραπέρα ἀκόμη. Τούρκοι, Ἑβραῖοι, Ἕλληνες, ἐρχονται νά δοῦν ἀπὸ πενήντα λεῦγες μακριά. Ἀλλά τό μόνο πού ἀντικρύζουν εἶναι χιλιάδες ἐνεπίγραφα μάρμαρα. Μία μέρα ὁ ἀνεψιός μου, πού ἐπιστατοῦσε στίς ἐργασίες, βρῆκε μία ντουζίνα μάρμαρα, τά καλύτερα τοῦ κόσμου, γεμάτα ἐπιγραφές. Ἐστεῖλε ἀμέσως νά μέ πληροφορήσῃ, φροντίζοντας στόν δρόμο νά τό διαλαλήσῃ σέ ὅλη τήν περιοχή. Σέ λίγο ἔφτασε στήν Σπάρτη ὁλος ὁ Μυστράς. Αὐτὴν τήν στιγμή μόνο τέσσερεις πύργοι ἀπομένουν ὀρθοί! Γιά νά εἶμαι εἰλικρινής, ἀπορῶ κι ἐγὼ μέ αὐτὴν τήν ἐκστρατεία. Ἀπὸ ὅσα ἔχω διαβάσει κανεὶς δέν σκέφτηκε ὡς τώρα νά ξεθεμελίωσει πολιτεῖες ὁλόκληρες!

Δέν θέλω νά ἀφήσω λίθον ἐπὶ λίθου. Δέν ξέρω κύριε καί ἀγαπητέ φίλε, ἂν ὑπάρχει στόν κόσμο πρᾶγμα ἱκανό νά δοξάσῃ μία ἀποστολή περισσότερο ἀπὸ τοῦ νά σκορπίσεις στοὺς ἀνέμους τήν στάχτη τοῦ Ἀγησιλάου, ἀπὸ τό νά ἀνακαλύψεις τά ὀνόματα τῶν ἐφόρων, τῶν γυμνασιάρχων, ἀγορανόμων, φιλοσόφων, γιατρῶν, ποιητῶν, ρητόρων, διασήμων γυναικῶν, ψηφίσματα τῆς Γερουσίας, τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. Οἱ Ἀμύκλες εἶναι πολύ κοντά γιά νά τίς παραμελήσω. Ἐστεῖλα ἐργάτες καί γκρέμισαν τά λείψανα τοῦ περίφημου ναοῦ Ἀπόλλωνα. Φανταστεῖτε τήν χαρά μου. Ἀλλά θά ἦταν μεγαλύτερη ἂν εἶχα λίγη ἀνεση χρόνου. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἡ Μαντινεία, ἡ Στύμφαλος, τό Παλλάδιον, ἡ Τεγέα καί κυρίως ἡ Νεμέα καί ἡ Ὀλυμπία. Θά ἀξίζε νά τίς φέρω ἄνω κάτω, ἀπ' τά θεμέλια ὡς τήν κορυφή. Ἐχω τήν δύναμι νά τό κάνω. Ἀπόκτησα μία ὀξυδέρκεια σ' αὐτοῦ τοῦ εἵδους. Ἐγὼ δέν μοιάζω μ'

αὐτοὺς πού τρέχουν ἀπὸ πόλη σέ πόλη γιά νά ἰδοῦν. Θέλω νά παίρνω χρήσιμα πράγματα.

Ὅταν θά καταστρέψω ὁλοκληρωτικά τήν Σπάρτη καί τίς Ἀμύκλες, θά πάω στό Ναύπλιο γιά λίγη ἀνάπαυση. Ἀπὸ κεῖ θά μπορέσω νά μπαρκάρω γιά τήν ἐπιστροφή στήν Γαλλία. Τώρα εἶμαι ἀπασχολημένος μέ τήν καταστροφή τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στίς Ἀμύκλες. Βρίσκω κάθε μέρα θαυμαστά πράγματα. Δέν μετανοῶνω.»

Τήν ἴδια ἡμέρα πού ἔγραφε στόν Φρενέ, ἔγραφε καί ἓνα ἄλλο γράμμα στόν φίλο καί συνάδελφό του ἀββᾶ Σεβέν:

«...Τά κτυπήματα πού δίνουν οἱ ἐργάτες εἰς τήν Σπάρτην ἔκαναν φοβερόν κρότον καί ἐγίναν ἀκουστά, ὄχι μόνον εἰς τήν Λακωνίαν καί εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τοῦ Μορέα, ἀλλά καί εἰς ὅλην τήν ἄλλην Ελλάδα. Ἐντός τῶν 40 ἡμερῶν τῆς ἐργασίας μου περισσότεροι τῶν δεκακισχιλίων Ἕλληνες καί περισσότεροι τῶν ἐξακισχιλίων Τούρκοι, ἀγάδες καί ἄλλοι, ἦρθαν γιά νά μέ ἰδοῦν ἐδῶ. Ἦμουν πολλάκις ὑποχρεωμένος νά περριποιηθῶ μερικούς ἐξ αὐτῶν. Ἐνα ἀρνὶ ψητό στήν σούβλα μέ μερικά ἀμύγδαλα καί καφέ, ἦτο ἀρκετόν διά νά τοὺς κάμει νά ἐνδιαφερθοῦν διά τὰς ὑποθέσεις μου καί νά μέ ἀνυψώνουν μέχρι τρίτου οὐρανοῦ.»

Δύο ἐβδομάδες ἀργότερα, στίς 20 Ἀπριλίου τοῦ 1730, ὁ Φουρμόντ γράφοντας στόν Πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας στήν Κωνσταντινούπολι Βιλλενεβέ, δικαιολογεῖ τοὺς βανδαλισμούς του στήν Σπάρτη σάν ἐκδίκηση, ἀπὸ τήν κακὴ ἀπέναντί του συμπεριφορά τῶν Μανιατῶν:

«... Βρίσκομαι σ' ἓναν φοβερό τόπο, στήν περίφημη Μάνη. Κακὸς λαός, εἶμαι εὐτυχῆς πού γλύτωσα. Ἐφυγα ἀπὸ τήν βάρβαρη πατρίδα τους χωρὶς νά ἀποκομίσω τίποτα ἀξιόλογο, τίποτα γιά νά βγοῦν τουλάχιστον τά ἐξοδά μου. Γιά νά ξεσκεπάσω, γιά νά ἐκδικηθῶ αὐτό τό σκυολόι, ρίχτηκα πάνω στήν ἀρχαία Σπάρτη.

Δέν ἤθελα νά μείνει τίποτα ἀπὸ τήν πόλι πού ἐκτίσαν οἱ πρόγονοί τους.

Τὴν ἐσβησα, τὴν ἀνέσκαψα, τὴν ξεθεμελίωσα, δέν ἔμεινε λίθος ἐπὶ λίθου.

Καί γιατί, θά ρωτήσῃ ἡ ἐξοχότης σας, ἐπέπεσα μέ τόση μανία πάνω σ' αὐτὴν τήν πόλι, ὥστε νά γίνῃ ἀγνώριστη πληρώνοντας τίς ἀμαρτίες τῶν ἀπογόνων της; Ἐχω τήν τιμὴν νά σᾶς ἀπαντήσω: Ἦταν πολὺ ἀρχαία καί ἔκρυβε πολλοὺς θησαυρούς. Αὐτό δέν μπορούσα νά τό συγχωρέσω. Ὡς τώρα κανένας ταξιδιώτης δέν τόλμησε νά τοὺς ἀγγίξῃ.

Οἱ Βενετοί, μ' ὅλο πού ὑπῆρξαν κάποτε κυρίαρχοι αὐτῆς τῆς χώρας, τοὺς σεβάστηκαν. Ἐκρίνα πὼς δέν ἔπρεπε νά τρέφω τέτοιο σεβασμό. Τὴν ἰσοπέδωσα, λοιπόν, μέ κάθε ἐπισημότητα. Κι αὐτό προκάλεσε τόν θαυμασμό τῶν Τούρκων, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες λύσσαξαν καί οἱ Ἑβραῖοι χάρηκαν πολὺ. Εἶμαι ἡσυχος, πολὺ περισσότερο γιατί ἀπόκτησα ἀπὸ τό ταξίδι μου πράγματα ἱκανά νά θαμπώσουν ὅλους τοὺς σοφοὺς.

Ποῖος θά φανταζόταν ποτέ ὅτι θά ἦταν δυνατόν νά βρεθῇ ὁ τάφος τοῦ Ἀγησιλάου καί τοῦ Λυσάνδρου, τῶν περιφήμων βασιλιάδων τῆς Σπάρτης; Ποῖος θά φανταζόταν πὼς ὕστερα ἀπὸ τόσους πολέμους, σεισμούς καί άλλες θεομηνίες πού ἀφάνισαν αὐτὴν τήν πόλι, θά εὕρισκα ἀκόμη θαυμάσια μάρμαρα πού μᾶς κάνουν γνωστοὺς ὅλους τοὺς ἐφόρους, ρήτορες καί άλλες προσωπικότητες, ἀγνωστες ὡς τήν τελευταία καταστροφή πού ἐγίνε ἀπὸ ἐμένα; Βιβλία δέν ὑπάρχουν, συνεχίζει στήν ἐπιστολή του ὁ βάνδαλος. Πολλοὶ δέν ξέρουν σ' αὐτὴν τήν χώρα οὔτε νά γράφουν, οὔτε νά διαβάζουν. Χρησιμοποιοῦν τά χειρόγραφα γιά φυσέκια. Κι ἀφοῦ δέν ὑπάρχουν βιβλία

φρόντισα γιά κάτι άλλο, ὥστε τό ταξίδι μου νά ὠφελήσῃ τά Γράμματα. Ἀφοσιώθηκα μέ τόσον ἐνθουσιασμό σ' αὐτό κι ἔδωσα τέτοια χτυπήματα, πού ὁ ἀντίπαλός τους θά ἀκουσθῇ σ' ὁλόκληρη τήν Εὐρώπη. Δέν γκρεμίζει κανεῖς δύο καί τρεῖς πολιτεῖες χωρίς θόρυβο. Ἐγώ τίς ξεθεμέλιωσα, ἐνῶ οἱ παλαιότεροι περιηγητές ἔρχονταν μόνο γιά νά τίς βροῦν».

Ἀποκαλυπτικό γιά τό ἀνεξήγητο μῖσος πού ἔτρεφε ὁ Ἀββάς Φουρμόντ πρὸς τήν Σπάρτη καί τά μέσα πού χρησιμοποιοῦσε, εἶναι καί ἡ ἐπιστολή του πρὸς τόν Καρδινάλιο Φελρύ. Τοῦ ἀναγγέλλει ὅτι πῆγε στήν Λακωνία σέ ἀναζήτηση παλαιῶν χειρογράφων.

«... Ἀλλά σεβασμιώτατε, ὁ λαός, αὐτά τά παιδιά τῆς Λακεδαιμόνους, δέν κράτησαν ἀπό τοὺς προγόνους τους τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας καί τὴν μανία τοῦ πολέμου. Τό ὄνειρό τους εἶναι νά ἀποκτήσουν ὅπλα. Τά βιβλία τά χρησιμοποιοῦν γιά τά φυ-σέκια τους. Ἐρριξα τὴν θλίψι μου πάνω στήν κυριώτερη πόλι τῆς περιοχῆς, τὴν ἀρχαία Σπάρτη. Τό βλέμμα μου ἔπεσε πάνω στά κτίσματα πού κατὰ τὴν γνώμη μου ἔκρυναν θησαυρούς γιά τά Γράμματα. Ἦταν κίονες, ἀνάβαθρα, ἐνεπίγραφες μετῶπες. Ν' ἀφήσω ὅλα αὐτά σέ ἄλλους (γιατί δέν εἶμαι ἐδῶ ὁ μοναδικός ἐρευνητής), θά ἦταν ἔλλειψι καλοῦ γούστου. Θά ἦταν ἀδιαφορία γιά τὴν τιμὴ τοῦ ἔθνους μου, θά σήμαινε πῶς εἶμαι ἀνάξιος νά ἀντιληφθῶ τίς προθέσεις τοῦ βασιλιά μου καί νά ἐκπληρώσω τίς διαταγές μου. Πρόκειται, ὅπως θά κα-τάλαβε ἡ ἐξοχότης σας, γιά τό καλὸ τῶν Γραμμάτων. Γι' αὐτό μίσθωσα ἐργάτες καί κατέστρεψα ὡς τά θεμέ-λια τά λείψανα τῆς ὑπέροχης αὐτῆς πολιτείας, σέ σημεῖο πού νά μὴν ἀπομείνῃ λίθος ἐπὶ λίθου. Μπορεῖ, σεβασμιώτατε, νά καταντήσῃ σέ λίγο ἓνας ἄγνωστος τόπος. Ἐγώ, ὅμως, ἔχω τὸν τρόπο νά τὴν ἀναστήσω στό πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων. Ἀκόμη καί τῶν πιό μακρυνῶν γενεῶν, γιατί ἔχω καταρτίσει ὁλόκληρο κατάλογο τῶν ἱερῶν καί ἱερειῶν τῆς, τῶν ἐφόρων, τῶν ἀγορανόμων καί τῶν γυμνασιαρχῶν. Ἡ καλή μου τύχη θέλησε νά ἀνακαλύψω ἐπιγραφές γιά πολλοὺς φιλοσόφους, ρήτορες, στρατηγούς, ποιητές, καλλιτέ-χνες, ἀκόμα καί διάσημες γυναῖκες, ἄγνω-στες ὡς τώρα. Οἱ ἐπιγραφές αὐτές μᾶς πληροφο-ροῦν ποιοὶ αὐτοκράτορες εὐεργέτησαν τὴν πόλι, ποιοὶ εὐλαβεῖς ἰδιῶτες ἔκτισαν ναοὺς, ποιοὶ ἀπὸ ἀλαζονείας χρηματοδοτοῦσαν δημόσια θεάματα. Ἡ εὐσέβειά μου, σεβασμιώτατε, δέν ἔφτασε στό σημεῖο ν' ἀφήσω στήν γαλήνη, οὔτε τὴν τέφρα τῶν Βασιλιάδων. Σκόρπισα στὸν ἀνεμο τὴν τέφρα τοῦ Ἀγησιλάου. Μπῆκα στὸν τάφο τοῦ Λύσανδρου καί ἀνακάλυψα τὸν τάφο τοῦ Ὁρέστη καί τά διέλυσα ὅλα ».

Φαίνεται, ὅτι ἡ βουλμία τοῦ Φουρμόντ νά ἀφανίσει τὴν πόλι τοῦ Λυκούργου, ὀφείλετο ὡς ἓνα σημεῖο καί στήν ἐδῶ παρουσία καί ἄλλων τυχοδιωκτῶν. Ὁ Γάλλος βάνδαλος ἀποκαλύπτει ὅτι στήν Σπάρτη βρίσκονταν καί ἄλλοι ἐρευνητές καί ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος νά ἐπωφεληθοῦν ἐκεῖνοι ἀπὸ τὰ δικά του εὐρήματα. Σέ ἓνα ἄλλο γράμμα του στὸν φίλο του Μπινῶ,

σημειώνει ὅτι στήν Λακεδαίμονα βρισκόταν κάποιοι Μόριον, Ἀγγλος ἀρχαιοσυλλέκτης «μέθυσος, βάρβα-ρος, ἀγροῖκος». Καί προσθέτει **«λύσσαξε πού τὸν πρόλαβα»**.

Σέ ἄλλη ἐπιστολή του, πρὸς τὸν ὑπουργό τοῦ Λουδο-βίκου Μορεπῶ, ἀναφέρει:

«Ἄν ἦμουν ὁ μοναδικός ἐρευνητής, ἂν δέν εὕρισκα ἀρχαιολογικοὺς θησαυρούς, ἂν δέν ἀνησυχοῦσα μή-πως ἐπωφεληθοῦν ἄλλοι ἀπὸ τίς ἀνακαλύψεις μου, θά ἔφευγα ἀμέσως».

Ἡ μεγάλη χαρά τοῦ μισέλληνα καί ἀπαίδευτου ρασο-φόρου, ἡ ἀγαλλίασί του γιά τὴν βεβήλωσι καί τὸν ἀφανισμό τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, ἐκδηλώνεται σέ μία ἐπιστολή του, πάλι ἀπὸ τὴν Σπάρτη, πρὸς τὸν Ἰταλὸ μισσιονάριο Ντομένικο Ντελλαρόκα, πού ὑπηρε-τοῦσε στήν γαλλικὴ προσβεία τῆς Πόλης.

«... Δέν ἄφησα λίθον ἐπὶ λίθου. Πρέπει νά σᾶς ἐξομολογηθῶ ὅτι βρίσκομαι σ' ἓνα παραλήρημα χαρᾶς πού κατόρθωσα νά καταστρέψω ὁλότελα τίς ξακουστές αὐτές πολιτεῖες, ἔτσι ὅπως γίνεται σέ πόλεμο. Τό ἔκα-να γιά τὴν Γαλλία, γιά τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα. Αὐτό ἀπο-τελεῖ γιά μένα μία νέα δόξα».

Φαίνεται ὅτι οἱ ντόπιοι, ἔστω καί ἀργά, προσπάθησαν νά ἀντιδράσουν, ὅταν κατάλαβαν τὸν πραγματικὸ ρόλο τοῦ σατανικοῦ Γάλλου ἱερωμένου, ἀλλὰ δέν μποροῦσαν νά κάνουν τίποτα, ἀφοῦ ὁ Φουρμόντ εἶχε τὴν ἔγκρισι καί τὴν προστασία τῶν Τούρκων. Σέ μία παράγραφο στό γράμμα πού ἔστειλε στὸν Σεβέν, γράφει:

«Κατέβαλα πολὺν κόπον γιά νά κερδίσω μέ τό μέρος μου τοὺς Μυστριῶτες. Ἐχρειάσθη νά μεταχειρισθῶ πολλή σωφροσύνη, πολιτική, λεπτότητα, ὑπομονή καί ἂν θέλετε σθένος. Ἐκέρδισα πρό πάντων μέ τό μέρος μου τοὺς Τούρκους καί τοὺς Ἑβραίους. Οἱ Ἕλληνες πού εἶναι ἐδῶ πολὺ ἰσχυροί, κατ' ἀρχὰς ἦσαν πολὺ εὐ-χαριστημένοι νά βλέπουν τά μάρμαρα αὐτά, ἀλλὰ ὅταν εἶδαν νά ἀνέρχωνται εἰς χιλιάδας καί ἀντελήφθησαν ὅτι θά τά ἐναπέθετα πάλι στήν γῆν βαθύτερα ἀπὸ ὅσον ἦταν πρῶτα χωρίς νά τοὺς ἐπιτρέψω νά λάβουν ἀντίγραφα, ἐπανῆλθον στὸν φυσικὸ των χαρακτηῖρα μέ τὴν ἐλεεινὴ των καχυποψίαν, ἀλλ' ἔχων τοὺς Τούρκους ὑπὲρ ἐμοῦ δέν τοὺς φοβοῦμαι καθόλου».

Ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἓνας μόνον Ἕλληνας εὕρισκε θεσπέσιο τό ἔργο τοῦ Γάλλου βανδάλου. Πρόκειται γιά τὸν γιατρό τοῦ Μυστρά **Ἡλία Δόξα**, τουρ-κολάτρη, καί μία ἀπὸ τίς πιό σκοτεινές μορφές στήν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Πελοποννήσου. Στὴν τυμβωρυχία αὐ-τὴν, ὁ Γάλλος ἀββάς εἶχε τὴν πλήρη ὑποστήριξιν καί τὴν συνδρομὴν τοῦ ἱατροῦ Ἡλίου Δόξα.

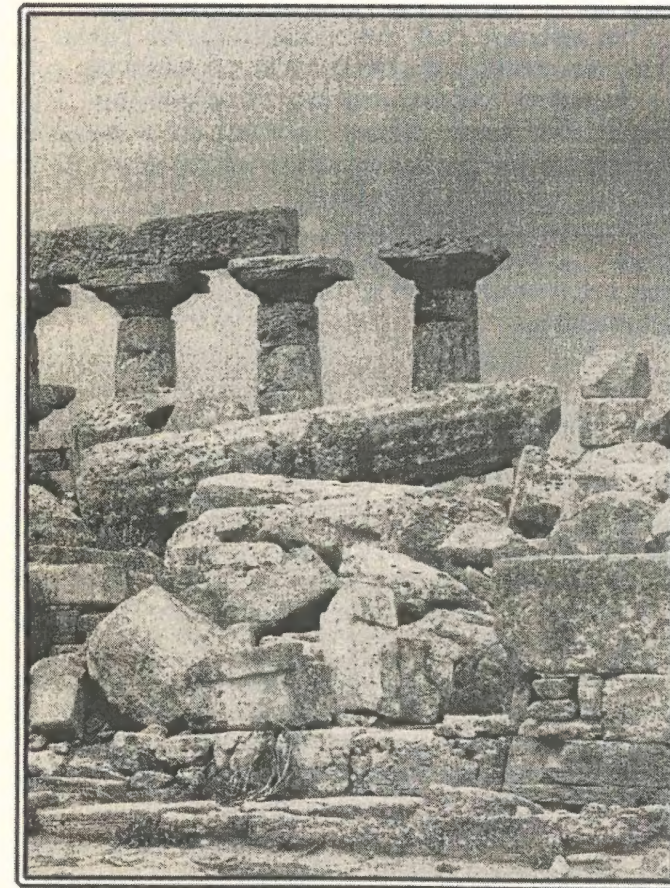
Κατὰ τὸν σοφὸ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Σωκρά-τη Κουγέα, ὁ Δόξας παρέσυρε τὸν Μητροπολίτη Παρθέ-νιο καί τοὺς προκρίτους τοῦ Μυστρά «ὄχι μόνον εἰς τό νά βλέπουν τὸν βανδαλισμὸ τοῦ Φουρμόντ σιωπῶντες καί ἀδιαμαρτύρητοι, ἀλλὰ καί νά ἐκφράσουν διὰ ὁμαδι-κῆς ἐπιστολῆς εὐχαριστίας δι' αὐτόν».

Στὴν ἐπιστολή του ὁ Παρθένιος καί οἱ προύχοντες τοῦ Μυστρά, μεταξύ των ὁποίων καί ὁ Δόξας, γράφουν:

«Ἐμεῖς πρέπει νά κηρύττωμεν εὐεργεσίαν διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλε, καθὼς δέν μᾶς ἔπρεπε, νά ἰδοῦμε εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς χρόνον, ὅλο τό κάλλος καί στολὴν τῆς παλαιᾶς πατρίδος. Εὐχαριστοῦμεν ἡμεῖς τοιαύτην τὴν μεγαλοურ-γίαν, τό κηρύττει ἡ Πελοπόννησος, τό ὑμνεῖ ἡ Ἑλλάς, θέλει νά δεχθῇ ὡς ἐνδοξον λείψανον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης εὐδαιμονίας. Δέν μένει ἄλλο νά ἐπαυμήσωμεν δειότατε ἄνερ, παρά ἢ νά μᾶς ἀξιώσης καί αὐδῆς τῆς γαληνοτάτης σου θέας καί νά μὴ μᾶς ἀλησμονήσης καθὼς μᾶς ἔταξες εἰς τὰς ἡμέρας τῆς δόξης σου, καί ἡμεῖς θέλομεν τό γράψῃ μέ ἄκραν εὐλάβειαν εἰς τὴν καρδίαν μας καί θέλομεν τό παραδώσει εἰς τοὺς ἀπογό-νους διὰ νά τό μεταδώσωσιν εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας. Ὡ! πόσον οἱ πρόγονοί μας ἠθέλον στενάξει νά ἡσθάνο-ντο τοσαύτην χάριν τῆς θαυμασίας σου μεγαλοφροσύ-νης! Ἄς χαίρει ἡ μεγαλόπολις Παρισίων ὅπου δέχεται εἰς τοὺς θριάμβους τῆς τὴν παλαιάν Σπάρτην, καί μεθ' ἡμῶν τὴν δούλην καί ταπεινήν. Ἐρρωσο, τρισμέγιστε ἄνερ καί διὰ τὴν χάριν καί διὰ τὴν σοφίαν καί διὰ τὴν πατρίδα».

Ἀλλὰ τόσοσος ἦταν ὁ θαυμασμός τοῦ Δόξα πρὸς τὸν Φουρμόντ, ὥστε νά τοῦ ἀφιερῶσει καί ἓνα ἡρωσελε-γειακὸ ποίημα. Τό «ἐλεγεῖον» προσφωνεῖται:

«Τῷ σοφωτάτῳ καί ἐλλογιμοτάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Μιχαήλ Φουρμόντ, τῷ Παρισίῳ τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς μαθή-σεως καί τῶν ὑπὸ τὰς Ἀνατολάς γλωσσῶν ἀρίστῳ δι-δασκάλῳ κατὰ τὴν παλαιᾶς Σπάρτης ἀνασκαφῆν».

Τό ποίημα πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 34 στίχους, εἶναι ὕμνος πρὸς τό κλέος τῆς ἀρχαίας Σπάρτης καί ἔπαινος πρὸς τὸν Μιχαήλ Φουρμόντ, «ὅστις ἔφερεν εἰς τό φῶς τὸν κόσμον αὐτῆς».

Παρά τό ὅτι τό μέτρο τοῦ ποιήματος δέν εἶναι τέλειο, οἱ στίχοι του δείχνουν ἐν τούτοις μία ἐκπληκτικὴ ἀρχαι-ομάθεια τοῦ λογίου ἱατροῦ τοῦ Μυστρά, ἀλλὰ συγχρό-νως καί τὴν δουλοπρέπεια ἑνὸς γραικύλου ὁ ὁποῖος ὑπογράφει:

«Εἰς αἰδίου εὐλαβείας μαρτύριον

Ἡλίας Δόξας ὁ Σπαρτιάτης»

Γιὰ τό «ἐλεγεῖον» πού συνέταξε πρὸς τιμὴν του καί γιά τὴν βοήθεια πού τοῦ παρέσχε ὁ Δόξας, ὁ Φουρμόντ ἔγραφε στὸν Σεβέν:

«Ἐνας μόνον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἀρκετὰ καλὰ μορφω-μένος, εἶναι ἐνθουσιασμένος μέ τὴν ἀποκάλυψι αὐτῆς τῶν λειψάνων τῆς Σπάρτης. Εἶναι ὁ δόκτωρ Δόξας, ἱα-τρός εἰς Μυστράν καί συχνάζων εἰς τὴν Αὐλήν τοῦ Μουζαχίρ Ἀγᾶ. Συνέθεσε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ ἐν ἐμ-μετρον κομμάτι, τό ὁποῖον διατρέχει τὸν Μορέα καί τό ὁποῖον θά σᾶς στείλω, ἂν περιέλθῃ μέχρις ἐμοῦ ὁλόκληρον. Πρέπει νά μοῦ σταλῇ ἀπὸ τὴν Αὐλήν ὅπου ἔκανε πάταγον»

Τό ποίημα τοῦ Δόξα δέν τό ἔλαβε ὁ Φουρμόντ ὅσο ἦταν ἀκόμα στήν Σπάρτη. Τοῦ τό ἔστειλε ὁ γιατρός τοῦ Μυστρά μέσω τοῦ φίλου του Ζακυνθίου σοφοῦ Ἀντωνίου Κατηφόρου. Μαζί μέ τό ποίημα ὁ Δόξας ἔστειλε στὸν φίλο του καί μία ἐπιστολή στήν ὁποία ἐκθειάζει τὴν «προσφορά» τοῦ Φουρμόντ στήν μελέτη τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Γράφει:

«Κατῶρυξεν τά κατὰ τὴν παλαιάν Σπάρτην ἐρείπια, ἀνακαλύψας μέχρις αὐτῶν τῶν θεμελίων ἀμφιθέατρα, γυμνάσια, τεῖχη καί ναοὺς ἐνθα εὐρέθη κεκρυμμένος ὅλος ὁ πολὺς ἐκεῖνος κόσμος τῆς θαυμαστῆς ποτέ πόλεως, δηλαδὴ ὑπομνήματα ἀριστείων, ἐφόρων θε-σμοθεσίαν, γυμνασιαρχῶν τάξεις τε καί ὀνομασίας, αὐ-τοκρατόρων προσφωνήσεις, τά πάντα ἐν μεγίστοις ἐγκεχαραγμένα ὅπερ ἐπιμελῶς ἀναλεξάμενος ἀπαίρει μετ' οὗ νόστιμον ἡμᾶρ οἶκαδε ποιοῦμενος».

Ἐκτός ἀπὸ τὸν Κατήφορο, ὁ Δόξας ἔστειλε ἀπ' εὐθείας καί στὸν Φουρμόντ ἐπιστολή στήν ὁποία τὸν ἀποκαλεῖ «σοφώτατον καὶ θεϊότατον ἄνδρα» καί τὸν διαβεβαιώνει ὅτι «πάντες οἱ τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἀτυχεῖς πολῖται τὰς σεβασμίους (sic) σοὶ τιμὰς ἀποπέμπουσι μετὰ τοῦ ἀποσπασμοῦ καί τῆς ἱερᾶς αὐτῆς δεξιᾶς».

Τό ἐγκληματικὸ ὄργιο τῆς καταστροφῆς τῶν ἀρχαιο-τήτων ἀπὸ τὸν Φουρμόντ, ἐγίνε γνωστὸ στό Παρίσι καί οἱ προϋστάμενοί του ἔσπευσαν νά τὸν ἀνακαλέσουν. Σπουδαιότερος, ὅμως, λόγος τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Γάλ-λου τυχοδιώκτη ἦταν ὅτι δέν κατόρθωσε οὔτε ἓνα χει-ρόγραφο νά ἀποκτήσῃ, καί γιὰ τό ὁποῖο εἶχε κυρίως σταλεῖ στήν Ἑλλάδα. Ἀνακλήθηκε ἐνῶ βρισκόταν ἀκό-μα στήν Σπάρτη, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1730.

Γύρισε στήν Γαλλία, ὅπου ἐπικρίθηκε δριμύτατα γιά τὴν λεηλασία τῶν ἀρχαίων μνημείων καί κατηγορήθηκε γιά πλαστογραφία καί ἀπάτη, ἀφοῦ οἱ κριτικοὶ ἀμφισ-βήτησαν τὴν γνησιότητα τῆς ἐπιγραφικῆς συλλογῆς του, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦσαν ἀντίγραφα 2600 ἐπιγραφῶν.

Ἡ «ἐπιδρομή» τοῦ Φουρμόντ στήν Ἑλλάδα καί ἡ ἔκτα-
ση τῶν καταστροφῶν πού προέβλεπε στίς ἀρχαιοῦτες,
ἀπετέλεσαν σοβαρότατο πρόβλημα γιά τήν ἀρχαιολο-
γική ἐρευνα γιά δύο σχεδόν αἰῶνες.

Τό 1801, ὁ Ἀγγλος περιηγητής Ντόντγουελ πού ἐπι-
σκέφθηκε τήν Σπάρτη, ἐρεύνησε γιά τήν δρᾶσι τοῦ
Φουρμόντ συγκεντρώνοντας ὑλικό ἀπό διάφορες ἀφη-
γήσεις καί προσπαθώντας νά δώσει μιά εὐλογοφανή
ἐξήγηση τῶν βανδαλισμῶν του.

Γράφει ὁ Ἀγγλος περιηγητής: «*Εἰνῶ ξεσῆκωνα μερικές
ἐπιγραφές, βλέπω τόν Μανουσάκη (ντόπιο ἐργάτη) νά
ἀναποδογυρίζει τά μάρμαρα καί νά τά κρύβει κάτω ἀπό
τούς θάμνους.*» Ὄταν τόν ρώτησα τί σημαίνουν αὐτά, μοῦ
ἐξήγησε ὅτι ἤθελε νά προφυλάξει τίς ἐπιγραφές, γιατί
πρίν πολλά χρόνια, ἕνας Γάλλος μυλόρδος πού πῆγε
στήν Σπάρτη, ἀφοῦ ξεσῆκωσε πολλές ἐπιγραφές,
ἐξαφάνισε μέ καλέμι τά γράμματα. Καί πραγματικά μοῦ
ἔδειξε μεγάλες μαρμάρινες πλάκες ἀπό τίς ὁποῖες
εἶχαν πελεκηθεῖ μέ βάρβαρο τρόπο οἱ ἐπιγραφές. Αὐτό
εἶναι πασίγνωστο στόν Μυστρά καί τό ἄκουσα ἀπό
πολλούς σάν παράδοσι, πού ὅλοι θεωροῦν πραγματικό
γεγονός. Χωρίς ἀμφιβολία ἡ καταστροφή τῶν ἐπιγρα-
φῶν ἦταν μία ἀπό τίς ποταπές, ἰδιοτελεῖς καί ἀδικαιο-
λόγητες πράξεις τοῦ ἀββᾶ Φουρμόντ, πού περιηγήθηκε
τήν Ἑλλάδα μέ διαταγή τοῦ Λουδοβίου τοῦ ΙΕ' τό 1729».

Τά χειρόγραφα του, τά ἡμερολόγια καί οἱ ἐπιγραφές,
βρίσκονται στήν Βασιλική Βιβλιοθήκη στό Παρίσι. Σ' ἕνα
γράμμα του πρὸς τόν κόμη Μωρεπά, ὁ Φουρμόντ καυ-
χάται ὅτι κατέστρεψε τίς ἐπιγραφές γιά νά μήν τίς ἀ-
ντιγράψει κάποιος ἄλλος περιηγητής στό μέλλον.

Πολλοί ὅμως ὑποθέτουν, καί ὄχι ἀβάσιμα, ὅτι ὁ Φουρ-
μόντ μέ τήν καταστροφή τῶν ἐπιγραφῶν
εἶχε σκοπό νά ἀνακατέψει πλαστές καί
γνήσιες, χωρίς νά ἀφήσει ἵχνη.

Ὡστόσο, ὅποια ἐπιχειρήματα καί ἂν προβάλλουν ἐκεῖνοι
πού συνηγοροῦν γιά τήν γνησιότητα τοῦ ἡμερολογίου
καί τῶν ἐπιγραφῶν του, πρέπει νά ὁμολογήσουν, ἂν
πιστεύουν σέ ὅσα ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται, ὅτι ἀπό τά
χρόνια τοῦ Ἀλαρίχου καί τοῦ Θεοδοσίου,
ἡ ἐλληνική γῆ δέν ἀντιμετώπισε φοβερό-
τερο ἐχθρό.

Κάθε καλαίσθητος καί γενναῖοψυχος ἄνθρωπος,
διαβάζοντας τίς ἐπιστολές του, θά νοιώσει κατάπληξι
βλέποντας πῶς ὁ Φουρμόντ ὁμολογεῖ μέ ὑπερηφάνεια
τίς προμελετημένες καταστροφές καί τίς χειρότερες
ἀπό τίς γοτθικές κατεδαφίσεις του. Τολμᾷ μάλιστα νά
ὑπογράψει τόν μακροσκελῆ κατάλογο τῶν φρικαλεοτή-
των του μέ τόν ὄνομα Φουρμόντ ὁ Σπαρτιατικός!!!

Μέ τούς βανδαλισμούς τοῦ Φουρμόντ ἀσχολήθηκε καί
ὁ Γάλλος περιηγητής Πουκεβίλ, πού ταξίδεψε στήν
Ἑλλάδα ἀπό τό 1798 μέχρι τό 1801. Ὁ Πουκεβίλ
προσπάθησε νά δικαιολογήσει τόν βάνδαλο συμπα-
τριώτη του, παρουσιάζοντας περιορισμένες τίς
καταστροφές τῶν ἀρχαιοτήτων καί ὑποστηρίζοντας ὅτι
οἱ ἐπιστολές του περιέχουν ὑπερβολές καί παραδοξο-
λογίες.

Τό θέμα Φουρμόντ ἀπασχόλησε καί τόν Μισώ, ὁ ὁποῖος

συνοψίζοντας τό 1828 τά πορίσματα τῶν ἐρευνῶν,
ἔγραψε: «*Ἀμφισβητήθηκε ἡ καλή πίστις στίς ἀρχαιολο-
γικές του ἐρευνες. Χαρακτηρίστηκε πλαστογράφος. Κι
ὅπως φαίνεται, οἱ ἐπιγραφές πού ἀνακοίνωσε πα-
νηγυρικά, δέν βρέθηκαν στά ἀρχεῖα του πού ἔχουν ἐνα-
ποθεθεῖ στήν Βιβλιοθήκη. Κατηγορήθηκε ὅτι κατέ-
στρεψε χωρίς λόγο ἀρχαῖα μνημεῖα. Πρόκειται γιά βαν-
δαλισμό, πού μόνον ἀπό τό πνεῦμα τοῦ θρησκευτικοῦ
φανατισμοῦ πού ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσα στούς ἀναχω-
ρητές τοῦ Ἀνζοῦ μποροῦσε νά δικαιολογηθεῖ. Εἶναι ἀδύ-
νατον νά μήν ἀγανακτήσῃ κανεῖς διαβάζοντας τίς ἐπι-
στολές του στόν Φρενέ καί στόν Μωρεπά. Καυχᾶται ὅτι
ξεθεμελίωσε τόν ναό τοῦ Ἀπόλλωνα στίς Ἀμύκλες. Καί
ἡ ἀφήγηση αὐτοῦ τοῦ βανδαλισμοῦ εἶναι ὑπερβολική,
ὅπως καί ἡ ἀφήγηση γιά τίς ἀρχαιολογικές ἀνακαλύ-
ψεις του.*»

Ὡστόσο, ἀπό τήν μελέτη τῶν ἀναφορῶν καί ἐπιστολῶν
τοῦ Φουρμόντ καί τοῦ ὁδοιπορικοῦ του φαίνεται, ὅτι οἱ
βανδαλισμοί του δέν ἦταν μόνο ἀποτέλεσμα ματαιοδο-
ξίας, θρησκοληψίας ἢ κατοχυρώσεως προσωπικῶν ἐπι-
στημονικῶν θεωριῶν.

Στό βάθος ὁ Φουρμόντ ἐκφράζει τόν ἄγριο ἀγγλογαλ-
λικό ἀνταγωνισμό στήν ἀρπαγή ἐλληνικῶν θησαυρῶν,
πού εἶχε ἀρχίσει ἀπό τόν 16ο αἰῶνα.

Ὅπως προαναφέραμε πανηγυρίζει πού κατόρθωσε νά
προλάβει στήν Σπάρτη ἕναν Ἀγγλο ἀρχαιοσυλλέκτη.

Τέτοια ἀντιζηλεία ὑπῆρχε ἀνάμεσα στίς δύο χώρες, ὡ-
στε οἱ λαφυραγωγῆσεις τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἐλ-
ληνικῆς τέχνης νά φτάνουν σέ ἀκρότητες.

**Ἀγγλοι καί Γάλλοι μοίρασαν
τό κεφάλι τοῦ Ἀπόλλωνα στήν Δῆλο
τό 1639, πριονίζοντάς το κάθετα
ἀπό τό μέτωπο ὡς τό πηγούνι!**

Δέν εἶναι λοιπόν διόλου περίεργο, ὅτι ὁ Φουρμόντ
ἔφτασε ὡς τήν βαρβαρότητα γιά νά παρεμποδίσει τίς
ἐρευνες Ἀγγλῶν ἀνταγωνιστῶν.

Ἀλλά ἂν αὐτό δέν συμβαίνει, πρέπει νά δεχτοῦμε ὅτι
ὁ Γάλλος τυχοδιώκτης, συντρίβοντας τίς ἐπιγραφές, τά
μάρμαρα καί τά κτίρια τῆς Σπάρτης, ἐνεργοῦσε μέ σα-
λεμένο λογικό.

Ἦταν καί αὐτός, ἀτυχῶς, ἕνα μέρος ἀπό τούς ἀρχαιο-
λόγους τοῦ Λουδοβίκου, τῶν ὁποίων οἱ περιηγήσεις
στήν Ἑλλάδα, δημιουργοῦν τήν ἐντύπωση ἐπιδρομῆς
βαρβάρων. «*Σ' αὐτούς μάταια ἀναζητεῖ κανεῖς*» ὅπως γρά-
φει Ἑλληνας ἱστορικός «*τό ἦθος τοῦ ἐπιστήμονα, τήν
μετριοπάθειά, τὸν αὐτοέλεγχον, κάποιον πνευματικό δε-
σμό μέ τά λεηλατούμενα μνημεῖα.*»

Τώρα, ὅστερα ἀπό 290 ὁλόκληρα χρόνια, τά θύματα
τοῦ Φουρμόντ βρίσκονται στά Μουσεῖα καί τίς βιβλιο-
θήκες τῆς Εὐρώπης.

Φυλακισμένοι θεοί, θεσπέσια μάρμαρα, πολύτιμα χει-
ρόγραφα, λουσμένα ἀπό τόν ἥλιο τόν ἐλληνικό καί
μυρωμένα ἀπό τήν αῦρα τοῦ Ταῦγέτου, σαπίζουν στίς
ἀνήλιαγες αἰθουσες, περιφρονημένα κι ἀπ' αὐτούς ἀκό-
μα τούς ἀνθρώπους τοῦ χώρου πού τά γέννησε.

Ὅμως δέν παύουν νά ἀποτελοῦν τήν ζωντανή παρου-
σία τούτης τῆς πολιτείας πού θεοποίησε τήν ρώμη καί

τήν ἀνδρεία, πού ἔκανε πιστεύω της τήν δύναμι τοῦ
νόμου, πού συνδύασε τήν ἀπόλυτη ἐλευθερία μέ τήν πιό
σκληρή ὑποταγή.

Ὁ Φουρμόντ εἶναι ἴσως ἡ περίπτωση ἐκεῖνων πού ἡ ἀ-
λαζονεία καί τό μεγαλεῖο τῆς δικῆς τους πατρίδας, εὐ-
ρισκαν ἕναν ὑπεράξιο ἀνταγωνιστή στήν ἱστορία τῆς
Σπάρτης.

**Γιατί στήν Σπάρτη καί μόνον, γιά πρώτη φορά ὁ
νόμος καί ἡ πειθαρχία ἐγίναν θεοί.**

**Γιατί στήν Σπάρτη καί μόνον, γιά πρώτη φορά ἡ
στοργή τῆς μάνας γινόταν εὐχή θυσίας.**

**Γιατί στήν Σπάρτη καί μόνον, γιά πρώτη φορά,
ἀκούστηκε στίς ἀνθισμένες ροδοδάφνες τοῦ
Εὐρώτα τό μήνυμα πού δίνει περιεχόμενο στήν
νιότη καί στήν ζωή:**

ΔΕΣ ΔΕ Γ' ΕΞΕΘΜΕΘΑ ΠΟΛΛΑ ΚΑΡΡΟΝΕΣ

Ἐμεῖς θά γίνουμε καλύτεροι ἀπό σᾶς

Δέν θά τολμήσω νά σχολιάσω τό κείμενο τοῦ κ. Ἀντωνάκου.
Δέν χρήζει οὔτε σχολίων οὔτε διορθώσεων ἀλλά οὔτε προσθη-
κῶν. Ὅμως θά μοῦ ἐπιτρέψει νά σχολιάσω αὐτά τά γεγονότα.
Κατ' ἀρχάς θά πρέπει νά πῶ ὅτι ὁ Φουρμόντ δέν ἦτο ἀπλῶς
ἕνας ἄλλος Ἑλγιν. Ὁ Ἑλγιν ἔκλεψε τά ἀρχαῖα καί δέν τά
κατέστρεψε. Βέβαια τό ἀμάρτημά του ἦταν τεράστιο, ἀλλά ἂν
καταφέρουμε νά τά πάρουμε πίσω θά ἀποκατασταθεῖ κατὰ ἕνα
μέρος ἡ τρωθείσα τάξις, πράγμα πού δέν θά συμβεῖ ποτέ μέ τίς
τερατώδεις πράξεις τοῦ Φουρμόντ. Ὁ ἀνεκδιήγητος αὐτός τυχαί-
ρατος ἀλγίτης, ἦτο ἕνα μῆγμα τοῦ Ἑλγιν, τοῦ Ἀλαρίχου καί
τοῦ Ἡρόστρατου, ἀλλά στήν ἀκόμη χειρότερη μορφή τους.
Αὐτοί, ἔστω καί γιά τό κακό πού ἔκαναν, ἔμειναν στήν ἱστορία,
ἐνῶ οἱ θεοί τῆς Σπάρτης καί τῆς Ἑλλάδος γενικά τιμώρησαν
μέ τό ἴδιο νόμισμα τόν Φουρμόντ. Προσπάθησε νά ρίξει στήν
ἀφάνεια τήν Σπάρτη, ἂν ἦτο ποτέ δυνατόν, καί σάν ἀποτέλεσμα
εἶχε νά πέσει αὐτός στήν ἀπόλυτη ἀφάνεια. Ὁ Φουρμόντ δέν
ὑπάρχει οὔτε στά γαλλικά Γράμματα, μιά καί οἱ Γάλλοι ντρέ-
πονται νά τόν ἀναφέρουν ἀκόμη καί στίς Ἑγκυκλοπαίδειές τους.
Ψάξαμε καί σέ ὅλες σχεδόν τίς Ἑλληνικές, Βρετανικές καί
Ἀμερικανικές Ἑγκυκλοπαίδειες. Τίποτε! Εἶναι ἀνυπαρκτος γιά
τά Γράμματα τά ὁποῖα ὑποτίθεται ὅτι ὑπηρετῶν. Ἐπὶ πλέον
ἔχω νά προσθέσω κατηγορούμενος δέν εἶναι μόνον αὐτός ὁ
ἀνεκδιήγητος. Αὐτός τουλάχιστον ἦταν ἕνας βάρβαρος τυχοδιώ-
κτης τοῦ χειρίστου εἶδους, πού ἐκτός τῶν ἀνεπανορθώτων
καταστροφῶν πού ἐπέφερε, κατηγοροῦσε τούς ἐντόπιους γιά πα-
τριωτισμό καί γενναϊότητα ἐπειδὴ δέν τοῦ ἐπέτρεψαν νά κάνει
μεγαλύτερες καταστροφές.

Ὁ ἀκόμη χειρότερος ἦταν ὁ «Ἑλληνας» ὁ ἀλγίστου μνήμης
γραικύλος Δόξας, ὁ κοινός τσαναογλύφτης τῶν Τούρκων καί
τοῦ Φουρμόντ, καθώς καί ὁ μητροπολίτης Παρθένιος μέ τούς
προκρίτους τοῦ Μυστρά οἱ ὁποῖοι τό λιγώτερο πρέπει νά κατη-
γορηθοῦν γιά βλακεία. Καί δυστυχῶς τέτοιοι γραικύλοι καί τσα-
ναογλύφτες ὑπάρχουν ἀκόμη καί σήμερα στήν χώρα μας. Πε-
ραιτέρω ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων Ἀλαρίχων, Φουρμοντιῶν καί
Δοξάδων θά χρειαζόταν ὁλόκληρο βιβλίο γιά νά γραφῇ.

Ἐγὼ νά κάνω καί μία πρόταση στούς Σπαρτιάτες ἀλλά καί
σέ ὅλους τούς δημοτικούς ἄρχοντες πού οἱ πόλεις τους ἔχουν
δεγθεῖ τά «χάδια» τέτοιων δῆθεν ἀρχαιολόγων.

Νά ἱδρυθοῦν σέ κάθε τέτοια πόλη μικρά μνημεῖα πού νά
ὀνομαστοῦν «ἀραί», στά ὁποῖα νά ἀναγράφονται τά κατορ-
θώματα αὐτῶν τῶν ἀλητῶν καί οἱ περαστικοί νά πτύουν
ἐλεύθερα. Ἐπίσης εἰς μνήμην τους μία καθορισμένη ἡμερο-
μηνία ἢ καί ὅποτε θέλει ὁ κανεῖς νά κατατίθενται γαϊδου-
ράγκαθα καί σουκνίδες.

Δημήτρης Κρινέλος (Συγγραφεύς)

Ο ΜΙΝΩΑΣ - Ο ΔΑΙΔΑΛΟΣ Η ΚΛΩΣΤΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΡΜΗΓΚΙ

Ἰπποκράτη Δάκογλου

Ἐνα πραγματικό περιστατικό πού διαδραματίστηκε
στήν Μινωική Κρητική Ἐποχή καί πού φανερώνει τήν
μεγάλη ἐξυπνάδα τῶν πρωταγωνιστῶν του, διασώθηκε,
ἀπό τήν Ἀρχαία Ἑλληνική παράδοση, ὑπό μορφή μύθου.
Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Δαίδαλος μαζί μέ τόν γιό του
Ἴκαρο, φιλοξενήθηκε ἀπό τόν Μίνωα στήν Κνωσό τῆς
Κρήτης, ὅπου ἔτυχε μεγάλης ἐκτίμησης καί διορίστηκε
μηχανικός αὐτοῦ.

Ὅμως ὁ Δαίδαλος, σέ κάποια στιγμή ἀνθρώπινης ἀδυ-
ναμίας, ἐξαπάτησε τήν γυναῖκα τοῦ Μίνωα, Πασιφάη καί
συνευρέθηκε μαζί της. Ἐτσι ὁ Δαίδαλος ἔπесε σέ μεγά-
λη δυσμένεια καί φυλακίστηκε μαζί μέ τόν Ἴκαρο. Ὅμως
μέ τήν ἐξυπνάδα του κατάφερε καί ἀπέδρασαν, ὅπως
ἀναφέρουν οἱ δύο ὑπάρχουσες ἐρμηνεῖες τοῦ μύθου τῶν
φτερῶν τοῦ Ἴκαρου, ὅπου ὁ μέν Ἴκαρος ἔπесε στή θα-
λάσσια περιοχή τῆς Ἰκαρίας καί πνίγηκε, ὁ δέ Δαίδαλος
βρέθηκε στή Σικελία στήν κρητική ἀποικία τῆς πόλης
Κάμικον καί κρύφθηκε ἀπό τόν ἀρχοντα αὐτῆς Κόκαλο.
Ὁ Μίνωας " μένεα πνέων " κατὰ τοῦ Δαιδάλου, ἔψαχνε
σέ διάφορες πόλεις νά τόν βρῇ γιά νά τόν τιμωρήσει.
Γιά τόν σκοπό αὐτό μεταχειρίστηκε ἕνα τέχνασμα, γιά
νά τόν ξετρυπώσει.

Διέδωσε, ὅτι ὁποῖος μπορέσει νά περάσει μιά κλωστή
ἀπό τήν μιά πλευρά ἑνός κοχυλιοῦ στήν ἄλλη μεριά
αὐτοῦ, θά ἐπαιρνε ἕνα μεγάλο δῶρο.

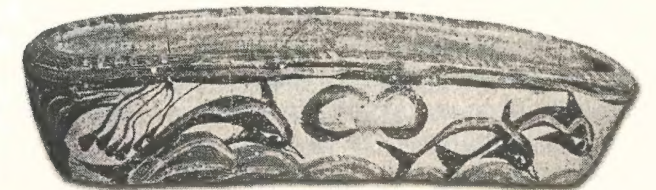
Ὅταν ὁ Μίνωας ἐφθασε στήν πόλη Κάμικο, φιλοξενή-
θηκε ἀπό τόν Κόκαλο, ὁ ὁποῖος ὅταν ἔμαθε γιά τήν πρό-
ταση τοῦ διαγωνισμοῦ, τοῦ ζήτησε μιά μέρα προθεσμία
γιά νά λύσει τό πρόβλημα.

Τό βράδυ ὁ Κόκαλος συμβουλευθεῖτο κρυφά τόν
Δαίδαλο, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωσε τή λύση, λέγοντάς του νά
κάνη μιά μικρή τρύπα στό ἄλλο ἄκρο τοῦ κοχυλιοῦ καί
νά δέση στό πόδι ἑνός μυρμηγκιοῦ τήν κλωστή καί νά
βάλῃ τό μυρμηγκι μέσα στό κοχύλι ἀπό τήν μπροστινή
του εἰσοδο τήν ὁποία ἀκολουθῶς θά ψευτοέφραζε.

Ἐτσι τό μυρμηγκι ἀπό τό ἐνστικτο τῆς διάσωσης του,
θά ἐβγαίνει ἀπό τήν ἄλλη τρύπα. Ὅπερ καί ἐγένετο.

Ἔστερα ἀπ' αὐτό ὁ Μίνωας κατάλαβε ὅτι ὁ Κόκαλος
ἐκρυβε τόν Δαίδαλο καί ζήτησε τήν παράδοσή του.
Αὐτό, ὅμως, τοῦ κόστισε τή ζωή του διότι οἱ κόρες τοῦ
Κοκάλου δολοφόνησαν τόν Μίνωα, ὁ ὁποῖος τάφηκε
στήν Σικελία μέ σοβαρή συνέπεια μεγάλων ἱστορικῶν
γεγονότων.

Τό ἀνωτέρω περιστατικό περιγράφει ὁ Ἀπολλόδωρος.

ΑΙ ΔΥΟ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΑΚΑΙ ΠΥΛΑΙ

Π. Γράβιγγερ

Βασικόν σύμβολον τῆς πορείας τῶν Ψυχῶν τόσον κατά τήν κάθοδον αὐτῶν πρός ἐνσάρκωσιν, ὅσον καί κατά τήν ἐξοδον ἐκ τοῦ κύκλου τῆς ἐκδεδηλωμένης ζωῆς (ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐνσαρκώσεων) αποτελοῦν αἱ δύο ἡλιοστασιακαί πύλαι τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, τοῦ Καρκίνου καί τοῦ Αἰγόκερω. Τό σύμβολον τοῦτο ἔχει ἀρχαιοτάτην καταγωγήν, ἀναφέρεται ἤδη ὑπό τοῦ Ὁμήρου καί συναντᾶται ἀκόμη εἰς τά βεδικά κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν, πού εἶναι κατά πᾶσαν πιθανότητα ἀρίας προελεύσεως.

Ὁ Ὅμηρος, περιγράφων ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα (N) τό περίφημον ἄντρον τῶν Νυμφῶν ἐν Ἰθάκῃ παρέχει νύξεις αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν τόν Πορφύριον εἰς τό νά συντάξῃ ὁλόκληρον ἔργον καί νά παρέξῃ πολυτίμους ἐρμηνείας περί τοῦ συμβολισμοῦ του. Ἀπέδειξεν ὅτι τά ἀναφερόμενα ὑπό τοῦ Ὁμήρου, ἔχουν σχέσιν μέ τήν τύχην τῶν Ψυχῶν τόσον κατά τήν ἐνσάρκωσιν, ὅσον καί μετά τά πεπρωμένα αὐτῶν μετά τό φαινόμενον τοῦ θανάτου.

(Περί τοῦ συμβολισμοῦ τοῦ ἄντρον τῶν Νυμφῶν κατά Πορφύριον καί περί τῶν δύο ἡλιοστασιακῶν πυλῶν -τοῦ Καρκίνου καί τοῦ Αἰγόκερω- βλ. ἐκδόσεις Ἰδεοθέατρον).

Τούτου προηγήθησαν 6 βαρυσήμαντοι μελέται τοῦ Rene Guenon περί σπηλαίου, λαβυρίνθου, ὄρους, ἄντρον, καρδίας, ὠοῦ τοῦ κόσμου, μελέται αἱ ὁποῖαι συμπληροῦσι τό θέμα καί παρέχουν τās κλειδας κατανοήσεως τῶν οἰκουμενικῶν τούτων συμβόλων, τῶν ἀμέσως συνυφασμένων μέ τά πεπρωμένα τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν. Θά δώσωμεν ἀκολουθῶς μίαν περίληψιν τῶν ὡς ἄνω θεωρήσεων.

Ὅλοι οἱ συγγραφεῖς συμφωνοῦν εἰς τό ὅτι τά δύο τροπικά σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ, τό χειμερινόν τοῦ Αἰγόκερω καί τό θερινόν τοῦ Καρκίνου, εἶναι αἱ δύο κοσμικαί πύλαι διά τῶν ὁποίων αἱ ψυχαί τῶν ἀνθρώπων ἐξέρχονται ἢ εἰσέρχονται ἐντός τοῦ κύκλου τῆς ἐνσαρκώσεως. Διά τῆς πύλης τοῦ Καρκίνου καλουμένης «πύλης τῶν θνητῶν» ἐπιτελεῖται ἡ κάθαρσις τῶν Ψυχῶν ἐπὶ τῆς Γῆς· διά τῆς πύλης τοῦ Αἰγόκερω, καλουμένης «πύλης τῶν ἀθανάτων» τελεῖται ἡ ἐπάνοδος τῶν τελειωθείσων ψυχῶν εἰς τόν θεῖον αἰθέρα.

Λόγῳ τῆς ἀπατηλῆς ἔλξεως τῆς Ψυχῆς ἀπό τήν ὕλην, καταλαμβάνεται αὕτη ὑπό ἰλίγγου καί χάνει τά πτερά της πού τήν συνεκράτουν εἰς τās οὐρανίας περιοχάς. Διασχίζει τόν ζωδιακόν κύκλον εἰς τό σημεῖον τοῦ Καρκίνου, ὅπου κατά πρῶτον πίνει τό κύπελλον τῆς λήθης ἢ τοῦ Βάκχου, πού τήν κάμνει νά λησμονήσῃ τήν θεῖαν καταγωγήν της καί νά μεθυσθῇ ἀπό τόν αἰσθητόν διάκοσμον.

Καταλαμβανομένη ἀπό τήν ἔμφυτον ἀταξίαν τῆς ὕλης κυμαίνεται εἰς τήν περιοχήν τοῦ μεταβλητοῦ καί τῆς ἐτερότητας, χάνει τήν σφαιρικὴν της μορφήν, πού

χαρακτηρίζει τὰ θεῖα ὄντα, καί ἐξομοιοῦται πρός κῶνον πίπτοντα εἰς τόν κόσμον τῶν αἰσθήσεων. Τότε ἀρχίζει ὁ περίπλους διὰ τῶν πλανητικῶν σφαιρῶν. Εἰς ἐκάστην πλανητικὴν τροχίαν περιβάλλεται δι' ἐνός αἰθερίου χιτῶνος καί μέ τήν ἀντίστοιχον εἰς ἕκαστον πλανήτην ιδιότητα.

Ἀπό τόν Κρόνον, δέχεται τήν διαλεκτικὴν διάνοιαν.

Ἀπό τόν Δία, τήν ἐνεργόν θέλησιν.

Ἀπό τόν Ἄρην, τήν μαχητικὴν ὁρμήν.

Ἀπό τόν Ἥλιον, τήν δημιουργικὴν φαντασίαν καί τās ὑψιπετεῖς τάσεις τῆς λογικῆς.

Ἀπό τήν Ἀφροδίτην, τās παρορμησεις τῶν ἐπιθυμιῶν.

Ἀπό τόν Ἑρμῆν τό δῶρον τῆς εὐγλωττίας.

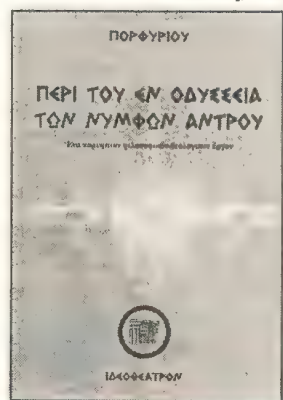
Εἰς τήν Σελήνην, πού εἶναι τό καταστάλαγμα τῆς οὐρανίας οὐσίας, δέχεται τήν ἀρχήν πού θά ἐπιτρέψῃ εἰς τό ὄχημά της, τό ἤδη πεπυκνωμένον, νά συνδεθῇ μέ ἓνα σαρκικόν σῶμα.

Καταδικασμένη τοιοιτοτρόπως εἰς μακροχρόνιον ὑποταγήν καί δουλείαν εἰς τήν ὕλην, πέπρωται νά περιέρχεται ἀπό σώματος εἰς σῶμα (μετεμψύχωσις) ἐντός τοῦ μορφικοῦ κύκλου τῶν πλανητῶν (τοῦ κόσμου τῆς ἐκδηλώσεως) ἀποτίουσα κατά τούς μέν τὰ σφάλματα τῶν προηγουμένων υπάρξεων καί βελτιουμένη κατά τούς δέ, ἀποκτῶσα ἐμπειρίαν καί δρᾶσιν, μέχρις ὅτου ἐξυψωθῇ εἰς τήν κατάστασιν τῶν ποιητῶν, τῶν καλλιτεχνῶν ἢ τῶν φιλοσόφων, κατορθώσῃ τότε νά καθαρθῇ καί τελικῶς νά ἀπολυτρωθῇ τοῦ κύκλου τῶν ἀναγεννήσεων.

Πλυθεῖσα τότε ὑπό τῶν ἀτμοσφαιρικῶν θυελλῶν, καθαρθεῖσα ὑπό τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ πυρός, ἀρχίζει τότε τήν ἀντίστροφον ἀνοδικὴν πορείαν διὰ τῶν πλανητῶν: εἰς τήν Σελήνην ἀποδύεται τό κεκαθαρμένον σῶμα της· ἐν συνεχείᾳ ἐπιστρέφει εἰς κάθε ἐπόμενον πλανήτην τās ἀστρικές ιδιότητας τās ὁποῖας περιεβλήθη κατά τήν κάθοδον καί διὰ τῆς πύλης τοῦ Αἰγόκερω εἰσέρχεται λευκῇ, σφαιρικῇ καί γυμνῇ ἀπὸ ὕλικά ψεγάδια, εἰς τήν

«ὀγδοατικὴν σφαῖραν» τῶν ἀπλανῶν, ὅπου μετέχει τῶν ἀγγελικῶν χορῶν τῶν δυνάμεων καί παύει νά ἐνσαρκοῦται εἰς τό μορφικόν περιβάλλον. Ἐχει ἀποκτήσει τό δῶρον τῆς ἀθανασίας καί ἀποβλέπει εἰς τήν ἔνωσιν μετά τοῦ θεοῦ διακόσμου καί τήν τελικὴν λύτρωσιν. Αὕτη ἐν συνόψῃ εἶναι εἶναι ἡ συμβολικὴ περιφορά τῆς Ψυχῆς μέσα στόν κύκλο τῆς γενέσεως καί ἡ ὀριστική ἐξοδος ἐξ αὐτοῦ.

Ὁ Πορφύριος καί ἄλλοι συγγραφεῖς διδόνουν πλείστας ὅσας συμπληρωματικές λεπτομερείας, τās ὁποῖες εἶναι ἀδύνατον ἐδῶ νά ἐπαναλάβωμεν· θά ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν.

Για πρώτη φορά κυκλοφορεῖ σὲν Ἑλλάδα, ἐκδ. Ἰδεοθέατρον

ΤΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΟΥ ΚΑΡΚΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥ

Ὁ Καρκίνος, ἀνήκων κατά τήν ἀστρολογικὴν παράδοσιν εἰς τό ὕδατῶδες τρίγωνον τῶν ζωδίων, ἔχει ὡς ἐξουσιαστήν πλανήτην τήν Σελήνην, τῆς ὁποῖας γνωστή εἶναι ἡ σχέσις πρός τό ὕγρὸν στοιχεῖον.

Ἀγόμεθα ὡς ἐκ τούτου εἰς τήν ὑπόθεσιν ὅτι, ἀπὸ κοσμογονικῆς ἀπόψεως, ὁ Καρκίνος συμβολίζει τὰ «βαθέα ὕδατα» ἐντός τῶν ὁποίων ἔχουν ἐναποτεθῇ τὰ σπέρματα τοῦ πρόσ ἐκδήλωσιν Κόσμου. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ Καρκίνος πρέπει νά παριστᾷ τὰ «πρωταρχικά ὕδατα» πού περικλείονται ἐντός τοῦ «κοσμογονικοῦ Ὡοῦ» τῆς Ὀρφικῆς παραδόσεως, ἡ ὁποῖα προϋπῆρξε τοῦ Πυθαγόρου.

Ἡ σεληνιακὴ σφαῖρα εἶναι ὁ κόσμος τῶν σχηματισμῶν, ἥτοι ἡ περιοχὴ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν μορφῶν ἐν τῇ λεπτοῦφεῖ καταστάσει, σημείου ἐκκινήσεως τῆς ὑπάρξεως ὑπὸ ἀτομικόν τρόπον.

Εἰάν θελήσωμεν νά ἀναλύσωμεν τό ἱερόγλυφον τοῦ Καρκίνου, θά παρατηρήσωμεν ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ δύο μορίων παραπληρωματικῶν κινουμένων κατ' ἀντίθετον φοράν, πού ὑπενθυμίζουν εὐλογοφανῶς τό ἰδεόγραφον τοῦ Ταοῖσμου, τό Τάϊ-Κι, τό ὁποῖον παριστᾷ τās δύο πρωταρχικά καί παραπληρωματικά ἀρχὰς Γιαγκ καί Γίν ἐν κινήσει (Πέρας καί Ἀπειρον τῶν Πυθαγορείων). Ἄλλα παραπλήσια σύμβολα εἶναι καί ἡ Σβάστικα τῆς παναρχαίας ἑλληνικῆς παραδόσεως, στροβιλιζομένη καί αὕτη περί τό κέντρον ὅπου τέμνονται ἡ κάθετος καί ὀριζοντία γραμμὴ ὡς καί ἡ διπλὴ σπεῖρα ἅπαντα ἰδεόγραφα πανάρχαια καί οἰκουμενικά, συμβολίζοντα τήν γένεσιν τῆς ζωῆς ἐκ τῆς ἀλληλενεργείας τοῦ Πνεύματος ἐπὶ τῆς Οὐσίας (τοῦ Πουρούσα ἐπὶ τῆς Πρακρίτη τῶν Ἰνδῶν).

Εἰς πάσας τās περιπτώσεις, τό θερινόν τροπικόν ζῶδιον εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς Γενέσεως, ἡ ὁδὸς τῆς Δημιουργίας, ἐκκινούσης ἐκ τοῦ ἀπολύτου Κέντρου τοῦ Κύκλου, διαφοριζομένης περαιτέρω εἰς Μονάδα καί Διάδα, εἰς Ἄνω καί Κάτω, εἰς Ἄρρεν καί Θῆλυ, εἰς Γιαγκ καί Γίν, ἐκείνης δέ εἰς τό πλῆθος τῶν ἀκτίνων τοῦ Κύκλου καί τῶν ἀπειραρίθμων ὄντων

τῶν ἀπορρεόντων ἐκ τοῦ Ἐνός καί μόνου πράγματος (ἐκ τοῦ Κέντρου-Πόλου).

Τό ἀντίθετον ἀκριβῶς ἰσχύει διὰ τό δεύτερον ἡλιοστασιακόν σύμβολον τοῦ Αἰγόκερω, τό ὁποῖον κατά τήν ἰδίαν παράδοσιν παριστᾷ τήν ἐξοδον τῶν τελειωθείσων καί καθαρθεισῶν Ψυχῶν.

Ἀλλά καί ἡ ρωμαϊκὴ μυθολογία δέν ὑστέρησεν εἰς τήν ἀποδοχὴν τῆς ἰδίας παγκοσμίου παραδόσεως. Εἰς τό σύμβολον τοῦ Janus Bifrons, τοῦ θεοῦ Ἰανοῦ μέ τὰ δύο ἀντίθετα προσώπεια, ἀναγνωρίζομεν τήν παράστασιν τοῦ Καρκίνου καί τοῦ Αἰγόκερω.

Καί κατά πρῶτον τόν ὄνομα Ἰανός (Janus) ἔχει ὡς ρίζαν τήν λέξιν Janua, ἡ ὁποῖα λατινικά σημαίνει ἀκριβῶς Πύλη ἢ θύρα. Ἐκ τούτου καί ὁ πρῶτος μῆν τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔτους, ὁ μῆν πού ἀποτελεῖ τήν πύλην τοῦ ἔτους, ἐκλήθη Januarius. Ὡστε ἐξωτερικῶς ὁ Ἰανός εἶναι ὁ πυλωρός πού ἀνοίγει τās πύλας τοῦ ἐτησίου κύκλου κατά τόν Ἰανουάριον, δηλαδή κατά τήν χειμερινήν τροπήν. Ἐσωτερικῶς, ὅμως, αἱ πύλαι τās ὁποῖες ὁ Ἰανός ἔχει ὡς λειτούργημα νά ἀνοίγῃ καί νά κλείῃ, εἶναι δύο, εἶναι δέ αὗται αἱ δύο τροπικαί πύλαι περί ὧν ἀνωτέρω. Τοῦτο πιστοποιεῖται ἐπαρκῶς ἐκ τριῶν γεγονότων:

Πρῶτον ἐκ τῶν δύο ἀντιθετικῶν προσώπων τοῦ θεοῦ.

Δεύτερον ὅτι ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἰανοῦ ἐν Ρώμῃ ἐτελεῖτο κατά τὰ δύο ἡλιοστάσια ἀπὸ τὰ μέλη τῶν Collegia Fabrorum τὰ ὁποῖα ἀνεγνώριζον αὐτόν ὡς «κύριον τῶν δύο ὁδῶν». (Τὰ Κολλέγια αὐτὰ ἦσαν συντεχνία μέ σαφὴ μυητικὸν χαρακτήρα, ἀνάλογα μέ τās μετέπειτα Συντεχνίας, οἰκοδόμων τοῦ Μεσαίωonos).

Τρίτον, πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ὁ διπρόσωπος αὐτός θεὸς ἐφέρετο κρατῶν ἀνά μίαν κλειδα, μίαν ἀργυρᾶν καί μίαν χρυσήν, αἱ ὁποῖαι ὡς φαίνεται ἐχρησίμευσαν διὰ νά ἀνοίγουν τήν πύλην τοῦ οὐρανοῦ καί τήν πύλην τῆς Γῆς διὰ τήν ἐνσάρκωσιν τῶν Ψυχῶν καί τήν ὀριστικὴν ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τόν Οὐρανόν.

Ἐν ἄλλο γεγονός πού ἐπιβεβαιοῖ τήν σχέσιν τοῦ Ἰανοῦ μέ τās 2 τροπικάς πύλας, εἶναι τό ὅτι εἰς τόν Χριστιανισμόν, αἱ δύο ἡλιοστασιακαὶ ἐορταὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ θεοῦ μετεπήδωσαν αὐτοῦσαι εἰς τās 2 ἐορτάς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου (Προδρόμου καί Θεολόγου) αἱ ὁποῖαι τελοῦνται ἡ μία κατά τό θερινόν ἡλιοστάσιον, ἡ ἑτέρα ὅμως ἀσφαλῶς ἐκ παρανοήσεως) κατά Σεπτέμβριον, δηλαδή κατά τήν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν.

Πάντως, κατά περίεργον ἠχητικὴν συγγένειαν, τὰ δύο ὀνόματα τοῦ Ἰανοῦ καί τοῦ Ἰωάννου, εἶναι ὁμόηχα. Ἐάν δέ ὁ Ἰανός ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ πᾶτρων τῶν μυστηρίων καί τῆς μύσεως, εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ Χριστιανικὴ παράδοσις ἀναφέρεται εἰς τόν Ἰωάννην, ὡς τόν θεματοφύλακα τῆς Χριστιανικῆς μυσταγωγίας, ἀντιθέτως πρός τόν Πέτρον, θεωρούμενον ὡς ἀρχηγόν τῆς ἐξωτερικῆς κοσμικῆς ἐξουσίας.

Ὁ διφυὴς συμβολισμός τοῦ Ἰανοῦ τῶν ρωμαϊκῶν κολεγίων μετεβιβάσθη μετὰ τῆς λοιπῆς μύσεως εἰς τās Χριστιανικὰς Συντεχνίας Οἰκοδόμων τοῦ Μεσαίωonos, αἱ ὁποῖαι παρεδέχθησαν φυσικά ὡς πᾶτρωνάς τους τούς 2 Ἀγίους Ἰωάννας, τῶν ὁποίων ἐτίμων τήν μνήμη κατά τὰ 2 ἡλιοστάσια. Τό ἔθιμον τοῦτο ὡς γνωστόν, ἐφθασε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὅπου τιμᾶται δις τοῦ ἔτους ἡ μνήμη τῶν δύο ἐν λόγῳ Ἀγίων.

Ὁ Rene Guenon, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τό ἄρθρο Les Portes Solsticiales, ἀντλήσαμεν τās ἀνωτέρω ἀποκαλυπτικές πληροφορίες προσθέτει καί τήν κατωτέρω, ἡ ὁποῖα ἀξίζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

Ἐπανερχόμενος εἰς τόν κοσμικόν συμβολισμόν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, δηλαδή εἰς τό ζωδιακόν σημεῖον τῆς θερινῆς τροπῆς τοῦ Καρκίνου, τό ἀναφερόμενον εἰς τό Χάσμα ἢ τήν πύλην τῶν θνητῶν, ἀναφέρει τὰ κάτωθι:

Ὡς γνωρίζομεν, τό θερινόν ἡλιοστάσιον σημειώνει τήν ἑναρξιν τῆς ἐλαττώσεως τῆς διαρκείας τοῦ ἡμερο-νυκτίου, ἐνῶ τό χειμερινόν ἡλιοστάσιον, τήν ἑναρξιν τῆς αὐξησεως τῆς ἡμέρας. Τό γεγονός τοῦτο ἐκφράζεται κατά περιέργον τρόπον διά τοῦ στόματος τοῦ ἰδίου τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰς ἓν ἐδάφιον τοῦ κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου, τό ὁποῖον ἀποδεικνύει σαφῶς τούς ἀνωτέρω συσχετισμούς. Ὁ Ἰωάννης Βαπτιστής, φερόμενος ὡς γεννηθεῖς κατά τό θερινόν ἡλιοστάσιον λέγει: «Ἐκεῖνον (δηλαδή τόν Χριστόν, γεννηθέντα κατά τό χειμερινόν ἡλιοστάσιον) δέ αὐξάνειν, ἐμέ δέ ἐλαττοῦσθαι». (Ἰωάννης III 30).

Τέλος θά μᾶς ἐπιτραπῇ νά ἀναγράψωμεν σημαντικόν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἐν Ὁδυσσεΐᾳ Ἄντρου τῶν Νυμφῶν τοῦ Πορφυρίου (21-25) περί τῶν δύο ἡλιοστασιακῶν πυλῶν.

«Ἀλλά Καρκίνος μέν Βόρειος καί καταβατικός, Αἰγόκε-ρως δέ νότιος καί ἀναβατικός. Ἔστι δέ τά μέν βόρεια ψυχῶν εἰς γένεσιν κατιουσῶν, καί ὀρθή τοῦ ἄντρου αἰ πρός Βορρᾶν πύλαι καταβαταί ἀνθρώποις, τά δέ νότια οὐ θεῶν, ἀλλά τῶν εἰς θεοῦς ἀνιουσῶν, διά τήν αὐτήν αἰτίαν οὐ θεῶν ἔφη ὁδός, ἀλλ' ἀθανάτων....

Τῶν δύο τούτων πυλῶν μεμνήσθαι καί Παρμενίδην ἐν τῷ Φυσικῷ φασι, Ρωμαίους τε καί Αἰγυπτίους. Διό Ἰα-νουάν εἰπόντες (Ρωμαῖοι) καί Ἰανουάριον μήνα τόν θυ-ρέον μήνα προσεΐπον, ἐν ᾧ ἡλιος ἀπ' αἰγόκερω πρός ἐῶν ἐπένεισιν ἐπιστρέψας εἰς τά Βόρεια. Αἰγυπτίους δέ ἀρχή ἔτους οὐχ ὑδροχόος, ὡς Ρωμαῖοις, ἀλλά καρκίνος πρός γάρ τῷ καρκίνῳ ὁ Σῶθις, ἦν κυνός ἀστέρα οἱ Ἑλ-ληνες φασι. Νομηνία δ' αὐτοῖς ἡ Σῶθως ἀνατολή, γε-νέσεως κατάρχουσα τῆς εἰς τόν κόσμον. Οὐτ' οὖν ἀνα-τολῇ καί δύσει τās θύρας ἀνέθηκεν, οὔτε ταῖς ἰσημερί-αις, οἷον κριῶ καί ζυγῶ ἀλλά νότῳ καί βορρᾷ ὅτι ψυχᾶς καθιέρωτο τό ἄντρον καί νύμφαις ὑδριάσι, ψυχᾶς δέ γε-νέσεως καί ἀπογενέσεως οἰκεῖοι οἱ τόποι».

ΑΠΟΛΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΟΣ ΟΙ ΔΥΟ ΛΥΤΡΩΤΑΙ ΘΕΟΙ

Τελικός σκοπός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὡς ἐλέχη, ἡ λύ-τρωσις, δηλαδή ἡ Ταῦτις, Ἐνωσις μετά τοῦ Πατρός - Μονάδος. Πρό ταύτης προηγεῖται ἡ Σωτηρία τῆς Ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διά τῆς ἀναλάμψεως τῆς ὑψί-στης ἐν αὐτῷ ἀρχῆς, τοῦ Νοῦ καί τῆς ἀποκαταστάσεως εἰς τήν παραδεισιακὴν κατάστασιν. Ἀπό τοῦ σημείου τούτου ὁ ἄνθρωπος μεθίσταται εἰς τήν τάξιν τῶν ἡρώων καί γίνεται θεός: εἶναι δηλαδή πλέον γνώστης τῶν θείων νόμων, «ὁμοτράπεζος τῶν θεῶν» καί συνεργάτης αὐτῶν εἰς τήν ἐπιτέλεσιν τοῦ θείου Σχεδίου τῆς Ἀπο-καταστάσεως τοῦ Κόσμου ἐπέκεινα τῆς πολλότητος. Ἐάν χρειασθῇ ἐπανέρχεται καί μετενσαρκουταί ἐπὶ τῆς Γῆς, ὡς Ἀπεσταλμένος διά νά προβῇ εἰς ἐνεργείας ἐνηρμονισμένας πρός τήν θείαν Τάξιν καί Δικαιοσύνην καί οὕτω νά συμβάλῃ εἰς τήν ἐξέλιξιν τῶν γήινων ὄντων. Εἷς ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξε καί ὁ Πυθαγόρας.

Διά τήν πραγμάτων τοῦ ὑψίστου τούτου σκοποῦ,

βοηθεῖται ὁ ἐνσαρκωμένος ἐπὶ τῆς Γῆς ἄνθρωπος ὑπό παντοίων κινήτρων καί ἐπικουρεῖται εἰς τήν δύσκολον αὐτήν πορείαν του, πού ὁμοιάζει πρός διηνεκὴ πάλην, ἐναντίον πάσης φύσεως ἀντιξοοτήτων καί παγίδων, τās ὁποίας τοῦ θέτει ἡ ὕλη καί τά κατώτερα του τιτανικά ἐνστικτα.

Τά ἐπικουρικά αὐτά κίνητρα εἶναι τά Μυστήρια, τά μυητικά τάγματα καί αὐτοὶ οἱ θεοί, ὡς προσωποποιήσεις τῶν θείων Δυνάμεων που συναγωνίζονται μέ τόν ἄν-θρωπον καί τόν ὑποστηρίζουν εἰς τόν ἀγῶνα του.

Εἰς τήν ἀρχαίαν Ἑλλάδα πολλοὶ ἦσαν οἱ θεοὶ πού παρουσιάζονται ὡς ἐπικουροὶ τῶν ἀνθρώπων (Ἀθηνᾶ, Ἑρμῆς, Ἀσκληπιός, Ζεὺς, Προμηθεύς, αἱ 9 Μοῦσαι κ.κ.).

Οἱ λυτρωταί-θεοί, ὅμως, εἶναι ὁ Ἀπόλλων καί ὁ Διόνυσος.

ΑΠΟΛΛΩΝ Ο ΚΑΘΑΡΤΗΣ

Ἡ μυθολογία ἀπαριθμεῖ πολλά περιστατικά ἀπό τούς ἀγῶνας πού διεξήγαγεν, ὡς θεός τοῦ Φωτός, ἐναντίον τῶν πρωτογόνων δυνάμεων τοῦ σκότους καί κατά πρῶ-τον διά τοῦ φόνου τοῦ Πύθωνος. Ὁ ὑποσημαινόμενος συμβολισμός εἶναι εὐγλωττος: παρουσιάζει τόν διηνεκὴ ἀγῶνα τοῦ καλοῦ ἐναντίον τοῦ κακοῦ, τοῦ ἀληθοῦς κατά τοῦ ψευδοῦς, τῆς γνώσεως κατά τῆς ἀγνοίας, τῆς δικαιοσύνης κατά τῆς ἀδικίας. Ἐάν διά τῆς πράξεώς του ταύτης, ἀπελευθερώνῃ τās Μούσας, ἀναδύεται ὡς ὁ Περιθάλπων τήν Γνώσιν θεός, ὁ Σωτήρ.

Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἐπιθέτων του ἀναφέρομεν τά Ἀποτρόπαιοις (ἀπαλλάσσω ἀπό κάθε κακόν), Ἐπικού-ριος, Καθαρτής, Μάντις. Διά τοῦ τελευταίου χαρίσματος γνωρίζει εἰς τούς ἀνθρώπους τās βουλὰς τοῦ ὑπάτου Πατρός τῶν θεῶν καί ἀνθρώπων, τοῦ Διός. Εἰς τό μα-ντεῖον τῶν Δελφῶν προσέρχονται πάσης κατηγορίας προσκυνηταί διά νά τόν συμβουλευθοῦν. Ἡ ἀξία τῶν προσφορῶν τοῦ εἶναι ἀδιάφορος. Προτιμᾷ τούς ὀλίγους κόκκους κριθῆς, τό θυμίαμα καί μικροὺς πλακοῦντας τοῦ Κλεάρχου, τοῦ Δοκίμου καί τοῦ Ἀγακλητοῦ, ἀπό τās ἐκατόμβας τῶν μεγιστάνων. Τόν ἐνδιαφέρουν ὄχι τά πλούσια ἀναθήματα, ἀλλ' ἡ ἀγνότης τῆς ψυχῆς τῶν προσερχομένων. Ἐν ἐπίγραμμα τοῦ Ναοῦ τῶν Δελφῶν εἶναι χαρακτηριστικόν:

«Πλησίασε ξένε, μέ ἀγνήν τήν καρδίαν εἰς τό ἱερόν τοῦ ἀγνοῦ θεοῦ. Πλύσου εἰς τήν πηγὴν τῶν Νυμφῶν. Μερικὲς σταγόνες ἀρκοῦν διά τούς ἀγα-θούς· ἀλλὰ διά τούς κακοὺς ὁλόκληρος ὁ Ὠκεα-νός δέν ἐπαρκεῖ».

Ἡ καθαρις, λοιπόν, διά τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἔχει μᾶλλον ἠθικόν χαρακτήρα, παρά τελετουργικόν. Ἀποτείνεται περισσότερον εἰς τήν λογικὴν, τήν ἐπιστήμην, τήν σωφροσύνην, τό ἥθος καί ἀποβλέπει εἰς τήν τελειώσιν διά τῆς ἐλλάμψεως τοῦ Νοῦ, διά τῆς ἀποβολῆς τῶν ἐλαττωμάτων, διά τῆς καθάρσεως ἀπό παντός εἶδους ρύπου τῆς Ψυχῆς καί τοῦ πνεύματος.

Ἡ μαθηματικὴ ἀκρίβεια, ἡ μουσικὴ ἁρμονία, ἡ ἐν τῷ Κό-σμῳ τάξις καί εὐνομία χαρακτηρίζουν τās ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΔΙΟΝΥΣΟΣ Ο ΞΩΤΗΡ

Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου, ἀντιτίθεται σχεδόν ἐκ δια-μέτρου πρός τήν ἀπολλώνειον ἀτραπὸν σωτηρίας. Ἐμφανισθεῖσα ἀπὸ πολὺ ἐνωρίς εἰς τήν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἡ Ἰλιάς κάμνει μνεῖαν αὐτῆς, πρᾶγμα πού μᾶς ἀνάγει μέχρι τοῦ ΧIIου αἰ. π.Χ. τουλάχιστον, παρουσιάζει τόσῃν ἀντί-θεσιν πρός τήν γενικὴν νοοτροπίαν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε νά διερωτᾶται κανεὶς πῶς ἡδραιώθη σέ ἓνα λαόν ὅστις ἀνέκαθεν τήν ἐθεώρησε ὡς μίαν «τρομακτικὴν περιπέ-τειαν».

Ὁ Διόνυσος εἶναι θεός ἐπιλυς, εἰσῆλθε δέ εἰς τόν ἐλληνικόν χῶρον ἐκ δύο διευθύνσεων: ἐκ Βορρᾶ, διά τῆς Θράκης μέ ἐπέκτασιν τήν Θεσ-σαλίαν, καί διά τῶν Κυ-κλάδων, πού συνδέουν τήν Μ. Ἀσίαν, μέχρι τῶν πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ διονυσιακὴ λατρεία, ἀ-πομακρύνεται τοῦ Λό-γου καί τῆς συνέσεως, διά νά παραδοθῇ ὁλο-κληρωτικῶς εἰς τό συ-ναίσθημα καί τελικῶς εἰς τās ἀγρίας παρορ-μήσεις τῶν αἰσθήσεων καί τῶν ἐνστίκτων. Διά τοῦτο διά τούς ἐρευ-νητάς ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου - Βάκχου, παρουσιάζεται ὡς ἓνα ἄλυτον αἰνίγμα.

Καὶ ὅμως, ἐάν ἀπα-λείψωμεν τās ἐκστατι-κάς διεγέρσεις τῶν πι-στῶν, τόν μαιναδισμόν, τά θεσσαλικά νυκτερινὰ ὄργια καί τά ὠμοφάγια τῶν κορυβαντιώντων ὁ-παδῶν, εἰς τά ὁποῖα

καταλήγει μοιραίως ἡ ἀχαλίνωτος Ὑπερδιέγερσις τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων, δύναται τις νά ἀνακαλύψῃ ὠρισμέ-νας πτυχάς, αἱ ὁποῖαι, ἐξευγενιζόμεναι, δύνανται νά ἀποτελέσουν τό ἔρεισμα διά βαθυτέρους διαλογισμούς, καί νά καταλήξῃ κανεὶς εἰς τόν σχηματισμόν εἰκόνης συγγενοῦς πρός τόν «ἐνθουσιασμόν» καί τήν λυτρωτι-κὴν ἐπενέργειαν τοῦ συναισθήματος. Εἰς τόν «ἐξευ-γενισμόν» αὐτόν τῆς πρωταρχικῆς βαρβάρου καί ἐξάλ-λου λατρείας τοῦ φρυγικοῦ Σαβαζίου συνέβαλε μεγάλως ὁ Ὀρφισμός, καί ἀπετέλεσε τόν σκελετόν μιᾶς διδα-σκαλίας καί ἀσκήσεως ψυχολογικῆς, μιᾶς θρησκείας ἐρειδομένης ἐπὶ τοῦ συναισθήματος, τοῦ ἐνθουσια-σμοῦ, τῆς ἐκστάσεως. Τό σκέλος αὐτό τό ὄντως ἀπα-ραίτητον διά μίαν πλήρη καὶ ὁλοκληρωτικὴν μύσιν, καί ἐπομένως ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου, διεδόθη ραγδαίως εἰς ὁλόκληρον τήν Ἑλλάδα καί κατέλαβε

σημαίνουσιν θέσιν εἰς τά νότια τῆς Ἰταλίας, ἐκεῖ πού ὀλίγον ἀργότερον ὁ Πυθαγόρας ἐμελλε νά ἱδρύσῃ τήν Σχολήν του.

Ὁ μέγας οὗτος μυσταγωγός, ἀντιληφθεὶς τήν ἀνάγκην τῆς συγχωρεύσεως τοῦ Ἀπολλωνείου ὀρθολογισμοῦ, μέ τήν Διονυσιακὴν τυπολογίαν καί τήν ἑξαρσιν διά τοῦ συναισθήματος, δηλαδή τήν ὁδόν τῆς Σοφίας μέ τήν ὁδόν τῆς Ἀγάπης, συνέζευξε μετ' ἐπιτυχίας τās δύο αὐτάς «ἀτραπούς» καί παρέδωκεν εἰς τούς μαθητάς του ἀκεραίαν καί ὁλοκληρωτικὴν μύσιν.

Τό ἐπικέντρον τῆς διονυσιακῆς λατρείας εἶναι ἡ λύ-

τρωσις διά τοῦ ἐν-θουσιασμοῦ καί ὁ λυ-τρωτής θεός Διόνυ-σος, ἐνῶ τῆς Ἀπολ-λωνείου ὁ διά τῆς γνώσεως καθαρτῆς καί φονεύς τῆς πυθω-νείου δεισιδαιμονίας δελφικός Ἀπόλλων.

Ὅταν ὅμως, μέ τήν πάροδον τοῦ χρόνου, αἱ ὑψιπετεῖς αὐταὶ ἀναγωγικαὶ ιδέαι τοῦ ἀγνοῦ συναισθήματος καί μεταφυσικῆς Ἀ-γάπης παρήκμασαν, ἐπανῆλθε ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου εἰς τās δεισιδαίμονας χεῖρας τοῦ ὄχλου (κυρίως ὑστερικῶν γυναικῶν) καί κατέληξεν εἰς τήν μορφήν τοῦ ἄσυνότου καί ἐξάλλου φανατι-σμοῦ, εἰς τās ἀληθῆ ὄργια καί τήν φρενί-τιδα τῶν Βάκχων καί τās ἀτασθαλίας τῶν Ὀρφεοτελεστών, τά ὁποῖα τόσον δριμύτως ἐπικρίνει ὁ Πλάτων.

Ἄλλη ὅμως, εἶναι ἡ εἰκὼν πού σχηματίζεται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν περιφῆμων «Χρυσῶν πινακίδων» πού ἀνευρέθησαν ὄχι μόνον εἰς νότιον Ἰταλίαν (Θουρίους Πετέλειαν) ἀλλὰ καί εἰς Κρήτην (Ἐλευθερναί) καί ἀπο-δίδονται εἰς τήν ὀρφικὴν - διονυσιακὴν ἀπολυτρωτικὴν πίστιν, ἔστω καί ἂν δέν ἀναφέρονται σαφῶς τὰ ὀνόμα-τα οὔτε τοῦ Ὀρφέως, οὔτε τοῦ Διονύσου εἰς αὐτάς.

Ὁ νεαρός θεός Διόνυσος - ὁ διαμελιζόμενος (Πάσχων) ὑπὸ τῶν Τιτάνων καί ἀναγεννώμενος (ἀνιστάμενος) - εἶναι τό πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος θεοῦ, τό ὁποῖον θέλει χρησιμεύει ἀργότερον διά τήν θεμελίωσιν τοῦ Χρι-στιανικοῦ συμβόλου πίστεως. Περαιτέρω ἡ ἐκστασις τῆς διονυσιακῆς λατρείας καί ἡ πεποίθησις ὅτι εἰς τήν φρε-νὴν αὐτὴν κατάστασιν ὁ κάθε πιστός ἡδύνατο νά κα-ταστῇ «ἐνθεος», νά ἐνθουσιασθῇ, ἦτοι νά ἐνωθῇ μετὰ τοῦ θεοῦ του καί ἐκ τούτου νά ἀποκτήσῃ τήν ἀθανασίαν.

ΔΙΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΕΛΕΙΩΣΕΩΣ

Πρίν, όμως, κλείσωμεν τό εις ἄκρον σημαντικόν κεφάλαιον τῆς Λυτρώσεως, χρήσιμον εἶναι νά ἀναλύσωμεν κατά τινα τρόπον τήν διαβάθμισιν τῶν σταδίων διά τῶν ὁποίων διέρχεται ὁ ἄνθρωπος μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς τελικῆς ταυτίσεως μέ τό Θεόν.

Ὡς πρώτη βαθμὶς ἀναφέρεται ἡ Θεωρία ἢ Θεάσις.

Ὅταν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος εἶναι κυρίως πνεῦμα, ἐκλεπτυνθεὶς διά τῆς καθάρσεως καὶ ἀπαλλαγείς τῶν κατωτέρων ἐπιθυμιῶν, δύναται νά ἀχθῇ μέχρι τῆς τελειώσεως καὶ νά θεαθῇ τόν νοητόν κόσμον, πρὸς τόν ὁποῖον συγγενεῦει ἐκ φύσεως καὶ νά καταστή μέτοχος τῆς εὐδαιμονίας. Ταυτοχρόνως ἀπαλλάσσεται τῶν ἐπηρειῶν τοῦ Μοιραίου, διότι ζῇ ὡς καθάρᾳ πνευματικῇ ὄντοτις, καὶ ἐν ἐπαφῇ μέ τό Ἄγαθόν. «Αὐτάρκης εἰς εὐδαιμονίαν καὶ εἰς κτήσιν ἀγαθοῦ οὐδέν γάρ ἐστιν ἀγαθόν ὃ μὴ ἔχει». (Πλωτῖνος Ἐνν. Ι 4, 3). Ὑπερβάλλει εἰς Γνώσιν, διότι ἡ κατάστασις αὐτῇ, ὑπέρκειται τῆς διανοητικῆς, τῆς διαλεκτικῆς ἀκόμη καὶ νοητικῆς γνώσεως, διότι ἀποικτᾷ τό δῶρον τῆς ἐνορατικῆς συνθετικῆς Γνώσεως, τῆς Ἑνοράσεως. «Μηδέ κατ' ἐπιστήμην ἢ σύνεσις ἐκείνου μηδέ κατὰ νόησιν, ὥσπερ τά ἄλλα νοητά, ἀλλὰ κατὰ παρουσίαν ἐπιστήμης κρείττονα». (Ἐνν. Φ 9, 4).

Ἡ διάσπασις τοῦ μορφικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ ἀπολύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου. Ἔργον μεμνημένου τοῦ Μεσαίωνος (ἀγνώστου). Παρίσταται ὁ μύστης διαπερνῶν τό φράγμα τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, ἀφήνοντας ὀπισθέν του τό Δένδρον τῆς Γνώσεως καὶ εἰσερχόμενος εἰς τήν περιοχήν τοῦ Ἐμπυρείου καὶ ἐκείθεν εἰς τόν κόσμον τῶν πρώτων Αἰτιῶν. (Ἀπό τό ἔργον των Dereck & J. Parker)

Ἐκεῖνος, διατείνεται ὁ Πλωτῖνος, πού ἐζησε τήν κατὰστασιν ταύτην, γνωρίζει τί λέγω. Ἡ Ψυχὴ γνωρίζει ἐν ἄλλο εἶδος ζωῆς· ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἶναι παρὼν ὁ χορηγὸς τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καὶ ὅτι οὐδενὸς ἄλλου πλέον ἔχει ἀνάγκην. Ἀντιθέτως, πρέπει νά ἀποθέσῃ ὅλα τά λοιπὰ καὶ νά ἐγκατασταθῇ πλησίον αὐτοῦ καὶ μόνον. (Ἐνν. ΦΙ, 9, 9: «Ὅστις δέ εἶδεν, αἶδεν ὃ λέγω, ὡς ἡ ψυχὴ ζωὴν ἄλλην ἴσχει τότε... ὥστε γινῶναι διατέθεσαν, ὅτι παρέστιν ὁ χορηγὸς ἀληθινῆς ζωῆς, καὶ δεῖ οὐδενὸς ἐπὶ τούναντίον δέ ἀποθέσθαι τά ἄλλα δεῖ καὶ ἐν μόνῳ στήναι τούτῳ»)

Τήν ἐμπειρίαν αὐτήν, βεβαιοῖ ὁ Πορφύριος (Βίος Πλωτίνου 23), ὁμιλῶν περὶ τοῦ διδασκάλου του, τήν ἐζησεν οὗτος πολλάκις κατόπιν πνευματικῆς συγκεντρώσεως καὶ εἶδε νά τοῦ ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς ἐκεῖνος πού δέν ἔχει οὔτε μορφήν, οὔτε οὐσίαν καὶ ὁ ὁποῖος ἐδρεῦει ὑπεράνω παντός νοητοῦ («ἐφάνη ἐκεῖνος ὁ θεὸς ὁ μῆτε μορφήν μῆτε τινα ἰδέαν ἔχων, ὑπὲρ δέ νοῦν καὶ πᾶν νοητόν ἰδρυμένος»). Κατὰ τήν διάρκειαν τῶν 6 ἐτῶν ὅπου ὁ Πορφύριος παρέμεινε πλησίον του, ὁ Πλωτῖνος ἤχθη τετράκις περίπου εἰς τήν κατάστασιν αὐτὴν τῆς ἐνώσεως («τό ἐνωθῆναι»). Ὅταν ὁ Πλωτῖνος μᾶς ἐκμυστηρεῖται ὅτι «πολλάκις» ἀφυπνίζεται ἐν ἑαυτῷ,

ἐκφεύγει τοῦ σώματός του, ἀποσύρεται τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ παρατηρῶν τό ἐσωτερικόν του εἶναι, θεᾶται ἐν θαυμάσιον κάλλος, ζῇ ζωὴν ἀνωτέραν καὶ σαφῶς θεῖαν, περιγράφει ἀναμφιβόλως τήν θέασιν τοῦ νοητοῦ, πού εἶναι μία ἐγκαθίδρυσις εἰς τόν θεόν («τὴν ἐν τῷ θεῷ στάσιν») μία ἐπιστροφή τῆς ψυχῆς εἰς τήν πρωταρχικὴν τῆς κατάστασιν. Εἶναι ἡ μυστικὴ ἔκστασις εἰς ἣν φθάνει ὁ ἄνθρωπος τελειούμενος εἰς τά ἐλάσσονα Μυστήρια, ἡ Σωτηρία.

Ὡς δευτέρα βαθμὶς ἀναφέρεται ἡ Ἑλλαμψις

Ἀκολουθεῖ ταύτην ὁ Φωτισμός, ἡ Ἑλλαμψις κατὰ τήν ὁποίαν ὁ καθαρθεὶς Νοῦς, δέχεται ἐκ τοῦ νοητοῦ κόσμου τό πνευματικόν Φῶς καὶ διὰ μῆδος καταυγάζεται ὑπὸ Φωτὸς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, τά πάντα δέ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ εὐρίσκουν τήν ἀπάντησιν. Ἡ ἀγνοία, ἡ ἀμφιβολία, τό σκότος ὑποχωροῦν διὰ μῆδος καὶ ὁ τέλειος ἄνθρωπος παύει νά ἀναζητῇ τήν Ἀλήθειαν, διότι εὐρηται εἰς κατὰστασιν ἐπέκεινα τῶν ἀναζητήσεων καὶ δι' αὐτῶν τά πάντα εἶναι Γνώσις καὶ Ἀλήθεια. Ἐνῶ μέχρι τοῦδε ἡ Ψυχὴ ἐδέχετο δάνειο φῶς ἐκ τοῦ Νοῦ καὶ ἐφωτίζετο

κατ' ἐπιφάνειαν («ἐπακτόν νοῦν ἔχει ἐπιχρωννύντα αὐτήν») καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο «Φῶς ἐκ Φωτὸς», τώρα ὁ Νοῦς, φωτισμένος, ἀναλαμβάνει πλήρως τήν ἡγεσίαν καὶ ἐκτελεῖ χρέη ἡλίου, ἐνῶ ἡ Ψυχὴ, ἐφ' ὅσον ἐδέχετο τό φῶς ἐκ τοῦ Νοῦ, ἠδύνατο νά συγκριθῇ πρὸς τήν Σελήνην (Ἐνν. Φ, 6, 4). Πᾶσα παθητικότης καταπαύει καὶ ὁλόκληρον τό εἶναι εἶναι Φῶς καὶ δρᾶσις.

Ὡς τρίτη βαθμὶς ἀναφέρεται ἡ Θέωσις.

Μετά τήν ὑπερκόσμιον αὐτὴν κατάστασιν ἐν βῆμα ἀκόμη χρειάζεται διὰ τήν Θέωσιν καὶ τήν ὑπάτην Ταύτισιν μετά τοῦ Πατρός-Μονάδος, μετά τοῦ Ἀπολύτου. Αὐτὸς φαίνεται νά ἦτο ὁ σκοπὸς τῶν μειζόνων Μυστηρίων: ἡ τελικὴ Λύτρωσις. Ἡ μοχθήσασα Ψυχὴ ἀπορροφᾶται εἰς τό Ἄπειρον καὶ καθίσταται θεὸς ἀθάνατος, ἐπανερχομένη εἰς τήν πρωταρχικὴν τῆς Πατρίδα. Ὁ κύκλος ἔχει κλείσει· μία ἀθάνατος Ὀντότης ἔχει ἐπανακάμψει εἰς τήν Πηγὴν τοῦ Ἀμεταβλήτου καὶ τοῦ Αἰωνίου, εἰς τό Κέντρον τοῦ Κύκλου. Αὐτό εἶναι τό κάλλιστον τέρμα τῶν μόχθων. Αὐτὸς εἶναι, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων, ὁ μέγας ἀγὼν καὶ ἡ ἐλπίς ἡ μεγάλη, ὁ καρπὸς τῆς Φιλοσοφίας.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμβολα - μόνον μερικά γραμμαί και κύκλοι, ελάχιστος αριθμός σχημάτων... τά όποια όμως από παλαιότατων χρόνων παρακινούν τούς ανθρώπους εις ευσέβειαν και διαλογισμόν.

Ἀκόμη και ἂν ἀνατρέξωμεν εις ἐποχήν καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι κατώκουν ἐντός σπηλαίων, εὐρίσκομεν εις τούς πρόποδας τῶν Πυρηναίων, ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν σπηλαίων λατρείας, τά ἱερά σημεῖα, τά όποια μερικοί θεωροῦν ὡς ἐστερημένα σοβαρότητος και ἀφελῆ ἰχνο-γραφήματα παιδικῆς φαντασίας. Τά ἱερά αὐτά σημεῖα συνοδεύουν σχεδόν ὅλας τάς μεγάλας λατρείας τῆς ἀνθρωπότητος μέχρι σήμερον.

Ἐπειδή προτιθέμεθα νά ἀσχοληθῶμεν ἰδιαίτερως μέ τάς ἀρχαίας παραδόσεις και τήν ἀρχαίαν μυστηριακὴν γνῶσιν, εἶναι ἐπἀνάγκες νά μελετήσωμεν ἐπακριβῶς ὁλόκληρον τήν Συμβολικὴν.

Ἄς θέσωμεν νῦν τάς πρώτας βάσεις τῆς ἐργασίας μας. Ὡς σπουδαιότερα πηγή, πρό παντός διὰ τούς παλαιό-τάτους χρόνους, δέον νά θεωρηθοῦν τά ἀρχαιολογικά εὐρήματα, τά όποια και πρέπει νά ἀξιολογηθοῦν, δοθέν-τος ὅτι δέν ἔχομεν ἐγγράφους παραδόσεις, ὑπό τήν σημερινὴν ἔννοιαν, τῶν ἀπαρχῶν τῆς λατρευτικῆς χρή-σεως τῶν συμβόλων. Ὁ μέγας ἀριθμός τῶν εὐρημάτων, ἰδίως ὑπό μορφήν προσφορῶν τῶν τάφων (κετερίσματα) δέν μᾶς ἐπιτρέπουν νά καταλήξωμεν εις σοβαρά συμπεράσματα ἐλλείψει ἐπεξηγηματικῶν κειμένων. Ἐφ' ὅσον διατίθενται εις νεωτέρας ἐποχὰς κείμενα, ταῦτα θά χρησιμοποιηθοῦν ὑπό τόν ὅρον ὅτι δέν θά ἐπεκτείνου-ν πολύ τήν ἐργασίαν μας και θά ἀναγράφονται ἐν περιλήψει. Παραλλήλως πρὸς τάς γραπτὰς παραδόσεις, θά συγκεντρώσωμεν τήν προσοχήν μας πρὸς ἓν τμήμα τῆς ἐθνολογικῆς Ἐπιστήμης ἣ ἐν συντομίᾳ εις τούς λαϊ-κούς μύθους, διότι ἀκριβῶς εις τάς ἐθνολογικάς ταύτας παραδόσεις διεφυλάχθησαν ἀρχαιότατα ἀγαθά, οὐχὶ δέ σπανίως οἱ λαϊκοὶ μῦθοι εἶναι τά τελευταῖα προπύργια καταποντισθέντων πολιτισμῶν και λησμονηθειῶν πα-ραδόσεων και λατρεῶν.

Ἐπίσης θά ἀντλήσωμεν και ἐκ μιᾶς ἄλλης πηγῆς διὰ τήν ἐργασίαν μας: ἐκ τῆς **Νομισματικῆς**, ἐκ τῆς ἐπι-στήμης δηλ. τῶν νομισμάτων, ἣτις κατά τήν γνώμην μας ἐλαχίστης ἐτυχεν ἐκτιμήσεως μέχρι σήμερον. Τό πόσα δυνάμεθα νά μάθωμεν ἐκ τῶν ἀρχαίων νομισμάτων, θά ἐκθέσωμεν πληρέστερον ἄλλοῦ. Ὅλαι αὐταὶ αἱ βάσεις θά συμπληρωθοῦν διὰ τῶν παραδόσεων τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων.

Πρὶν ὅμως εἰσελθῶμεν εις τό θέμα, πρέπει νά ἀναφέ-ρωμεν ὅτι εις τήν Εἰσαγωγὴν αὐτὴν σημεῖα τινα, ἐκ προθέσεων, εἴτε διόλου δέν ἐθίγησαν, εἴτε μόνον ἐν συντομίᾳ. Ἐπειδή ὑπάρχουν πράγματα τά όποια δια-φυλάττομεν μετά προσοχῆς και τά όποια δέν καταδει-κνύομεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, μέρος αὐτῶν τῶν λεγομένων «ἀπορρήτων», παραδίδεται ὅπως και τό πάλαι,

«ἀπό τοῦ στόματος εις τό οὖς».

Τί εἶναι Σύμβολον; Εἶναι λέξις ἑλληνική και σημαίνει τό συμβεβλημένον, τό συναρμολογημένον. Ὑπό τήν στε-νωτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, δυνάμεθα νά εἰπώμεν ὅτι σύμβολον εἶναι τό ἀντιστοιχοῦν, τό ἀνταποκρινόμενον πρὸς κάτι. Ὁ Φρειδερίκος Κρόϋτσερ εις τό ἔργον του «Συμβολικὴ Μυθολογία» γράφει:

«Τό σύμβολον περικλείει ἐν ἑαυτῷ τήν σχέσιν μεταξύ θεῶν και ἀνθρώπου. Αἱ βασικά δυνάμεις αἱ όποια ἐπροσωποποιοῦντο εις τούς θεούς, ἔδρων διὰ τῶν ση-μεῖων τά όποια ὁ ἄνθρωπος προσεπάθει νά μαντεύσῃ εις σοβαράς στιγμάς τῆς ζωῆς του. Τά σημεῖα αὐτά δέν ἦσαν αὐθαίρετοι ἀνθρώπινι συλλήψεις, ὅπως διατείνον-ται οἱ φιλόλογοι. Κάθε Συμβολικὴ διὰ τῆς όποίας τό ἱερατεῖον κατοπτρίζει τήν ἀνωτέραν Γνῶσιν, βασιζέται μᾶλλον ἐπὶ τῆς πρωταρχικῆς σχέσεως μεταξύ θεῶν και ἀνθρώπων».

Ἐκ τούτου γίνεται καταληπτόν διατί τό σύμβολον ἐ-τέθη ὑψηλότερον ὅλων τῶν ἄλλων τρόπων γραφικῆς ἐκφράσεως. Ἐκ τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων παραλαμβάνει ἡ πρωταρχικὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, τά ὑψηλότερα σύμβο-λα, τύπους και λατρευτικάς λέξεις, τά ὁρατά σημεῖα και τά ἐχέγγυα τῆς ἐκ τοῦ ἀοράτου σωτηρίας.

«Μίαν ἄλλην βασικὴν ἔννοιαν περικλείει ἡ ἀπτή γλῶσ-σα τῶν συμβόλων τά όποια χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς συ-ντομίας, δηλ. τῆς στιγμιαίας παραστατικότητος αὐτῶν. Μία παράπλευρος ἐνέργεια τῆς συντομίας ταύτης, εἶναι τό ἀφυπνιστικόν στοιχεῖον, τό καταπλήσσον και ἐνίοτε τό συγκλονιστικόν».

Οὕτω τό σύμβολον ἐν τῇ λατρείᾳ εἶναι ἡ μορφή ἀντα-ποκρίσεως τῶν Νόμων τοῦ Παντός. Ἀντιπροσωπεύει τήν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὑπερβατικοῦ, τοῦ Νοεροῦ. Εἰς τό σύμβολον δέν ὑπάρχει ἀπλῶς μία ση-μασία, ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ παρουσία και τό νοούμενον τοῦ πνευματικοῦ τοῦ ἀοράτου και τοῦ Ἀγίου ἐν τῷ συμ-βόλῳ και τοῦτο χωρὶς τήν μεσολάβησιν τῆς διανοίας και σκέψεως. Οὕτω τό σύμβολον εὐρίσκεται εις ἀπ' εὐθείας σχέσιν μέ τό πνευματικόν περιεχόμενον και τόν Νόμον ἅτινα κρύπτονται εις τήν βάσιν του, δι' αὐτοῦ δέ ἀγόμε-θα εις τήν νόησιν αὐτῶν. Τό σύμβολον δύναται νά ἀπο-τελέσῃ τό διάμεσον ἀφ' ἑνός μεταξύ τῆς περιοχῆς τοῦ ἀνεκφράστου και ἀκατανοήτου και ἀφ' ἑτέρου τῆς συ-νειδήσεώς μας. **Τό σύμβολον ἀποκαλύπτει ἀμέσως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν ἀλληγορίαν, ἡ όποία προσπαθεῖ νά ἐκφράσῃ μίαν ἰδέαν ἣ κάτι παρόμοιον κατ' ἄλλον τρόπον, συνεπῶς συγκαλύπτει.** Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι τό γε-γονός ὅτι τό σύμβολον ἀποκτᾷ δι' ἡμᾶς τήν ἀληθῆ του τάξιν και τήν πραγματικὴν του δύναμιν, **μόνον κατόπιν βιώματος τοῦ συμβόλου.** Πρό τοῦ γεγονότος τούτου, ἡ σημασία τοῦ συμβόλου ἀξιοποιεῖται λογικά, διὰ τῶν ἐξω-τερικῶς προερχομένων ἐντυπώσεων, αἵτινες καθ' οἷον-δῆποτε τρόπον, μᾶς προβάλλονται και πού γίνονται ἀποδεκταὶ ἀπλῶς διὰ τῆς λογικῆς και ἐναποτίθενται εις τήν μνήμην.

Μόνον διὰ τῆς βιώσεως τοῦ συμβόλου, ἐπιτυγχάνεται ποιά τις ταύτισις μετά τοῦ πραγματικοῦ συμβόλου, δηλ. ἐκείνου τό όποῖον ἐνσαρκώνει τό σύμβολον, ὅπερ οὐχὶ σπανίως εὐρίσκεται εις σαφῆ **ἀντίθεσιν** πρὸς τήν μέχρι τοῦδε ἰδέαν πού εἰχομεν περί αὐτοῦ.

Κάθε ἀπόπειρα ἐνασχολήσεως μέ τήν «ἐπιστήμην τῆς Συμβολικῆς» εἶναι φαντασίωσις, ἐν ὅσῳ αὕτη δέν βασίζεται ταυτοχρόνως ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ βιώματος τοῦ συμβόλου παρεχομένης πείρας.

Περαιτέρω θά ἀφήσωμεν ἀνεξέταστα πολλά ζητήμα-τα, τά όποια ἐγγίζουν τά ἀνώτατα ἢ ἀπώτατα ὅρια τῆς Συμβολικῆς - ὅχι διότι ταῦτα μᾶς εἶναι ἄγνωστα - ἀλλὰ διότι οἱ λεπτότατοι αὐτοὶ και ἀκροτελεύτιοι διαφορισμοὶ ἐν τῷ βιώματι ἑνός ἐκάστου, ἐξαρτῶνται πολύ ἀπό τήν ἐσωτερικὴν ἱκανότητα συλλήψεως και μεταπλάσεως ἐκάστου ἐξ ἡμῶν, και τά όποια, ἀναλόγως τῆς πνευ-ματικῆς προδιαθέσεως και ἀναπτύξεως, ἀποδίδουν πολύ διάφορα ἀποτελέσματα.

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις και πείρα, ἣτις εἶναι τόσον ἄν-θρωπίνως προσωπική και ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων περιορισμῶν τῶν δυνατοτήτων του, ἐάν καταλήξῃ εις αὐθυποβολήν, θά ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νά κλείσῃ μᾶλλον παρά νά ἀνοίξῃ τήν πύλην τῆς νοήσεως. Δέν μᾶς ἐνδι-αφέρει κάτι τό όποῖον θά ἀντιληφθῶμεν ἐκ τῶν ἐξω δι' ὑποβολῆς, καθότι ἕκαστος πρέπει νά ἀχθῇ εις τήν πη-γὴν ὁρμώμενος και ἀντλῶν ἐκ τοῦ ἀπολύτως ἰδικοῦ του Εἶναι.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐκκινοῦντες, δίδομεν ἐν πρώτοις μόνον τάς ἱστορικάς βάσεις και ἀπό καιροῦ εις καιρόν ἀφήνομεν νά ὑπεισέλθουν περαιτέρω ὑποδείξεις. Ἦδη αἱ ἱστορικάς βάσεις εἶναι ἀρκετά παραπονημένοι και ἀλλοιωμένοι. Πόσαι αἱρέσεις και πόσαι λατρεῖαι προσεπάθησαν νά οἰκιοποιηθοῦν τά ἀρχαῖα σύμβολα και ὅχι μόνον κατῴρθωσαν νά τά παραποιήσουν, ἀλλὰ και νά τούς δώσουν ὅλως διάφορον σημασίαν. Τοῦτο ἐξηγεῖ, ὡς προελέχθη, πῶς ὅταν πράγματι βιωθῇ τό σύμβολον, ἀποκαλύπτεται ὅλως διάφορον ἀπό ὅτι μερι-καὶ αἱρέσεις και ἀπόκρυφοὶ σύλλογοι ἐδίδαξαν.

Ἐνίοτε ὑποστηρίζεται ἡ ἀπόψις ὅτι ἡ ἀξία και ἡ δύναμις τοῦ συμβόλου, διαμορφοῦται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ση-μασίας ἡ όποία ἐγένετο ἐν ἐπιγνώσει ἀποδεκτῇ. Ἄνευ μιᾶς ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένης δι' ἕκαστον ἄν-θρωπον ἢ και τεχνητῶς κατασκευασμένης σημασίας τοῦ συμβόλου, δέον κατά τήν ἀποψίν των, παραβλεπο-μένου τοῦ συναισθήματος ἐκ τοῦ σχήματος, νά μὴ ὑπάρχῃ καμμία σχέσις μεταξύ τοῦ συμβόλου και τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, καθὼς και πρὸς τά ἀνώτερα θέματα.

Αὐτό ὅμως θά ἀντέκειτο ἀπολύτως ἐναντι τῶν ἐν ἀρχῇ ἀναφερθειῶν διαπιστώσεων. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι μέγα μέρος τῶν ἐκ τῶν συμβόλων συναισθημάτων μας, προ-καλεῖται κατ' ἀρχὰς ἀπό ἐξωτερικάς ἐπιδράσεις, διότι κάθε ἐκπαίδευσις, κάθε θρησκευτικὴ καθοδήγησις κατα-λείπει μίαν κατὰ τό μᾶλλον ἢ ἥττον παραμένουσαν ἐν-τύπωσιν εις τό ὑποσυνείδητον τοῦ ἀνθρώπου.

Τό σχῆμα τοῦτο τῆς λογικῆς ἐπεξεργασίας και τῆς ὑπὸ τῆς παιδείας ἐπιβαλλομένης κατανοήσεως τοῦ κατ' ἀρχὴν και ἐκ προοιμίων μὴ κατανοητοῦ, ἀποτελεῖ εις τήν εὐνοϊκωτέραν περίπτωσιν, ἀπλῶς τήν προβαθμίδα τῆς μεγάλης προσπάθειας ὅλων τῶν μεγάλων λατρεῶν, τό νά ζήσουν οἱ ὁπαδοὶ των τό **μέγα Ὅραμα**, διὰ τοῦ ὁ-ποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ γνῶσις και κατάγνωσις τῆς Ἀληθείας.

Ἡ καθ' αὐτό Συμβολικὴ εὐρηται κατὰ τήν ἀρχαίικὴν ἀντίληψιν διακεχυμένη εις τό Πᾶν και εις τόν ἄνθρωπον.

Ὁ καθείς ἐξ ἡμῶν ὄντως, βλέπων κάποτε ὠρισμένα σύμβολα, θά ἐδοκίμασεν παράδοξον αἶσθημα, μολονότι ἴσως ἀκριβῶς τά ἴδια σύμβολα εις τήν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας του ἢ κατὰ τὰς σπουδὰς του, οὐδένα ρόλον ἐπαιξαν, εις τινες μάλιστα περιπτώσεις πιθανόν οὔτε κἂν νά τά εἶχε προσέξει. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τά ἀρχέτυπα σχήματα τά όποια παρουσιάζονται εις ὄνειρα και ὁράματα και τά όποια σήμερον οἱ μέ τόν κλάδον τῆς Ψυχολογίας ἀσχολούμενοι ἐρευνηταὶ κατατάσσουσιν εις τήν πρωταρχικὴν βάσιν ἡ όποία εὐρίσκεται ἐκτός τῆς λογικῆς και τῆς ὑπὸ τῆς μνήμης περιορισμένης περιοχῆς. Ἡ ἐπικράτεια τῆς συμβολικῆς, κεῖται βαθύτερον εις τόν ἄνθρωπον και καταλαμβάνει πολύ σπουδαιότεραν περι-οχὴν ἀπό ὅσον συνήθως νομίζεται. Ἐν προκειμένῳ δέον νά τονισθῇ ὅτι **εις τήν Συμβολικὴν δέν πρόκειται περί ἀο-ρίστων μυστικοπαθειῶν, ἀλλὰ περί ἀντιλήψεως σαφοῦς νομοτελείας και συναρτήσεως τῶν όποίων τό σύμβολον ἀποτελεῖ κατ' ἀρχὴν και μερικῶς τήν ἐσχάτην ἀντιλη-πτήν μορφήν ἐκείνου τό όποῖον οὔτε νά περιγραφῇ οὔτε νά ὑπαινιχθῇ εἶναι δυνατόν.**

Πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν μέ τήν ταξινόμησιν τῶν ἐννοιῶν διὰ τήν μελέτην μας, θά μᾶς ἐπιτραπῇ νά διατυπώσωμεν μερικός σοβαράς σκέψεις. Ὅταν ἀργότερον ὁμιλῶμεν περί συμβολικῶν μορφῶν, δέν θά πρέπει νά λησμονῶμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἐκεῖνος ὁ όποῖος προσεπάθησε νά εὕρῃ τό καλλίτερον σχῆμα διὰ νά ἀποδώσῃ τόν Νόμον ἢ τήν λατρευτικὴν ἔννοιαν, και ὅτι ὁ ἄνθρωπος πάλιν ἦτο ἐκεῖνος ὅστις ἐπλασε μέ τήν περιορισμένην του γνῶσιν και ἱκανότητα τάς σχετικὰς ποικιλίας και πα-ραλλαγὰς τῶν ἐν λόγῳ μορφῶν.

Ἄς μὴ συγχέωμεν ὅθεν τήν βασικὴν νομοτέλειαν μέ τό ἐξωτερικόν σχῆμα, καθότι τό τελευταῖον τοῦτο ἡμπορεῖ νά εἶναι βεβαρυμένον μέ τά σφάλματα και τάς ἀτελείας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ καθένας μας θά εὕρῃ μόνος του ποῦ εἶναι τό οὐσιώδες.

Διὰ νά καταστήσωμεν προσιτόν τό ἀμετρήτως μέγα σύμπλεγμα τῆς Συμβολικῆς, πρέπει ἐν πρώτοις νά ἐ-φαρμόσωμεν, θεωρητικῶς τουλάχιστον, κάποιο σύστημα ταξινομήσεως. Θά ἐκλέξωμεν μερικός ἐννοίας και ὅψεις διὰ νά τάς συζητήσωμεν.

Κατὰ τήν ἐργασίαν ταύτην δέν θα παραβλέψωμεν ὅτι ἡ ἐπικράτεια τῆς Συμβολικῆς εἶναι ἐν ἁρμονικόν και ἰσορροπημένον σύνολον και ὅτι μέγα μέρος τῶν συμ-βόλων δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποχωρισθῇ ἀπό τό ὅλον.

Καθιερώθη νά σκεπτόμεθα μέ ἀντιθέσεις.
Π.χ. Οὐρανός καί Ἄδης. Ἐδῶ πρέπει νά εἴμεθα πολὺ προσεκτικοί, διότι εἰς τὴν Συμβολικὴν ὁ ἀντίθετος πόλος δέν εἶναι πάντοτε τὸ Κακόν καί τὸ Κάτω δέν εἶναι πάντοτε ἐκεῖνο πού μᾶς ἐδίδαξαν ὡς Ἄδην ἢ Κόλασιν. Εἶναι καλλίτερον νά θεωρήσωμεν κατ' ἀρχὴν ὅλα ὡς μίαν ὄψιν τοῦ Θεοῦ, μέχρις οὗ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πεισθώμεν περί τῆς ὁρθότητος τῆς παρουσιαζομένης περιπτώσεως.

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ

Ἦδη ἀπό πολύ παλαιᾶς ἐποχῆς, ὁ ἄνθρωπος ἐπεδόθη εἰς τὴν χάραξιν ἢ διάπλασιν ἐπὶ τῆς ἀψύχου ὕλης τῶν ἐννοιῶν τὰς ὁποίας διησθάνθη διὰ θεωρίας τοῦ Σύμπαντος καὶ τῶν νόμων του ὑπὸ μορφήν συμβολικὴν.

Παρερχομένων τῶν χιλιετηρίδων, τὰ σχήματα αὐτὰ τῶν συμβόλων, ὑπέστησαν μεταβολάς, ἀναπτύξεις, ἀκόμη καὶ μεταλλαγάς, πλήν ἡ βασικὴ αὐτῶν νομοτέλεια παρέμεινε πάντοτε ἡ ἴδια, ἐφ' ὅσον πρόκειται περί γνησίας Συμβολικῆς, καθότι, ὅπως οἱ θεοὶ-νόμοι δέν ἀλλάσσουν, οὕτω ὠφείλον νά μείνουν ἀμετάβλητα καὶ τὰ ἀρχαῖκά σχήματα τῶν συμβόλων.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, ὅπως καὶ σήμερον, τὸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διαμορφωθέν σύμβολον, ἐχρησίμευεν ὡς βοήθημα, διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἁρμονίας μέ τὸ θεόν.

Διὰ συνειδητοῦ ταυτισμοῦ μέ τὸ σύμβολον, ἔδει νά ἐπιτευχθῇ ἐξίσωσις μέ τόν ἀνώτερον νόμον τόν ἐνσαρκωμένον εἰς τὸ σύμβολον.

Ἐάν ὑπάρχη, τι κοινόν εἰς τὸ σύμβολον, τότε πρέπει νά ἐπιτευχθῇ δι' αὐτοῦ τουλάχιστον κάποια ἀπεριόριστος ὁμόνοια καὶ ἁρμονία, καθ' ἧς ὁ μέ τὸ σύμβολον ἐκφραζόμενος Νόμος, νά καταστή ἡ ἰθύνουσα ἰδέα. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ πρᾶξις ἡ συνυφασμένη μέ τὸ σύμβολον καὶ τόν Τύπον δέον νά χρησιμεύσῃ διὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεόν καὶ νά ἐξυπηρετήσῃ τόν θεόν-Νόμον.

ΑΙ ΡΟΠΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Κατά τὴν κρατοῦσαν ἐσωτερικὴν χρησιμοποίησιν τῶν συμβόλων, διακρίνομεν δύο ροπὰς ἢ κατευθύνσεις:

α) Ἡ ἁρμονικὴ Συμβολικὴ, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται μᾶλλον διὰ λατρευτικούς σκοποὺς καὶ μαρτυρεῖ μίαν σαφῆ ἐξέλιξιν ἢ παράδοσιν σύμφωνον μέ τόν ἀρχικόν Νόμον. Εἶναι ἡ θετικὴ, ἐποικοδομητικὴ καὶ φωτεινὴ Συμβολικὴ, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπον εἰς τὸν φωτισμόν καὶ τὴν πραγματικὴν ἀπολύτρωσιν. Εἰς τὴν ροπὴν ταύτην καταλέγεται ἐξ ὁλοκλήρου ἡ γνησίως συναισθανομένη θρησκευτικὴ συμβολικὴ, ὡς καὶ ἡ Συμβολικὴ τῶν ἀρχαίων μυθικῶν Ταγμάτων, ἐφ' ὅσον παραβλέσωμεν μερικὰς περιπτώσεις φαινομένων παραφθορᾶς. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Συμβολικῆς ταύτης (δηλ. ἰδιαίτερος τῆς καλουμένης ἁρμονικῆς Συμβολικῆς) θά ἐνδιατρίψωμεν ἰδιαίτερος.

β) Παραπλεύρως πρὸς τὴν ἁρμονικὴν ταύτην ροπὴν, ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη μὴ ἁρμονικὴ ροπή, χαρακτηριζομένη ὡς ἀναρχικὴ, τὴν ὁποῖαν θά σχολιάσωμεν ἐν καιρῷ, ἀλλὰ δέν θά συμπεριλάβωμεν εἰς τὰς πρακτικὰς μας ἐργασίας, διότι αὕτη ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπον εἰς μίαν κατὰ φαντασίαν ἀπόκτησιν δυνάμεων καὶ φαινομενικὴν ἀποκτησιν μυθικῶν βαθμῶν, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως τὸν κάμνει δοῦλον τῶν φαντασιώσεών του. Πρόκειται περί χρησιμοποίησεως μιᾶς συμβολικῆς ἢ ὁποῖα ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν λαόν - κατὰ βάθος ἐσφαλμένως - Μαύρη Μαγεία καὶ δύναται νά χαρακτηρισθῇ ὡς συμβολικὴ τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς δεσμεύσεως, τῆς ἀποκρούσεως καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ.

Κατ' ἀρχὰς τὸ εἶδος τοῦτο παρουσιάζει ἀπόπειραν ἐξαναγκασμοῦ μαγικοῦ (π.χ. κυνηγετικὴ ἢ πολεμικὴ γοητεία) βάσει σχετικῶς σαφοῦς ἀντιλήψεως τῆς ἀξίας τῶν χρησιμοποιουμένων συμβόλων. Ἀργότερον ὅμως πηγάζει ἐξ αὐτῆς μία μίμησις καὶ ἀπόκλησις ἀπὸ τὰ σύμβολα τῆς ἀρχαιότητος χωρὶς σαφῆ γνῶσιν τῶν βασικῶν νόμων. Τέλος κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐγίνε χρῆσις κακῆ, ἀκόμη καὶ τῶν συμβόλων τῆς ἁρμονικῆς ροπῆς διὰ τοιούτους σκοποὺς καὶ παρερμηνεύθη εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὸ νόημά των.

Ἐάν παραβλέσωμεν τὸν σημερινόν **πλήρη ἐκφυλισμόν τῆς Συμβολικῆς εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς διαφημίσεως**, ἀπαντῶμεν τὰ σύμβολα εἰς μίαν μᾶλλον ἐξωτερικὴν ἐφαρμογὴν δηλ. εἰς τὴν Σηματολογίαν.

Μολονότι τὸ ἀρχικόν νόημα ἔχει σχεδόν παντοῦ ἀπολεσθῇ, ἐν τούτοις παραμένει τὸ ὄριον μεταξύ καθαρᾶς ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ καθαρᾶς Συμβολικῆς, δοθέντος ὅτι ὑπάρχει σαφὴς διαφορὰ μεταξύ αὐτῶν. Τὸ οἰκόσημον π.χ. ἐνός οἰουδήποτε κράτους, διαφέρει ἀπὸ τὸ οἰκόσημον μίας οἰκογενείας. Τὸ ζήτημα τῆς προσωπικῆς σχέσεως παίζει συνεπῶς ἓνα ρόλον, ἔστω καὶ ἂν τὸ πραγματικόν συμβολικόν περιεχόμενον δέν εἶναι πλέον γνωστόν.

Η ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ

Εἰς τὴν προσπάθειάν του πρὸς ἀνεύρεσιν ἀνταποκρίσεως, ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίσθη σειρὰν ὅλην συμβολικῶν παραστάσεων:

1) Μεταβίβασις διὰ τοῦ σχήματος:

π.χ. σχεδίασις ἐνός κύκλου, σμίλευσις ἐνός τραχοῦ ἐπὶ λίθου ἢ ἄλλου ὕλικου, σφυρηλάτησις ἐνός σταυροῦ κ.ο.κ.

2) Μεταβίβασις διὰ τοῦ χρώματος:

χαρακτηρισμός τῶν λατρευτικῶν ὀψεων π.χ. διὰ μαύρου, λευκοῦ, ἐρυθροῦ ἢ κιτρίνου χρώματος.

3) Μεταβίβασις διὰ τοῦ ἤχου:

α) **Ἡ ἐκφωνουμένη λατρευτικὴ λέξις** ἰδίως εἰς τὰς παλαιὰς λατρείας ὠρισμέναι λέξεις ἐπαιζον σπουδαῖον ρόλον, ἔστω καὶ ἂν γλωσσικῶς ἐστεροῦντο παντός νοήματος.

β) **Ἡ φωνηεντολογία:** τὰ καθ' ἕκαστον φωνήεντα ἴσχυον ὡς ὅλως ἰδιαίτεροι ἀνταποκρίσεις π.χ. εἰς τὴν ἐπανάληψιν πεντάκις τοῦ Α ἐν τῇ λέξει **ABRA CADABRA**, ἥτις κατάγεται ἀπὸ παλαιούς τύπους.

γ) Τὸ ὕψος τῆς φωνῆς:

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μερικοὶ λατρευτικοὶ τύποι, ἔπρεπε νά ψαλοῦν μέ ἀκριβῶς καθωρισμένον ὕψος τόνου καὶ μέ διαδοχὴν τῶν τόνων, ἵνα ἰσχύσουν ὡς ἀνταποκρίσεις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον π.χ. οἱ ἱερεῖς ἔπρεπε νά εἶναι «Μακεροὺ» κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἐντὸς τῶν ναῶν, δηλ. νά ἔχουν τὸν ὀρθόν τόνον καὶ τὴν σαφῆ ἐκφρασιν, ἄλλως τὸ τυπικόν ἐθεωρεῖτο ἄκυρον καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος.

4) Μεταβίβασις διὰ τοῦ εἶδους τοῦ ὕλικου:

Μερικαὶ πρῶται ὕλαι ἐθεωροῦντο ὡς ἀνταποκρινόμεναι πρὸς ὠρισμένας ὀψεις, π.χ. ὁ Χαλκός = Ἀφροδίτη (ἐν τῇ λατρείᾳ «σημεῖον τῆς Ἀφροδίτης»).

Αἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμεναι δυνατότητες συνεδυάζοντο μεταξύ των, ἐφ' ὅσον ἦτο τοῦτο δυνατόν, διὰ νά ἐπιτευχθῇ ὅσῳ τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα προσέγγισις μέ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἤθελον νά ἐνσαρκώσουν ἢ νά ἐπιτύχουν μεῖζονα ἰσχύν τοῦ συμβόλου. Π.χ. ὁ κύκλος τοῦ Ἡλίου κατασκευάζεται ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν ἐκ χρυσοῦ (πρὸς ἐκφρασιν τῆς ἀντιστοιχίας Ἡμέρα - Ἡλιος).

ΕΝΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Ἵνα κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς μελέτης μας εἴμεθα καταννητοί, εἶναι ἐπάναγκες νά καθορίσωμεν σειρὰν περαιτέρω ὄρων. Φυσικὰ καὶ ἐδῶ ἐμφανίζονται σύνθετοι ἐννοιαὶ καὶ ρευστὰ ὅρια, οὐχ ἥττον ἐπιβάλλεται κάποιο σύστημα τὸ ὁποῖον θά τακτοποιήσῃ τὰς ἰδέας.

Τὰ σύμβολα ἐνελίσσονται καὶ δύναται νά καταταχθοῦν εἰς:

A) Πρωτογενὴ σύμβολα

Σύμβολα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτην Συμβολικὴν καὶ κατ' οὐσίαν διετήρησαν τὴν ἀρχικὴν των σημασίαν. Π.χ. ὁ κύκλος ἐξ ἀρχῆς εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀπεράντου, διεφύλαξε δέ μέχρι σήμερον αὐτὴν τὴν σημασίαν.

B) Ἡμισύμβολα

Σύμβολα τὰ ὁποῖα, σύμφωνα μέ τὴν μορφήν των εἶναι πρωτογενὴ σύμβολα, τὰ ὁποῖα ὅμως σύν τῷ χρόνῳ εἰς μερικὰς λατρείας, διατηροῦν μόνον μέρος τῆς ἀρχικῆς των σημασίας ἢ ἀντιπροσωπεύουν μόνον μέρος ἢ μίαν μόνον ὄψιν τῆς προγενεστέραν τῶν συνολικῆς σημασίας. Π.χ. ὁ σταυρός κατὰ τὴν προχριστιανικὴν περίοδον εἶχε μίαν συλλεκτικὴν καὶ λίαν ἐκτεταμένην σημασίαν ὡς σύμβολον τῆς νέας ζωῆς, τοῦ νέου φωτός, τοῦ λατρευτικοῦ ἔτους κ.λ.π., ἐνῷ ἡ σημασία του εἰς τὸν Χριστιανισμόν, περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ σταυροῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δι' αὐτοῦ ἐξαπλώσεως μιᾶς νέας σωτηριολογικῆς διδασκαλίας.

Γ) Προσύμβολα

Ὅμοια μέ τὰ ἡμισύμβολα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, κατὰ τὴν παραδοχὴν των ὑπὸ νέας ἐξαπλουμένης λατρείας, ἐπῆλθεν αὐθαίρετος ὑπέρθεσις ἢ ἀντικατάστασις τῆς ἀρχικῆς σημασίας, δι' ἐνός ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν νέαν λατρείαν προσηρμοσμένου περιεχομένου, ὅποτε οὐσιώδεις ἀνταποκρίσεις καὶ συνοχὴ εἰς τὸν κύκλον τοῦ συμβόλου, διετηρήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ

ἥττον μόνον μερικῶς. π.χ. τὸ Χριστουγεννιάτικο δένδρον ἢ ὁ κλάδος δένδρου, ἀπαντᾶται εἰς τὴν ἔξω καὶ προχριστιανικὴν περιοχὴν τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ λατρευτικοῦ ἔτους, ὡς δένδρον τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοσμικῆς ἁρμονίας, ὡς καὶ τοῦ ἀναγεννωμένου φωτός (συχνὰ παρουσιάζεται φωταγωγημένον).

Δ) Νεοσύμβολα

Σύμβολα τῶν ὁποίων ἡ μορφή ἐλήφθη εἴτε ἀπὸ ἀρχέγονα σύμβολα, εἴτε ἐσχηματίσθησαν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ παλαιὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ δοθεῖσα σημασία οὐδεμίαν πλέον οὐσιώδη σχέσιν ἔχει μέ τοὺς νόμους τῆς ἀρχαίας Συμβολικῆς. Τὰ σχήματα αὐτὰ δύναται νά ὀνομασθοῦν καὶ Ψευδοσύμβολα.

Θέσις καὶ ἀξία τοῦ συμβόλου

Ε) Κεντρικὰ σύμβολα.

Σύμβολα τὰ ὁποῖα ἐνώνουν ὅλας τὰς ὀψεις καὶ δέν ἔχουν ἀνάγκην οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐνδείξεως προσορισμοῦ ἢ ἄλλου συμβόλου. Π.χ. ὁ Τροχός ὡς καὶ ὁ Σταυρός, θεωρεῖται ὡς τὸ σύμβολον τοῦ Θεοῦ Παντός. Ὁ τροχός περικλείει ὅλα τὰ λατρευτικὰ σημεῖα τοῦ ἔτους εἰς τὸν περιστρεφόμενον τροχόν. Βλ. παρατιθεμένην εἰκόνα τοῦ Διὸς τοῦ LINZ ὡς ὑπάτου τῶν Θεῶν φέρων τὸν τροχόν.

ΣΤ) Σύμβολα διασταυρώσεως.

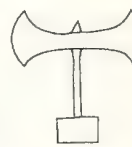
Σύμβολα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀφ' ἐνός κεντρικὰ σύμβολα, ἀφ' ἐτέρου ὅμως περικλείουν οὐσιώδεις ροπὰς καὶ ὀψεις τῆς Μεγάλης Ὑπερβάσεως. Ὡς ἤδη ἐλέγχθη εἰς αὐτὰ ἀνήκει καὶ ἐν μέρος τῆς ἁρμονικῆς συμβολικῆς (Πυθαγόρειος συμβολικὴ).

Ζ) Σύμβολα ὀψεων

Σύμβολα τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν μίαν ὠρισμένην ὄψιν τῆς γενικῆς εἰκόνης τῆς λατρείας, ἀναλόγως μιᾶς συγκεκριμένης θέσεως λατρείας (Τυπικόν) ἢ μίαν ὠρισμένην βαθμίδα, π.χ. κατὰ τὴν ἀλχημικὴν ἐπεξεργασίαν. Π.χ. ὁ λατρευτικὸς πέλεκυς, ὁ γνωστός Λάβρυς τῆς μινωικῆς ἐποχῆς.

Η) Προσδιοριστικὰ σύμβολα

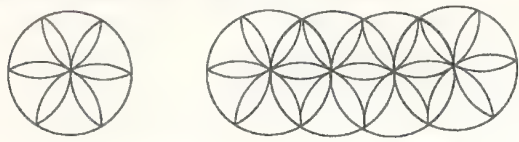
Σύμβολα τὰ ὁποῖα μόνα των, κάποτε ὅμως καὶ καθ' ομάδας παρατίθενται εἰς ἓν σύμβολον, διὰ νά προσδιορίσουν ὅλως ἰδιαίτερος μίαν ὄψιν λατρείας, εἴτε διὰ νά δώσουν ὠρισμένην ἐκφρασιν εἰς ἓν σύμβολον, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐκ τοῦ εἶδους καὶ τῆς θέσεως τοῦ συμβόλου δέν εἶναι αὐτονόητος. Π.χ. ἐάν εἰς ἓνα ἱέρακα προστεθῇ ὁ ἡλιακὸς κύκλος, δι' αὐτοῦ ὑποσημαίνεται ὁ Ὡρος. Κεντρικὰ σύμβολα ἡμποροῦν, λόγῳ εἰδικῆς θέσεως, διὰ χρησιμοποίησεως προσδιορισμῶν, νά παρουσιασθοῦν ὡς σύμβολα ὀψεως. Σύμβολα ὀψεως ἡμποροῦν ὡσαύτως νά ἀπαντηθοῦν ὡς προσδιοριστικά.

ΣΥΜΠΥΚΝΩΣΙΣ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Θ) Μονά ἢ ἀπλᾶ σύμβολα

Σύμβολα τὰ ὅποια ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ μίαν πρωταρχικὴν συμβολικὴν ρίζα. Π.χ. ὁ Ρόδαξ.

Ι) Πολλαπλᾶ σύμβολα

Σύμβολα τὰ ὅποια παρουσιάζουν συσσωρεύσειν ἢ συμπύκνωσιν ἢ ἀλυσσωτὴν σύνδεσιν δύο ἢ περισσοτέρων ἀπλῶν συμβόλων. Π.χ. ὁ πολλαπλοῦς ρόδαξ.

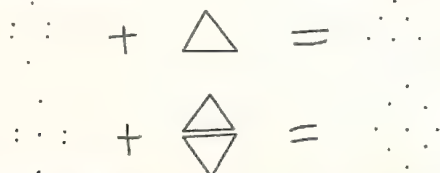
Κ) Σύνθετα σύμβολα

Σύμβολα τὰ ὅποια ἠνώθησαν ἢ συνεχωνεύθησαν μετὰ δύο ἢ περισσότερα ἀπλᾶ σύμβολα διαφόρων συμβολικῶν ριζῶν καὶ ἐσχημάτισαν ἓν νέον σύμβολον, συχνά δι' ἀποτελέσεως ἐνὸς νέου σχήματος. Π.χ. τὸ αἰγυπτιακὸν Ἄνκχ, τὸ σύμβολον τῆς ζωῆς.

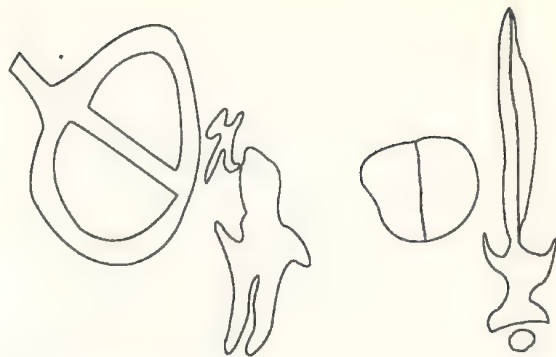
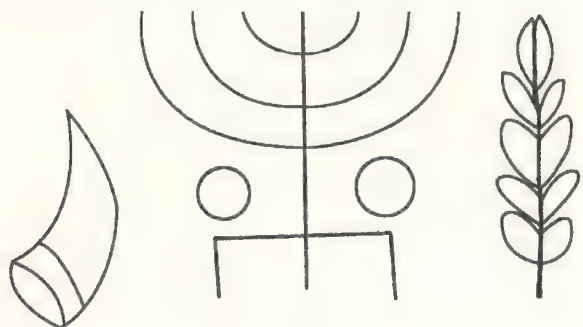
Λ) Σύμβολα πολυμερῆ

Σύμβολα τὰ ὅποια διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ πρωταρχικοῦ των σχήματος, σὺν τῇ διατηρήσει ὅμως τῶν ιδίων αὐτῶν στοιχείων, ἐκδηλώνουν ἢ ἐκφράζουν περαιτέρω συμβολικὰς σημασίας, χωρὶς τὴν παρένθεσιν ἄλλων συστατικῶν μερῶν. Π.χ. τὸ ἐστιγμένον τρίγωνον καὶ ὁ ἐστιγμένος ρόμβος.

Μ) Ὅμαδες συμβόλων

Συσσωρεύσεις συμβόλων πρὸς παράστασιν ἐνὸς εἰδικοῦ γεγονότος ἢ ἐνὸς μερίζοντος τμήματος τῆς λατρείας. Αἱ ὁμάδες αὐταὶ τῶν συμβόλων εἶναι ἡ βάση διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ λεγομένου συμβολικοῦ τύπου ἢ ἐν συντομίᾳ τοῦ τύπου (FORMEL). Ἐάν ἡ σύμπλεξις γίνεταί περὶ ἐνὸς κεντρικοῦ συμβόλου, τοῦτο σημαίνει τὴν ὑπογράμμισιν καὶ τὴν ἑξαρσιν τῆς ιδιότητός του. Παράδειγμα διὰ μίαν ὁμάδα συμβόλων.

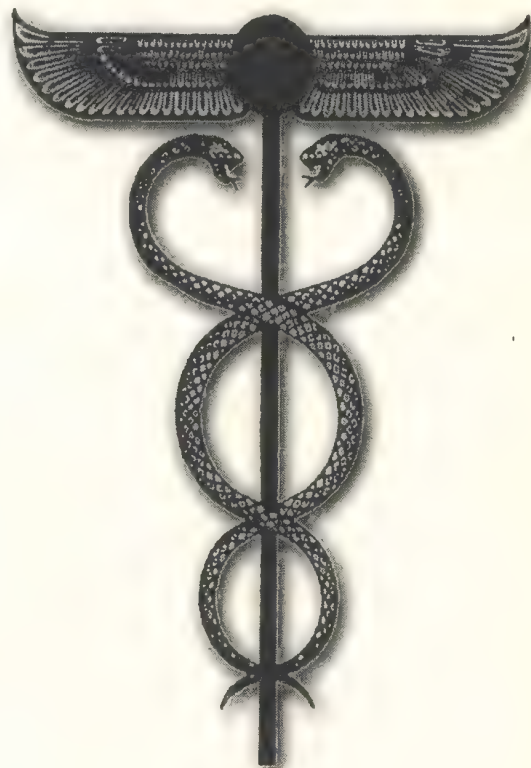
Ν) Συνώνυμα σύμβολα

Ἀπλῶν συμβόλων ὑπάρχουν συνώνυμα σχήματα, δηλ. σύμβολα ἔχοντα τὴν αὐτὴν ἐννοίαν, παρουσιάζονται ὅμως ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Δυνατὸν νὰ παρουσιάζονται εἴτε πλησίον τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, εἴτε κατ' ἐναλλαγὴν. Ὁ λατρευτικὸς πέλεκυς π.χ. ἀντικαθίσταται κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ ἐν μέρει διὰ τοῦ λατρευτικοῦ ξίφους. Ἴδε εἰκόνα προερχομένην ἀπὸ σχεδιάσματα ἐπὶ βράχου ἀπὸ τὴν Νότιον Σουηδίαν.

Ξ) Συμβολικαὶ διαποικίσεις

Τῶν περισσοτέρων συμβόλων παρατηροῦνται διαποικίσεις εἰς τὸ σχῆμα, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὸ χρῶμα, δηλ. διὰ λόγους τεχνικῆς διαμορφώσεως, αἰσθητικῆς κ.λ. παρουσιάζονται διαφοραὶ. Οὐχ ἥττον ἡ βασικὴ ἀνταπόκρισις παραμένει ἡ ἰδίᾳ.

(συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

Δημήτρη Λιαντίνη

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Ἄν σηκώσεις τὰ μάτια ψηλά, μιά καθαρὴ νύχτα τοῦ Ἀλωνάρη ἢ τοῦ Γενναρίου, καὶ κοιτάξεις μετὰ βλέμμα θηλυκὸ, θά βρεῖς νὰ σέρνεται στὴ μαύρη ἀπανωσιά τοῦ θόλου δλόκληρη ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ τῆς πολιτείας μας μετὰ τὴν πάλιν καὶ μετὰ τὴν ποικιλία τῆς.

Ἐνα ἓνα θά ξεχωρίσεις ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἐντρομῆς πανίδας. Τὰ ἀγρίμια, τὰ θηρία, τὰ ζουλάπια, τὰ ἐρπετά, τὰ σαρκοβόρα, τὰ τέρατα. Θά ἴδεις τὸ Σκορπιό καὶ τὴ Σαύρα, τὴν Ὑδρα, τὸν Καρκίνο, τὸ Κῆτος, τὴ Μικρὴ καὶ τὴ Μεγάλῃ Ἀρκούδα. Θά ἴδεις τὸ Ἀρκουδάκι τους, τὸν Ἀρκοῦρο. Τὸν Δράκοντα, τὴν οὐρά καὶ τὸ κεφάλι τοῦ Ὄφι. Τὴν Cauda καὶ τὸ Caput, πού τὰ κρατᾷ στὰ χέρια του ὁ Ὀφιοῦχος.

Ὅλα ἐτοῦτα τὰ σκορπιστὰ τερατοειδῆ εἶναι ἀπειλές καὶ δηλητήρια, εἶναι ὁ φόβος καὶ ὁ κίνδυνος πού σοῦ παγώνουν τὸ αἷμα. Φαντάζεσαι νὰ τὰ ἔλεπες ξαφνικά στὸν κῆπο σου τὸ πρῶτ', ἢ στὴν κάμαρὴ πού κοιμάσαι;

Ὅμως ἔχουν καὶ τὸ ἄλλο τους νόημα. Ὅταν τὰ ἐννοήσεις ζωντανὰ μέσα στὴν κοινωνία πού ζοῦμε. Πολύ περισσότερο μέσα στὴν ἴδια τὴ ζωὴ μας, πού ἄλλοι μᾶς τὴν ἔφτιαξαν τέτοια.

Εἶναι τὸ φαρμάκι τῆς ιδεαλιστικῆς παγίδας. Εἶναι ἡ κακούργα βδελυγμία τοῦ ἱερατείου. Εἶναι ὁ δόλος καὶ ἡ ἀπάτη, ἡ πλάνη, ἡ σκόπιμη παραποίηση τῆς φυσικῆς ἀλήθειας, ἡ δεισιδαιμονία, τὸ ξεγέλασμα.

Εἶναι ἡ κακουργία τάξη καὶ διαταγή, πού καδιέρωσαν στὴ ζωὴ μας τὸ ἀρχοντολόγι καὶ τὸ πρωτάτο. Οἱ βασιλιάδες, οἱ κυβερνήτες, οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ κουληδες τους. Ὅλη ἡ ἀσπὸνδύλη φάρα τῶν καλλιτεχνῶν, τῶν διανοούμενων, καὶ τῶν καλαμαράδων. Ἐκεῖνοι οἱ βρυκολάκοι μετὰ τὰ μεγάλα λόγια. Μετὰ τὰ μετάλλια τοῦ τύφου στὸ στῆθος, τοὺς μεγαλόσταυρους. Καὶ μετὰ τὰ μεταλλεῖα τοῦ ψεύδους στὰ ἄντρα καὶ στὰ γραφεῖα τους.

Ξανακοιτᾷς τὸν οὐρανὸ ἀλλιῶς. Τώρα βλέπεις ἄλλα. Οἱ λευκὲς παγωμένες κορυφές τῶν ὄρεων. Μετὰ τὴν υγεία, τὴν παγωνιά, καὶ τὴν καθαρότη τους. Γενναῖοι καὶ στιβαροὶ ἄντρες χτυπᾶνε καὶ τσακίζουνε ὅλα τὰ πανουργήματα, καὶ ὅλα τὰ βροντοσαῦρα.

Εἶναι οἱ μοναχικοὶ, οἱ καθαροὶ, οἱ πικροὶ ὁδοιπόροι. Τὰ ἀνοιχτά μυαλά, οἱ περήφανοι, οἱ ἀγέλαστοι, καὶ οἱ ἀδάκρυτοι. Πολεμιστὲς, κυνηγοὶ, ἥρωες, εὐεργέτες, θεραπευτές, τοξευτῆδες, ἀρματηλάτες, τροβαδοῦροι, ξεβασκαντές καὶ λυράρηδες. Ὁ ζωγράφος καὶ ὁ γλύπτης. Ὁ Pictor καὶ ὁ Sculptor. Πενῆντα ἔξι, καὶ διακόσια ἑβδομήντα ἔτη φωτὸς ἀντίστοιχα μακριὰ ἀπὸ τὴ Γῆ μας

Βλέπεις ἐδῶ τὸν πελώριο Ἡρακλῆ μετὰ τὸ ρόπαλο. Τὸν ἀστραφτερό Ὠρίωνα μετὰ τὸ ἀδαμαντοκόλλητο σπαθί. Τὸν Τόξοτη, τὸν Ἡνίοχο μετὰ τὸ πυρωμένο ἄξονι. Βλέπεις τὸ βουκόλο Βούτη μετὰ τὸ ἀκοίμητο μάτι. Φυλάγει τὰ ἑπτὰ βόδια τῆς ἐβδομάδας. Τίς ἑπτὰ μέρες μας, νὰ μὴν τίς σπαταλήσουμε ὅπως οἱ σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσεᾶ τὰ βόδια τοῦ Ἥλιου. Βλέπεις τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεῦκη, τοὺς κουροτρόφους τοῦ Ταῦγετου καὶ τοῦ Εὐρώτα.

Ὅλοι φέρουν μαζί τους τὰ ὄπλα, τὰ σύνεργα, τὰ κυνηγάρικα σκυλιά. Ὁ Μέγας Κύων, ὁ Μικρὸς Κύων, οἱ Κύνες Θηρευτές.

Ξανακοιτᾷς τὸν οὐρανὸ καταπαλαισμένο ἀπὸ τὰ θηρία, πού τὰ κρέμασαν στὰ δέντρα οἱ πύκτες καὶ οἱ ὄρκοι, οἱ ἀθλητὲς καὶ οἱ ἐρωτόκριτοι. Μέσα του προβάλλει τώρα ὁ κόσμος τῆς φυσικῆς ἀλήθειας, ἡ εἰρήνη, ἡ ἐμορφία, ἡ μουσικὴ του. Σὲ καλεῖ νὰ τὸν περπατήσεις καὶ νὰ τὸν εὐφρανθεῖς.

Πετᾷς μετὰ τὰ ἀκάμαντα φτερά τοῦ Ἀετοῦ στὰ ὄρη. Ὁρμᾷς μετὰ τὴν κυματιστὴ χαίτη τοῦ Λέοντα στοὺς κάμπους. Ὁργώνεις τὴ γῆ μετὰ τὸν ἀγριο Ταῦρο, «τὸν οὐρειον καὶ ἀκμήτα» Ἀλδεβαράν. Γιὰ νὰ σοῦ δώσει μετὰ τὸν καιρὸ νὰ θερίσεις τὸν Στάχυ τῆς Παρθένου. Ἀστρογαλάζιο καὶ μοναχικὸ στὸ μαῦρο μυχὸ τοῦ οὐρανοῦ. Διακόσια ἑβδομήντα πέντε ἔτη φωτὸς μακριὰ ἀπὸ τὴ Γῆ μας.

Τώρα σοῦ χαρίζεται ἡ ντελικάτη αἰσθησις πού σοῦ χρωστίεται. Μετὰ τὰ φτερά τοῦ Κύκνου λάμπεις στὸ τοπίο τοῦ φυσικοῦ καὶ τῆς μοίρας σου. Μετὰ τοὺς χορευτικούς σάλτους τοῦ Δελφίνα παίζεις στοὺς ἤχους, καὶ στὰ χρώματα, καὶ στίς μυρωδιές τῶν ἡμερῶν σου. Καὶ τραγουδᾷς τραγούδια μετὰ τὴν Λύρα. Τὸ Βέγα, πού τὴν λένε ἄλλιως.

Καβάλα στὸν Πήγασο, στὸ λευκὸ καὶ μελανόμματο ἄλογο τοῦ μακρυνοῦ καὶ τοῦ ὄνειρου, λευτερώσεις, καθὼς ὁ Περσέας, τὴν βραχυμένην Ἀνδρομέδα. Σκύβεις ἐπάνω της ἀθῶο μωρὸ, καὶ θηλάζεις τὸ μακρινὸ γαλαξία τῆς τρυφείρας της.

Τέτοια στέκεται ἡ χρυσὴ ὁδηγία τοῦ ἐλληνικοῦ οὐρανοῦ. Καθὼς τὴν τελοῦμε καὶ τὴν ἐκτελοῦμε, κατέχουμε ὅτι δὲν ζήσαμε χαράμι. Γιατί δὲν ἀνταλλάξαμε τὸν πολῦτιμο πλοῦτο τῆς ἐφήμερης ζωῆς μετὰ τὴν στέρφα πλάνη τῆς ἀθανασίας.

Ταξιδεύουμε στὴ γῆ, ὅπως οἱ Δίδυμοι στὸν οὐρανὸ. Μετὰ τὴ μέρα μας θνητῇ, πού ἡ ἀψευδὴς γνώση γιὰ τὴ μοῖρα μας τὴν κάνει σχεδὸν ἀθάνατη.

Παναγῇ Δεκατοῦ

Ψυχή

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ, ΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ (Μέρος 1ο)

Ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς εἶναι ἀπὸ τίς πιο οἰκουμενικές: Ἡ ἀνακάλυψή τῆς ἀνάμεσα στοὺς καθυστερημένους λαοὺς χαιρετίστηκε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἦταν ἡ πιὸ σίγουρη ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς, γιὰ τὰ δύο ἀρχαιοσεβάσμια αὐτὰ θεμέλια τῶν σωτηριακῶν θρησκειῶν καὶ τῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας. Πολὺ πιὸ φυσικὸ ἦταν, φαίνεται, ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς τῶν καθυστερημένων λαῶν νὰ ἔναι μιὰ ἀποκάλυψη ἢ ἔμφυτη ἰδέα τοῦ γένους μας, παρά ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς τῶν πολιτισμένων λαῶν νὰ ἔξελιξε τῆς ἰδέας τῶν πρωτογόνων.

Ὅχι λίγο στὸ ἀναποδογύρισμα τοῦτο συνέργησε - ὅταν τὸ ζήτημα ἀντιμετωπίστηκε ἐπιστημονικὰ - ὁ Ἄνιμισμός, ἡ θεωρία τῶν πρώτων Ἀνθρωπολόγων. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀποξερχῆς τοῦ διῆσθης, ξεχωρίζοντας στὸν ἑαυτό του ἓνα ὑλικὸ κορμὶ καὶ μιὰν αὐλὴν, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ψυχὴν, πού εἶναι αἰτία καὶ φορέας τῆς ζωῆς καὶ τῶν συναισθηματικῶν καὶ πνευματικῶν τῆς λειτουργιῶν, καὶ πού, μέ τὸ θάνατο, χωρίζεται ἀπὸ τὸ κορμὶ γιὰ νὰ ἐξακολουθήσει, ἀθάνατη αὐτήν, τὴν ζωὴ τῆς σ' ἓνα κόσμον πνευμάτων. Ἡ ἰδέα, μ' ἄλλα λόγια, τοῦ πρωτόγονου γιὰ τὴ σύσταση καὶ τὴ μετὰ θάνατο τύχη μας, δὲν παραλλάζει, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἄνιμι-σμοῦ, ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη ἰδέαν πού ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ χριστιανικὴ, ὕστερα, θρησκεία, μᾶς ἐξοικειώσανε μαζὶ τῆς.

Δέν εἶναι ὥστόσο ὁ πρωτόγονος, μὰ ὁ Ἄνιμισμός πού φιλοσοφεῖ ἢ χριστιανίζει: Ἡ προβολὴ δικῶν μας παραστάσεων καὶ ἰδεῶν στὴν κοσμοεικόνα τῶν περασμένων καιρῶν, εἶναι ἀπὸ τὰ συχνὰ γλιστρήματα τῆς θεωρίας. Ὁ διῆσμός πού βλέπει στὸν πρωτόγονο ὁ Ἄνιμισμός, εἶναι τὸ τελευταῖο στὴν ἐξέλιξη τῆς ἰδέας τῆς Ψυχῆς σκαλοπάτι. Μ' ὅλο πού πέφτει κιόλας σέ πολὺ προχωρημένη φάση τοῦ πολιτισμοῦ, παραεῖναι ἀπλὸς μπροστὰ στὴν συνθετότητα τῶν ἀρχικῶν δοξασιῶν γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Οἱ βασικὲς παραστάσεις πού ἐρμηνεύουν τὸ μέγα πλῆθος, τίς δοξασίες γιὰ τὴν Ψυχὴ καὶ τὰ Ἔθιμα τοῦ Θανάτου, εἶναι τρεῖς: Ἡ **Ζωτικὴ Ψυχὴ** (ἢ Ψυχὴ τοῦ Ζωντανοῦ, τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο - τὸ Λεῖψανο πού λογίεται πὼς Ζεῖ) κ' ἡ **Νεκροψυχὴ** (ἢ Ψυχὴ τοῦ Πεθαμένου).

Ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ εἶναι ἡ ἀτομικευμένη ζωὴ· πότε λογίεται διάχυτη δύναμη καὶ πότε παρασταίνεται σάν εἰδωλὸ εἶναι αἰτία καὶ φορέας τῆς ζωῆς καὶ ἔδρα τῶν συναισθηματικῶν καὶ πνευματικῶν λειτουργιῶν· καὶ μετὰ θάνατο, ξανασαρκώνεται ἀένα σέ ζῶα καὶ ἀνθρώπους. Τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Νεκρὸς πού, ὅσο νὰ λυώ-

σει, λογίεται πὼς ζεῖ, συνεχίζοντας, σέ μιὰ σφαῖρα πραγματικῇ μαζὶ κ' ὑπερφυσικῇ, τὴν ἴσαμε τότε ζωὴν του.

Σάν ζωντανός, ὁ νεκρὸς χρειάζεται τροφή, κρατεῖ τὰ δικαιώματά του πάνου στὴν περιουσία του καὶ στοὺς συντρόφους του καί, σάν κακόπραγο πλάσμα πού βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ κανόνα καὶ τοὺς λογίς του φραγμούς, πρέπει νὰ καταστραφεῖ ἢ νὰ καταδεθεῖ γιὰ νὰ μὴ βλάψει τοὺς ἄλλους.

Ἡ Νεκροψυχὴ τέλος, ἡ Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, εἶναι ἡ θυμητικὴ εἰκόνα, ἡ αὐλὴ εἰδωλικὴ παράσταση τοῦ Ζωντανοῦ Λεῖψανου τοῦ ἢ Φάντασμά του. Ἡ ψυχὴ τούτη, πού κανονικὰ ἀρχίζει νὰ ὑπάρχει ἀπὸ τὴν στιγμή πού τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο καταστραφεῖ τεχνητὰ ἢ φυσικὰ, ἐπιβάλλεται σάν αὐτόνομη παράσταση, κ' ἔτσι ἡ Νεκροψυχὴ παρουσιάζεται νὰ συνυπάρχει μέ τὸ Ζωντανὸ Λεῖψανο, κατοικῶντας τὸν τάφο ἢ τὰ περίγυρα τοῦ τάφου τοῦ νεκροῦ, γιὰ νὰ καταφύγει τέλος, ὅταν τὸ λείψανο καταστραφεῖ, σ' ἓνα κόσμον τῶν ἰσκιῶν.

Ἡ δαιμονοποίηση τοῦ νεκροῦ, πού ἀνεβάζει τὴ Ψυχὴ του στὴ σφαῖρα μιᾶς ὑψηλότερης ὑπαρξης, εἶναι ἓνας ὑστερογέννητος κλώνος τοῦ δέντρου τούτου τῶν δοξασιῶν καὶ ἐθίμων.

Γιὰ τίς ἀρχικές, ἔτσι, δοξασίες, ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει μιὰ, μὰ Δύο Ψυχές, μιὰ, τὴ Ζωτικὴ Ψυχὴ, ὅσο ζεῖ, καὶ μιὰ, τὴ Νεκροψυχὴ, σάν πεθάνει. Στὸ μόνο πού μοιάζουν οἱ δύο ψυχές, εἶναι ἡ εἰδωλικὴ τους παράσταση, γιατί στ' ἄλλα παραλλάζουνε πέρα γιὰ πέρα.

Ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ εἶναι Ἀπρόσωπη, γιατί δέν σχετίζεται παρά προσωρινὰ μέ τὴν προσωπικότητα τοῦ φορέα τῆς, δέν τῆς ξεσηκώνει, παρά ἐξαιρετικὰ μονάχα, τὰ χαρακτηριστικά, καὶ δέν τὴ συνεχίζει μετὰ τὸ θάνατο· Συνειδητὴ, σάν ἔδρα τῆς συναισθηματικῆς καὶ πνευματικῆς λειτουργίας· τέλος Ἀθάνατη γιατί μετασαρκώνεται ὅλο καὶ σέ νέους φορεῖς τῆς.

Ἀντίθετα, ἡ ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ εἶναι Ἀσύνειδη, ἀντανεκλώντας τὴν ἀναισθησία, τὴν ἀσυνειδησία καὶ τὴ ληθαργικότητα τοῦ λειψάνου· Προσωπικὴ, σάν πιστὴ εἰκόνα τοῦ νεκροῦ καὶ τέλος, Ἐνητὴ, γιατί πεθαίνει ὕστερα ἀπὸ ἓνα διάστημα, ἢ ζεῖ μιὰ τόσο κακορίζικη καὶ ἀναισθητὴ ζωὴ, πού δὲ συμπίανεται μέ τὴν ἀθανασία.

Ἡ νεότερη ἰδέα τῆς μιᾶς Προσωπικῆς, Συνειδητῆς καὶ Ἀθάνατης Ψυχῆς, γεννιέται μέσα ἀπὸ πολὺπλοκούς δρόμους, ἀπὸ τὸν ταυτισμὸ τῶν Δύο αὐτῶν Ψυχῶν, τῆς ἀπρόσωπης, συνειδητῆς καὶ ἀθάνατης Ζωτικῆς Ψυχῆς καὶ τῆς προσωπικῆς, ἀσύνειδης καὶ θνητῆς Νεκροψυχῆς, σέ Μιὰ, πού παίρνει τὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀθανασία τῆς μιᾶς καὶ τὴν προσωπικότητα τῆς ἄλλης.

Οἱ Δι' ὅ Ψυχές

Ἡ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΖΩΝΤΑΝΟΥ Κ' Ἡ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Οἱ πληροφορητὲς γιὰ τίς δοξασίες τῶν καθυστερημένων λαῶν - ταξιδιώτες, ὑπάλληλοι, ἱεραπόστολοι καὶ ἐρευνητὲς - κυριαρχημένοι ἀπὸ τὴν νεότερη ἰδέαν τῆς πνευματικῆς ψυχῆς καὶ ἀπὸ τὴ μηχανικὴ θεωρίαν τοῦ ἀνιμισμοῦ, δέν πιάνουν τίς διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς λογίς ὅρους γιὰ τὴ ψυχὴ, ἢ ἀντιμετωπίζοντας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τους ἓνα χάος ἀντιφατικῶν δοξασιῶν, μπερδεύουν ἀπελπιστικὰ τὰ δεδομένα. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνάστατα αὐτὰ δεδομένα τὰ περνοῦν ἀπὸ δεύτερο μπερδεμα οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἄνιμιμοῦ, πού τὰ συγκεντρώνουν σ' ἐποπτικότερα ἔργα. Μ' ὅλο τοῦτο ἡ διάκριση τῶν Δύο Ψυχῶν τεκμηριώνεται ἄμεσα ἀπὸ τὴ συστηματικὴ διάκριση τῶν ἀντιφατικῶν δοξασιῶν καὶ πράξεων, πού εἶναι καὶ ὁ κύριος σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἐργασίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲ λείπουν ὁλότελα τὰ παραδείγματα πού μαρτυροῦν τὸ ξεχώρισμα τῶν Δύο Ψυχῶν, σὰ ρητὴ ἀνάμεσα στοὺς καθυστερημένους λαοὺς, καὶ ξεκάθαρη πίστη.

Οἱ **Ὀροκαῖβα** τῆς νοτιανατολικῆς Νέας Γουινέας, ξέρουν πὼς ὁ ἄνθρωπος ἔχει, ὅσο ζεῖ, μιὰ ψυχὴ asisi, πού εἶναι ἡ ζωτικὴ ψυχὴ, γιατί ἔχει τὴ μπόρεση νὰ ταξιδεύει στὰ ὄνειρα, καὶ γιατί τ' ὄνομά τῆς σημαίνει στὴν ἀρχὴ τὸν ἴσκιο ἢ τὸ εἰδωλὸ τοῦ καθρεφτισμοῦ· μὰ, σάν πεθαίνει, γίνεται souai, λέξη πού θὰ πεῖ τὸ ὄν πού ἐπιζεῖ μετὰ θάνατο καὶ πού, καθὼς τὸ ὄν τοῦτο ἔχει τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρώπου πού πέθανε, σημαίνει τὸ φάντασμά του.

Γιὰ τοὺς **Καί** τῆς βορειανατολικῆς Νέας Γουινέας, οἱ ψυχές εἶναι δύο: Ἡ μιὰ τους (ὅπου βλέπομε τὴ ζωτικὴ ψυχὴ) ποτίζει ἀλάκερο τὸ κορμὶ, ὅπως τὸ δέντρο ὁ χυμός, καὶ τοῦ δίνει τὴ ζέστα του· ἡ ἄλλη, ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, εἶναι ἀνθρωπόμορφη, μοιάζει σ' ὅλα τοῦ ἀνθρώπου πού τὸν παρατᾷ, μὰ παραεῖναι, λένε, φιλοκαμωμένη καὶ ἀδυναμωμένη.

Οἱ **Μελανήσιοι** ξεχωρίζουν μιὰ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, πού τὴν δηλώνουν μέ τὸ ὄνομα tarunga, καὶ τὸ φάντασμα ἢ τὴν ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, πού τὴ λένε tindalo.

Οἱ **Φιτζιανοί**, ἔτσι, ξέρουν μιὰ ζωτικὴ ψυχὴ, τὴν Ἀνάληψη Ψυχὴ, πού παρουσιάζεται μέ τὸ καθρέφτισμα στὰ νερά καὶ μετὰ θάνατο μένει στὸν τόπον πού πέθανε ὁ ἄνθρωπος, καὶ μιὰ νεκροψυχὴ, τὴ Σκοτεινὴ Ψυχὴ, πού κατεβαίνει στὸν Ἄδη.

Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ **νησιά Νέες Ἑβρίδες** (Fate) ὄχι μονάχα φαντάζονται πὼς ἡ ψυχὴ ἑνὸς ζωντανοῦ τὸν ἀφήνει πάνου στὸν ὕπνο του, μὰ **ξεχωρίζουν κιόλας ἀνάμεσα σέ μιὰ τέτοια ψυχὴ καὶ στὴν ψυχὴ ἑνὸς νεκροῦ, χρησιμοποιώντας διαφορετικὰ γι' αὐτὲς λέξεις.**

Οἱ δύο ψυχές φαίνεται νὰ ξεχωρίζουν κάτου ἀπὸ τίς θολωμένες καὶ περίπλοκες πληροφορίες γιὰ τὴν ἰδέαν καὶ τὴν παράσταση τῆς ψυχῆς στὴν **κεντρικὴ Πολυνησία.**

Μιὰ σειρά λέξεις στὰ **νησιά Σαμόα**, ἐδῶ, πού δηλώνουν τὴν ψυχὴ, ὀρίζουν χωριστὰ τίς λειτουργίες τῆς ζωτικῆς ψυχῆς, τὴν κίνησή της, τὴν ἐνεργητικότητά της, τὴ διανοητικὴ καὶ συναισθηματικὴ λειτουργία της, τὸν

χαρακτήρα τοῦ φορέα τῆς, κ' ἴσως καὶ τὴν ἐστία τῆς σωματικῆς ζωτικότητος· μιὰ ἄλλη λέξη γι' αὐτήν, ata σημαίνει σκιά, ἡμίφως, πνεῦμα, πού ἀπὸ μιὰ ταφικὴ τελετὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ὁμοιότητος πού ἐκφράζει ἡ λέξη αὐτὴ, συμπεραίνεται πὼς σημαίνει τὴν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου.

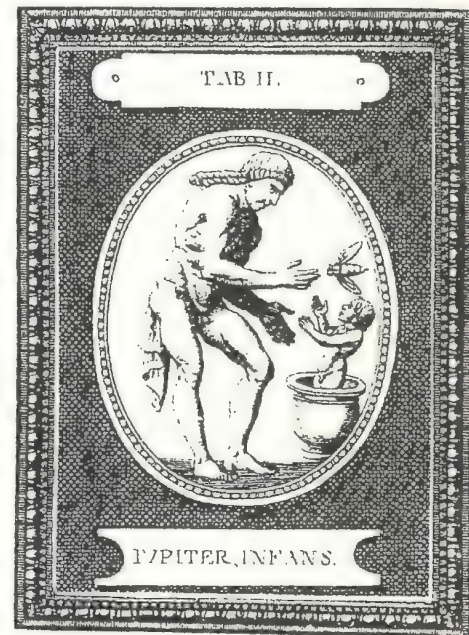
Στὸ **νησί Niue** (ἢ Ἀγρία Νῆσος), σημειώνεται μιὰ λέξη, angha, πού σημαίνει, γενικὰ, πνεῦμα· δίπλα τῆς ὅμως εἶναι ἄλλες δύο πού δηλώνουν τὴν ψυχὴ: moui, πού θὰ πεῖ ζωὴ, ζῆν καὶ tyrua, πού θὰ πεῖ εἰκόνα. Ἡ πρώτη ξανασυναντιέται στὰ νησιά Τόνγκα μέ τὴν ἴδιαν σημασίαν, καὶ δηλώνει φανερά τὴν ζωτικὴν ψυχὴ· ἡ δευτέρη ξανασυναντιέται σ' ἄλλα νησιά (Σοσαίτυ καὶ Παουμότου) καὶ σημαίνει φάντασμα τοῦ πεθαμένου.

Τίς δοξασίες τῶν Ἰνδονησιῶν γιὰ τὴν ψυχὴν, τίς συνοψίζει ὁ Kruijt μ' ἓνα τρόπο πού δίνει, σέ θαυμαστή καθαρότητα, τὸ ξεχώρισμα τῶν δύο ψυχῶν:

Οἱ Ἰνδονησιακοὶ λαοὶ μεταχειρίζονται δύο ὀνόματα γιὰ τὴν ἰδέαν ψυχῆς, καὶ μέ τὰ ὀνόματα αὐτὰ δηλώνουν δύο π ρ α μ α τ α διαφορετικὰ μεταξύ τους.

Ἡ πρώτη ψυχὴ παίζει ἓνα ρόλο μοναχὰ στὴν ἐπίγειαν τούτην ζωὴν, καὶ συναντιέται ἀπρόσωπη ἀπὸ τὴν μιὰν, σάν ἡ ζωτικὴ δύναμη, καὶ προσωπικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. (Σὲ λαοὺς πού ἡ ζωὴ τους εἶναι ἀκόμη ἔντονα κοινομαδικὴ καὶ πού, γι' αὐτὸ λίγος τόπος βρίσκεται ἀνάμεσά τους γιὰ τὸ ἄτομον, ὁ ἀπρόσωπος χαρακτήρας τῆς ψυχῆς ξεχωρίζει ἀκόμη πιὸ καθαρά· ὅπου, πάλι, τὸ αἶσθημα τῆς ἀτομικότητος ἔχει περισσότερο ἀναπτυχθεῖ, ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἔχει περισσότερο προσωπικὸν χαρακτήρα).

Ἡ **δευτέρη ψυχὴ παίζει ἓνα ρόλο μοναχὰ στὴν Ἄλλην Ζωὴν**· γιατί τότε ἡ πρώτη ψυχὴ χάνεται, κ' ἡ δευτέρη παρουσιάζεται σάν ἓνα ἀπόσταγμα τοῦ ἰδιοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν πρώτην ψυχὴν θὰ τὴν ποῦμε, σ' ἀντίθεση μέ τὴν δευτέρην, ψυχικὴ οὐσία (soul-substance). Ἡ ψυχικὴ οὐσία εἶναι, ἔτσι, ἡ πνευματικὴ οὐσία πού διαχύνεται στὸν ἄνθρωπον ὅσο βαστᾷ ἡ ζωὴ του στὴ γῆ· στὸν ἀπρόσωπο χαρακτήρα τῆς μπορεῖ νὰ ἔχει κανεὶς πολὺ λίγη ἀπ' αὐτήν, καὶ πρέπει, τότε, νὰ τῆς προσθέσει κάμποση ψυχή.

Ὁ Ἑρμῆς ἀνακαλεῖ μιὰ Ψυχὴ - εἰδωλὸν ἐνῶ πάντα τὰς φτεροποιεῖ μιὰ ψυχὴ με μορφὴν μελισσῆς

κή ουσία παρμένη από ανθρώπους, ζώα, φυτά, πράγμα-τα· στόν προσωπικό πάλι χαρακτήρα της, τήν προσφω-νοῦνε καί τήν κολακεύουν.

“Υστερα από τό θάνατο τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχική οὐσία ἐμψυχώνει ἄλλο μέρος τοῦ φυσικοῦ κόσμου - μιά ἰδέα ἀπ’ ὅπου ἡ πίστη στή μετεμψύχωση βγήκε. Ἡ ψυχή, ὅμως, πού μοναχά ὕστερα ἀπό τόν θάνατο χωρίζεται ἀπό τόν ἀνθρώπο, συνεχίζει μιά προσωπική ὑπαρξη σέ μιά περιοχή τῶν πνευμάτων πού μοιάζει μέ τόν γήινο κόσμο.

Ὁμοια διάκριση δύο ψυχῶν, μιᾶς ζωτικῆς ψυχῆς καί μιᾶς νεκροψυχῆς, συναντιέται στούς Μαλαίους καί τούς μαλαϊκούς πληθυσμούς τῆς Ἰνδονησίας. Οἱ Κάρεν τῆς Βιρμανίας χωρίζουν ἀνάμεσα στό thah, πού εἶναι ἡ ὑπεύθυνη ἠθική ψυχή (ἡ ζωτική ψυχή σάν τόπος τῶν συναισθημάτων καί τῆς ἠθικῆς ζωῆς), καί στό la ἢ kelah, «πού μπορεί κανεῖς νά τό πεῖ “τό ζωντανό φάντασμα” τοῦ ἀτόμου».

Οἱ Σαόρα τῆς Ὀρισσας τῶν Ἰνδιῶν ἔχουνε δύο ψυχές, τή «Μικρή ψυχή» (sanna Puradan) πού μένει στήν καρδιά καί πού σά φύγει ἀπό τό κορμί πεθαίνει ὁ ἀνθρώπος (γιά νά τελειώ-σει κι αὐτή ἢ νά ξαναγεννηθεῖ) καί τή «Μεγάλη Ψυχή» (suda Puradan), πού μπορεί νά φεύγει στόν ὕπνο ἀπό τό κορμί, καί μετά θάνατο γίνεται ἕνας ἱσκιος πρόγονου. Εἶναι φανερό πώς ἡ «Μικρή Ψυχή» εἶναι, μία καί ξανα-γεννιέται, ἡ ζωτική Ψυχή, κ’ ἡ «Μεγά-λη Ψυχή» ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, μιά καί γίνεται ἱσκιος πρόγονου· μόνο πού ἡ δεύτερη μπερδεύεται κάποτε μέ τήν πρώτη (ὅπως στά περιπλανήματα μέ-σα στ’ ὄνειρο), σίγουρα μέσα ἀπό τήν κοινή παράσταση τῆς ψυχῆς εἰδῶλου.

Ἄλλες πάλι φυλές τῆς ἴδιας περιοχῆς (Μάρια καί Μού-ρια, Ζουάνγκ καί Γκόντ) μεταχειρίζονται τή λέξη jiuwa ἢ jiu γιά τήν ψυχὴ πού πάει στόν οὐρανό καί ξαναγεννιέ-ται πάλι ἐδῶ, κι ἄλλες λέξεις, ὅπως hanal, γιά τό φά-ντασμα, τό δεμένο μέ τή γῆ, πού πρέπει νά τό ἐξιλεώ-νουν. Ἡ ψυχὴ πού «ἀνεβαίνει στόν οὐρανό» γιά νά κα-τέβει καί νά ξαναγεννηθεῖ, εἶναι ἡ ζωτική ψυχή, καί τό κακόπραγο φάντασμα πού ἐξιλεώνεται, ἡ ψυχὴ τοῦ πε-θαμένου.

Ἡ ἴδια διάκριση δύο ψυχῶν βρίσκεται φυσικά κάτου ἀπό τή «σύγχυση» τῶν παραστάσεων μιᾶς ἄλλης ἐδῶ φυ-λῆς, τῶν Μπόντο, πού γι’ αὐτούς ἡ ψυχὴ, ἀπό τή μιά πηγαίνει στό θεό τους καί ξαναγυρίζει ἀποκεῖ γιά νά μετασαρκοθεῖ (ζωτική ψυχή), κι ἀπό τήν ἄλλη τριγυρίζει, κακόπραγο κι ἀνεπιθύμητο πνεῦμα (saigem, ἱσκιος), μέ-σα στό δάσος (ψυχὴ τοῦ πεθαμένου).

Ὁ ἐρευνητής δέν κάνει τή διάκριση αὐτή, καί μὴ ἐννο-ῶντας πώς οἱ διαφορετικές κι ἀντιθετικές τύχες ἀνή-κουν σέ δύο διαφορετικές ψυχές, βλέπει «μπερδεμένες ἐσχατολογικές ἰδέες», γιά νά προσθέσει πώς like most Indian tribesmen, the Bondos have a number of con- tradictory notions, which they hold all at the same time, about the fate of the soul: πού θά πεῖ πώς περισ-

σότερη προσοχή στίς δοξασίες πάρα πολλῶν ἰνδικῶν φυλῶν θά ξεφανέρωνε, κάτου ἀπό τίς ἀντιφατικές ἰδέες τους γιά τίς τύχες τῆς «μιᾶς» ψυχῆς, τήν καθαρὴ ἰδέα σέ δύο ψυχές, μέ διαφορετικὴ γιά καθεμί τους τύχη.

Οἱ ντόπιοι, τέλος, τῆς Μαδαγασκάρης πιστεύουν πώς τό αἶμα, ἡ ζωτικὴ ψυχὴ, μεταγυρίζει μέ τό θάνατο σ’ ἀέρα καθαρό, ἐνῶ τό matoatoa, ἡ φάντασμα, τριγυρίζει κοντά στόν τάφο.

Μιά πλούσια συλλογὴ παραδείγματα, γιά τό ξεχώρισμα τῶν δύο ψυχῶν, ἔχουμε ἀπό τούς ἀφρικανικούς λαούς (καί ξεχωριστά ἀπό τίς ἐθνότητες Μπαντού), χάρη στόν Ankermann, Totenkult und Seelenglaube bei afrikanischen Volkern: Zeitschrift für Ethnologie 50 (1918), πού πρῶτος, ἀπ’ ὅσο ξέρω σημείωσε τή διάκριση αὐτή, στρέ-φοντάς τήν ἐνάντια στήν ἀνιμιστικὴ θεωρία.

Γιά τούς Ἀμα-Ζουλού, ὁ ἀνθρώπος ἔχει μιά ψυχὴ, umoya, πού, σημαίνοντας τόν ἀέρα, τόν ἀνεμο, τήν ἀναπνοή, ἀντιπροσωπεύει τή ζωτικὴ ψυχὴ, καί μιά δεύτερη, πού σχετίζεται μέ τό θάνατο καί πού τή λένε

idhlozi καί isituta. Ἡ πρώτη ἀπό τίς δύο αὐτές λέξεις, σημαίνοντας τόν ἴδιο τό νεκρό, δηλώνει φαίνεται τήν ψυχὴ τοῦ νεκροῦ σάν ἐκτυπο τοῦ ζωντανοῦ Λειψάνου του (παρ. 72)· ἡ δεύτερη σημαίνει τό καθαυτό φά-ντασμα του. (Μιά ἄλλη ἐδῶ λέξη, itonga, σημαίνει τόν θηριομορφισμέ-νο νεκρό, ἡγουν τήν ἐνσάρκωση τῆς ζωτικῆς ψυχῆς του σέ κάποιο ζῶο). Ἀνάμεσα στούς βόρειους γείτονες τῶν Ζουλού, τούς Μπαθόνγκα, ἡ ζω-τικὴ ἀρχὴ πού ἐμψυχώνει τό κορμί λέγεται moya (κι ἀπό ὀρισμένα γένη

hika, πού θά πεῖ «ἀνάσα»). Μιά ἄλλη ψυχὴ λέγεται, ἐδῶ ntjuti ἢ shitshuti πού θά πεῖ «ἱσκιος»· κι ὅτι δέν εἶναι ὄνομα τῆς ἴδιας ψυχῆς (συχνά ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ ἀντιπρο-σωπεύεται ἀπό τόν ἱσκιό), μὰ ἡ ψυχὴ-ἱσκιος (φάντα-σμα) τοῦ νεκροῦ, μαρτυρεῖται ἀπό τήν πληροφορία πώς ἡ ψυχὴ τούτη γίνεται μετά θάνατο shikwembu, πού θά πεῖ «φάντασμά» του.

Ἀνάμεσα στούς Μπασοῦτο, ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ λέγε-ται μέ μιά λέξη πού σημαίνει τήν καρδιά, ἐνῶ ἡ ψυχὴ πού μένει μετά θάνατο λέγεται «σκιά» (seriti), πού γίνεται φάντασμα (molimo). Ἀνάμεσα στούς Οὐαῦάο, ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ λέγεται lisoka (ἢ lisokape), καί νοεῖται σέ παράσταση τῆς ψυχῆς εἰδῶλου, ἐνῶ μιά ἄλλη ψυχὴ, mutungu, φανερώνεται νά ἔναι τό φάντασμα τοῦ πεθα-μένου.

Οἱ Ἀτόνγκα, στήν δυτικὴ ὄχθη τῆς λίμνης Νυάσα, ἔε-ρουν μιά ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὅσο ζεῖ, πού τήν ταυτίζουν μέ τήν ἀναπνοή, κ’ ἕνα πνεῦμα τοῦ νεκροῦ, τό φάντα-σμα, πού τό δηλώνουν μέ τή λέξη mziimu.

Ἀνάμεσα στούς Οὐαχέχε ὑπάρχει μιά ψυχὴ ruhe, πού θά πεῖ «ἀναπνοή» καί πού μετά θάνατο γίνεται, κατὰ τήν πληροφορία, προγονικό φάντασμα (msoka). Εἶναι ὅμως φανερό πώς ἡ πληροφορία λαθεύει, βλέποντας μιά «με-ταβολή» ἐκεῖ πού δέν ὑπάρχει παρά μιά «διαδοχή» τῆς

ψυχῆς τοῦ ζωντανοῦ ἀπό τήν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου.

Μέσα στό κορμί τοῦ ἀνθρώπου κατοικεῖ, γιά τούς Οὐα-ντσάγκα, μιά ψυχὴ (nrima) πού χάνεται μέ τό θάνατο· ἀπό τόν πεθαμένο, ὅμως, ἀπομένει μιά σκιά, kirische, πού πηγαίνει στόν Ἄδη. Ἀνάμεσα στούς Ἀκικοῦγιου, ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ λέγεται ngogo (λέξη πού σημαίνει «πνεῦμα» καί μεταφορικά τήν καρδιά)· ἐνῶ τό φάντασμα τοῦ νεκροῦ λέγεται ngoma καί πρωτοπαρουσιάζεται μέ τό θάνατο, μὰ ἀπό πού ἔρχεται κανεῖς δέν ξέρει. Μέσα στόν ζωντανό βρίσκεται, γιά τούς Μπαχίμα, μιά ψυχὴ (πού τό ὄνομά της δέν ἀναφέρεται) καί Κάτι ἄλλο, πού ταυτίζεται ἴσως μέ τόν ἱσκιό καί πού πρωτοπα-ρουσιάζεται μέ τό θάνατο σά φάντασμα (muzimu).

Οἱ Μπαρούντι πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει μιά ψυχὴ umutima (λέξη πού συχνά σημαίνει «καρδιά», καί πώς, μετά θάνατο, μέ-νει ἀπ’ αὐτόν τό umzimu (λέξη πού στή γλῶσσα τῶν Μπαντού, ὅπου ἀνήκουν ὅλες αὐτές οἱ ἐθνότητες, σημαίνει φάντασμα τοῦ πεθαμένου).

Οἱ Μπακερέουε ὀνομά-ζουν τήν ψυχὴ, τή ζωτικὴ ψυχὴ πού χάνεται μέ τό θάνατο, omwoyo· τό ὄνομα γιά τό φάντασμα εἶναι πάλι muzimu.

Οἱ Οὐαρέγκα πιστεύουν σέ μιά ψυχὴ πού ἀφήνει τόν ἀνθρώπο στό θάνατο, γιά νά περάσει στά σώμα-τα ἀνθρώπων πού γεννιοῦ-νται ἢ ζῶων, καί σ’ ἕνα «πνεῦμα», πού δέν παρου-σιάζεται παρά μονάχα ὕστερα ἀπό τό θάνατο καί πού εἶναι μιᾶς λογῆς ἀσώ-ματο «διπλό» του.

Γιά τούς Μπαζόγκα-Μένο, ὁ ἀνθρώπος ἔχει μιά ψυχὴ πού λέγεται osangudi (λέξη πού σημαίνει καί «θεός») καί πού, μετά θάνατο, μπαίνει στό κορμί μιᾶς γυναίκας γιά νά ξαναγεννηθεῖ· οἱ ἴδιοι τήν ψυχὴ ἢ φάντασμα τοῦ νεκροῦ τή λένε odimo.

Οἱ Μπεκουάνα πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει δύο ψυ-χές, πού ἡ μιά τους ἔχει τὰ χαρακτηριστικά τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς κ’ ἡ ἄλλη τὰ καμώματα τῆς Νεκροψυχῆς· ἡ μιά τους παναπεῖ, ἢ ban («καρδιά»), «χάνεται μέ τό θάνατο καί κανεῖς δέν ξέρει πού πάει (ἐξόν ἂν εἶναι ἀνθρώπου μέ πολλά φετίχ, πού τότε μπαίνει στό κορμί ἑνός μεγάλου ζώου)· ἡ ἄλλη (πού τή λένε doshi καί θά πεῖ “σωσία” του) μένει στόν ἀέρα, ψάχνει γιά τούς ἐχθρούς του καί κυνηγᾷ τούς συγγενεῖς του ἂν δέ θάψανε τό λείψανο μέ τόν πρεπούμενο τρόπο».

Οἱ Μπανγκάλα ἔχουν μιά ψυχὴ (ἀναπνοή, ὅπως

φαίνεται), elimo, καί μ’ αὐτὴ συναλλάζεται μιά ψυχὴ elilingi, πού σημαίνει σκιά, καθρέφτισμα, φωτογραφία. Ἡ δεύτερη νά ἔναι ἡ γνώριμη εἰδωλικὴ παράσταση τῆς ζω-τικῆς ψυχῆς ἢ ἡ ψυχὴ τοῦ πεθαμένου· Τό φάντασμα πού παρουσιάζεται μετά θάνατο λέγεται ἐδῶ mongoli.

Οἱ Ἀμπούντου ἔχουν μιά ζωτικὴ ψυχὴ mwenyu (ζωή, ζωτικὴ δύναμη, πνεῦμα) καί μιά σκιά, kinzunzubia, πού σημαίνει τόσο τὴ φυσικὴ σκιά, ὅσο καί τόν νεκροῖσκιό.

Οἱ ἐθνότητες Μπαντού τῆς δυτικῆς ἀκτῆς πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει δύο ψυχές, τήν «ψυχὴ τοῦ κορ-μιοῦ» (spirit of the body) πού χάνεται μαζί του, μὰ καί Κάτι πού μέ τό θάνατο γίνεται «πνεῦμα», -φάντασμά του.

Οἱ νέγροι Τσι πιστεύουν σέ δύο ψυχές, μία (kra), πού ζεῖ μέσα στόν ἀνθρώπο ἀπό τόν καιρό πού γεννηθεῖ ἱ-σαμε τὴ στιγμή τοῦ θανάτου του, καί μίαν ἄλλην (srah-mah), πού συνεχίζει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μετά θάνατο, ὄντας ἕνα φασματικό ὁμοί-ωμά του.

Οἱ νέγροι Ἔουε πιστεύουν κι αὐτοὶ πώς ὁ ἀνθρώπος ἔχει δύο ψυχές, μιά πού λέ-γεται luwo agbeto ἢ «ζωὴ ψυχὴ», καί μιά πού λέγεται luwo kuto ἢ «νεκροψυχὴ», πού ἡ πρώτη ἀφήνει τό κορ-μί στό θάνατο, στενάζοντας κι ἀναγυρεύοντας ἕνα τόπο καταφυγῆς, κ’ ἡ ἄλλη συνο-δεύει τόν ἀνθρώπο στόν τάφο του καί πάει ὕστερα στή χώρα τῶν ἱσκιῶν.

Ἄς προστεθεῖ πώς οἱ ἀνα-τολικοὶ Κούνγκ, τῆς βόρειας ὁμάδας τῶν Μπάσμεν, πι-στεύουν πώς ἡ ζωτικὴ ἀρχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ψυχὴ του xa, πού εἶναι ἀθάνατη (καί μετά θάνατο πηγαίνει στόν

οὐρανό), ἐνῶ ἀπό τό θαμένο κορμί «βγαίνει τό gauab του νεκροῦ, σέ μορφή μιᾶς μικρῆς εἰκόνας ἢ σκιάς, πού βγαίνει ἀπό τόν τάφο, κυνηγᾷ καί τρωγοπίνει, ὅπως καί στή ζωὴ, καί, ὅταν ἀποσταίνει, γυρίζει νά κοιμηθεῖ στό σπίτι του· στόν τάφο».

Οἱ νειλοτικοὶ Νοῦερ ξεχωρίζουν ἀνάμεσα στή ζωτικὴ ψυχὴ tie (πού συχνά ταυτίζεται μέ τό yiegh, «πνοή» καί «ζωή»), καί στό joagh, πού θά πεῖ «φάντασμα» καί πού φεύγει ἀπό τόν κόσμο τῶν ζωντανῶν.

Οἱ Χοῦίτσολ τοῦ Μεξικοῦ πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρώπος ζεῖ καί διαλογίζεται μέ τήν ψυχὴ πού τή λένε «Λού-λουδο» καί πού μετά θάνατο ἀνεβαίνει στον οὐρανό γιά νά κατέβει καί πάλι· ὁ ἴδιος ὅμως ὁ ἀνθρώπος, μέ τό ὄνομα «Νεκρός» ἢ σάν ἀγέρηνη πνοή (παναπεῖ στήν φα-σματικὴ του παράσταση), πηγαίνει κατὰ τὴ δύση, στό βασιλεῖο τῶν νεκρῶν, ὅπου ἐξακολουθεῖ τὴ ζωὴ του.

Ὁ Θεὸς ἐμψυχώνει τόν Ἀδάμ μέ μιά ψυχὴ - εἰδῶλο πού ἔχει φτερά Μωσαϊκό στόν Ἅγιο Μάρκο τῆς Βενετίας.

Ἡ ἀθάνατος ψυχὴ - πεταλούδα
κάθεται στὸν τάφο παιδοῦ-
λας, πρὶν μὲ το αἰματομακί-
της, τῆς μελά καὶ λέει
στὴν ψυχὴ:

Ἀθάνα πεταλούδα,
στὴς κάψες τῆ λαύρας
γυροῦν μὲν αἶμα,
τὴ νύξ ἀετοπύλη.

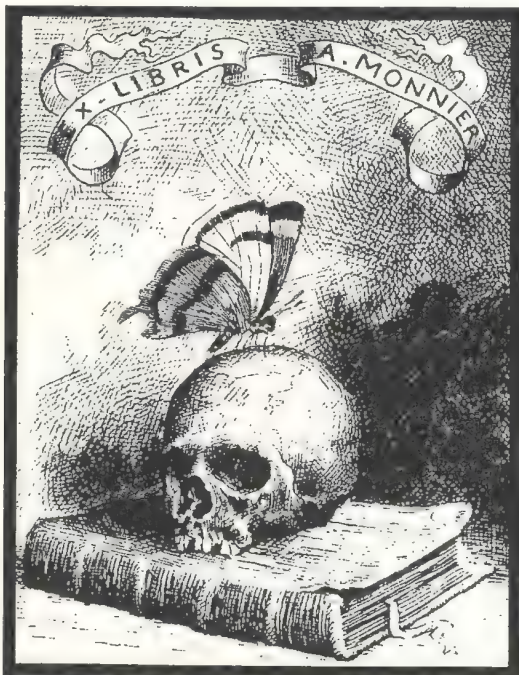
Κ' ἐκεῖ κατὰ τύχην
εἰ μνημα ἀκουμπάει,
ποῦ ξάφην φυτὰ
μὲ αἶμα γλυκὴ.

Τὸ φύσημα αἰσθάνεται
ποῦ στέλνει τ' ἀέρι
κι' ἡ ἀθάνα δὲν ἤξελε
ποῦ κάθεται, ποῦ;

«Ψυχὴ μου» τὴν κραῖζει
τὸ ἀνήλικο στόμα·
δὲν ξέρει τὸ σῶμα
πὺς εἶναι νεκρό.

Διονύσιος Σολωμός

Οἱ Γκιλυάκ τοῦ νησιοῦ Σαχαλίν, στὰ βόρεια τῆς Ἰαπωνίας, πιστεύουν πὼς ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο ψυχές, πού ἡ μιά τους εἶναι χυμένη σ' ὅλο του τὸ κορμί, ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι μικρὴ σάν αὐγό, κι αὐτὴ εἶναι πού μετὰ θάνατο γίνεται τὸ «διπλό» τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ μεξικανοὶ Κόρα ἔχουν τὴν ἰδέα πὼς στὸ κεφάλι καὶ στὴν καρδιά μένει ὁ «Στοχασμός», μιά ὄντοτητα ὅπου μπορούμε νά δοῦμε τὴ ζωτικὴ ψυχὴ προχωρημένη σέ φορέα τῆς πνευματικῆς λειτουργίας· ὅμως γιὰ τὴν ψυχὴ πού κατεβαίνει στὸν Ἄδη δὲν ἔχουν ἄλλη ἐκφραση παρά «ὁ Νεκρός», κ' ἐννοοῦν ἓνα μαῦρο καί, πὶό σπάνια, ἓνα ἄσπρο ἀνθρώπινο σχῆμα πού παρουσιάζεται τῇ νύχτα.

Οἱ Ἰνδιάνοι Χοῦρον πιστεύουν πὼς ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο ψυχές, πού ἡ μία μένει στὸν κόσμο μαζί μέ τὸ λείψανο ὅσο πού νά ξαναγεννηθεῖ, ἐνῶ ἡ ἄλλη μένει στὸ κοιμητήρι μέχρι τῇ Γιορτῇ τῶν Νεκρῶν ἢ πάει ἐξαρχῆς στὸν Ἄλλο Κόσμο.

Ἀνάμεσα στοὺς Ἰνδιάνους Ἀλγκόνκιν κρατεῖ γενικά ἡ πίστη σέ δύο ψυχές πού, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο, ἡ μία μένει στὸν κόσμο τῶν ζωντανῶν, ἐνῶ ἡ ἄλλη κατεβαίνει στή χώρα τῶν ἰσκιῶν.

Ἡ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΖΩΝΤΑΝΟΥ ΚΑΙ Ἡ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Ἐπεὶ κεν πρῶτα λίπη λεύκ' ὀστέα θυμός,
ψυχὴ δ' ἤϊτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται

(Οδύσσεια λ 221)

Τὸ ξεχώρισμα τῶν δύο ψυχῶν, τῆς ψυχῆς τοῦ ζωντανοῦ καὶ τῆς Ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ, συναντιέται, καθαρὰ καὶ στοὺς λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος, πού, ἔχοντας ἀφήσει σ' ἀμνημόνευτη ἀρχαιότητα τὰ στάδια τῆς ἀγριότητος καὶ ξεπερνώντας τελικὰ καὶ τὰ στάδια τῆς βαρβαρότητας, παίρνουν τὴν πρωτοπορεία στὸ δρόμο τοῦ Πολιτισμοῦ - τοὺς Ἕλληνες, τοὺς Αἰγύπτιους, καὶ τοὺς Ρωμαίους· μόνο πού ἡ μεταφορὰ ἐνός ὀνόματος τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς στὴν Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, ἀνάμεσα στοὺς Ἑβραίους καὶ στοὺς Ἕλληνες, καὶ μιά ἰδιοτυπία στὴν παράσταση τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς ἀνάμεσα στοὺς Αἰγύπτιους καὶ στοὺς Ρωμαίους, θολώνει σέ μεγάλο βαθμὸ τὸ ξεχώρισμα, χωρὶς ὥστόσο νά τὸ σβήνει. Τὰ δεδομένα εἶναι πολὺ γνῶριμα· μὰ ἡ τιμὴ τῆς πρώτης μεταφορᾶς τους στὴ διάκριση τῶν Δύο Ψυχῶν χρωσιέται στὸν Οττο, Die Manen, oder von der Urformen des Totenglaubens 1923. Ξαναπαίρνω ἐδῶ τὴ μεταφορὰ μέ κάποια, στὴν τεκμηρίωσή της, ἀνεξαρτησίᾳ.

Οἱ Βαβυλώνιοι ξέρουν μιά ψυχὴ τοῦ Ζωντανοῦ, kabittu, πού θά πεῖ «Συκώτι» ἢ libbu, ποῦ θά πεῖ «καρδιά» (τὸ συκώτι καὶ ἡ καρδιά εἶναι γνῶριμοι τόποι τῆς Ζωτικῆς ψυχῆς, καθὼς, ὅπως καὶ οἱ Ἀσσύριοι κι ὅλοι οἱ Σημίτες, καὶ μιά ζωτικὴ ἀρχὴ ἢ ψυχὴ, narishtu, (πού βγαίνει ἀπὸ τὸ ρῆμα napashu «ἀναπνέει»), πού σημαίνει «ἀναπνοή» «ζωή», «ψυχὴ», καὶ πού ταυτίζεται, ἔτσι, μέ τὴν ἀνάσα.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως, ξέρουν μιά ψυχὴ ἢ φάντασμα τοῦ Νεκροῦ, πού λέγεται Utukku ἢ Ekimpu, ὀνόματα πού σχετίζονται καὶ τὰ δύο μέ τὸν δαιμονικὸ τοῦ νεκροῦ χαρακτήρα.

Ἀνάμεσα στοὺς Ἰσραηλῖτες κυριαρχεῖ ἡ διπλὴ παράσταση μιᾶς Ψυχῆς τοῦ Ζωντανοῦ καὶ μιᾶς Ψυχῆς τοῦ Πεθαμένου. Ἡ ψυχὴ τοῦ Ζωντανοῦ λέγεται nefesh καὶ ruach, πού καὶ τὰ δύο ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν Ἀναπνοή, κι ἔχουν τὴ σημασία πού ἔχουν καὶ παίρνουν τὰ ἑλληνικὰ ψυχὴ καὶ πνεῦμα. Εἶναι, ἔτσι, συνώνυμα, μέ τὴ λεπτὴ διαφορὰ πὼς τὸ ruach (Πνοή), σημαίνει τὴν ἀπρόσωπη καὶ γενικὴ ζωτικὴ ἀρχή, καὶ στὰ μεταιχυμαλωσιακά κείμενα τὴν πνευματικότερη Ψυχὴ πού ξαναγυρίζει στὸ Θεό, ἐνῶ τὸ nefesh («ἀναπνοή», «ζωή», «ψυχὴ») σημαίνει μιά πὶό ἐξατομικευμένη καὶ περισσότερο φυτικὴ ζωὴ καὶ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μετὰ θάνατο ἡ ruach ξαναγυρίζει στὴν πηγὴ της, στὸν Ἄνεμο καὶ ὕστερα στὸ Θεό, ἐνῶ τὸ nefesh κατοικεῖ στὸ τάφο τοῦ νεκροῦ (ἀπ' ὅπου κ' ἡ ἐπιτάφια στήλη πού τὸ ἐνσαρκώνει λέγεται κ' ἐτοῦτῃ nefesh) ἢ πεθαίνει.

Στὸ διχοκλάδωμα τοῦτο καὶ στὴ διπλὴ τύχη τῆς ἑβραϊκῆς ψυχῆς, ἔχουμε τὴν γνῶριμη περιπέτεια τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς, πού, μετὰ θάνατο, χάνει τὸν ὅποιο προσωπικὸ χαρακτήρα της (ἄρα πεθαίνει σάν προσωπικὴ ψυχὴ) καὶ ξαναγυρίζει στὴν ἀπρόσωπη ἀρχὴ ἢ κατάστασή της.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως, ἔχουμε ἓναν ἰσραηλιτικὸν Ἄδη, τὸν Σεώλ, καὶ μιά ψυχὴ ἢ εἰκόνα τοῦ νεκροῦ, πού κατεβαίνει γιὰ πάντα σ' αὐτόν καὶ πού nefesh τὴ λένε κ' ἐτοῦτῃ. Ἐτσι, τὸ ὄνομα nefesh τῆς ζωτικῆς ψυχῆς μεταφέρεται στὴν ψυχὴ ἢ στὸ φάντασμα τοῦ νεκροῦ, πού πρῶτα μένει στὸν τάφο του κ' ὕστερα κατεβαίνει στὸ βασίλειο τῶν σκιῶν, ὅπως καὶ τὸ Ἑλληνικὸ ὄνομα ψυχὴ, πού, σημαίνοντας ἀρχικὰ τὴν ἀναπνοὴ καὶ παραπέρα τὴ ζωὴ, φτάνει κ' ἐτοῦτο νά σημαίνει τὴν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου. Ἡ μεταφορὰ δὲν εἶναι ἀπὸ καμμία συγγένεια τῶν δύο ψυχῶν, μὰ, ὅπως κι ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες, ἀπὸ μιά μεταφορικὴ χρῆση τῆς λέξης πού σημαίνει τὴν πρώτη. Ἐπειδὴ σημαίνει τὴν ἐξατομικευμένη ζωὴ ἢ ψυχὴ, τὸ nefesh εἶναι πάντα ὀρισμένου προσώπου, κ' ἐδῶ χρησιμεύει σὰ συνώνυμο τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας (τὸ nefesh lou, -sou, -του), Ἐτσι, σημαίνοντας τὸ ἐγὼ τοῦ ζωντανοῦ, κ' ἐδῶ τὸν ἴδιο τὸν Ζωντανό, ἀπλώνεται καὶ στὸν νεκρὸ του ἑαυτοῦ, καί, παραπέρα, στὴν εἰκόνα ἢ στὸ φάντασμα του.

Ἡ ζωτικὴ ψυχὴ τῶν Αἰγυπτίων εἶναι τὸ Kā, πού στὰ μνημεῖα σημαίνεται μέ τὴν παράσταση τῶν δύο χειρῶν τῶν, ἱκετευτικὰ, ὑψωμένων. Ἡ συγκινητικὴ γιὰ μᾶς παράσταση τοῦτῃ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἐμβλήματα τῶν παναρχαίων τοτεμικῶν γενῶν, πού συναντιέται στὰ πηλόπλαστα εἰδῶλια καὶ στὰ ζωγραφήματα τῶν βράχων τῆς χαλκολιθικῆς περιόδου. Ἐτσι ἐξηγεῖται καὶ γιατί τὸ Kā λογίεται ὁ σύντροφος δαίμων τοῦ ἀνθρώπου, πού τοῦ φυλάει καὶ τοῦ σιγουρεύει τὴ ζωὴ, τὴν εὐτυχία, τὴν ὑγεία καὶ τὴν χαρὰ του. Εἶναι ἡ ζωτικὴ δύναμη πού λογίεται διάχυτη μέσα στὸ τοτεμικὸ γένος, ἡ ὁμαδικὴ μαζί κι ἀτομικὴ, ὁμαδικὴ μέσα στὸ γένος ὁλόκληρο κι ἀτομικὴ σέ κάθε του μέλος. Ἡ ἀσφάλεια κ' ἡ προστασία μέσα στὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀλληλεγγύη τοῦ ἀρχαίου γένους μεταγυρίζει σ' ἰδιότητα τῆς ἐξατομικευμένης σέ κάθε μέλος του ἐνιαίας Ζωτικῆς του Ψυχῆς, πού γίνεται ἔτσι ὁ προστάτης δαίμων.

Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μέ τὸν ρωμαϊκὸ Genius, πού εἶναι κι αὐτός μιᾶς λογῆς Ζωτικὴ Ψυχὴ ὁμαδικῆς ἀρχῆς κ' ἓνας φύλακας δαίμων· κι ὅπως αὐτός παρουσιάζεται καὶ σάν ἡ δαιμονοποιημένη γεννητικὴ δύναμη, ἔτσι καὶ τὸ Kā εἶναι ἐκεῖνο πού τεκνογεννάει. Ὅταν, τέλος τὸ Kā ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο, ἐκεῖνο πεθαίνει. Ὅστόσο τὸ Kā μένει στὴ γενικότητα καὶ τὴν ἀοριστία τῆς ζωτικῆς δυνάμεις, καὶ μέ τὴν ἰδιότητα, ἀπὸ τὴν ἄλλη, τοῦ φύλακα δαίμονα, φεύγει ἀπὸ τῆς ἴδιας τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς τὸν χαρακτήρα. Μὰ ἡ Ζωτικὴ Ψυχὴ εἶναι πολλαπλὴ στὴν παράστασή της, κ' ἔτσι ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ της, ἢ διάρκειά της ἐπάνω στὴ γῆ κ' ἡ μπόρεσή της νά μετασαρκώνεται

σέ λογίς ἄλλα πλάσματα, περνοῦνε στὴν ψυχὴ Βα, πού γράφεται μ' ἓνα πουλί καὶ παρασταίνεται καὶ σάν πουλί μ' ἀνθρώπινο κεφάλι.

Τὸ πουλί εἶναι γνῶριμη παράσταση καὶ μετεσάρκωση τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς. Τὸν χαρακτήρα, πάλι, τῆς ζωτικῆς ψυχῆς τὸν μαρτυροῦν ἡ ἱκανότητα τῆς ψυχῆς Βα νά μετασαρκώνεται σέ ζῶα καὶ σέ φυτὰ, κ' ἡ δέηση πού τῆς γίνεται νά ξαναμπεῖ στὴ μούμια τοῦ νεκροῦ, γιὰ νά τὴ ζωντανέψει γιὰ μιά στιγμὴ, κ' ἔτσι νά φάει ἀπὸ τίς προσφορές πού τῆς πηγαίνουν. Ἡ διατήρηση, ἀπὸ τὴν ἄλλη, μέ τὸ βαλσάμωμα, τῶν νεκρῶν, ἐμπόδισε καταπολύ τοὺς Αἰγύπτιους ν' ἀκολουθήσουν τοὺς ἄλλους λαοὺς στὴν παράσταση τῆς ἄλλης ψυχῆς, τῆς Ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ,

πού ὀργανικά γεννιέται ἀπὸ τὴν καταστροφή τοῦ λειψάνου. Τελικὰ, δὲν ξέφυγαν κι ἀπ' αὐτὴ τὴν παράσταση, κ' ἓνας ὑπόγειος κόσμος κ' ἐδῶ γέμισε ἀπὸ τίς φασματικὲς εἰκόνες τῶν νεκρῶν τους. Ἡ ἴδια λειτουργία κάνει τὴ μούμια τοῦ νεκροῦ, sahu, νά φαίνεται ἀπὸ δύο

ὄψεις. Σάν κάτι φοβερό καὶ θαμαστό, πού κατοικεῖ μέσα στὸν τάφο του, σέ μεγαλόπρεπη ἀπομόνωση καὶ σιωπῇ, προικισμένο μέ δυνάμεις μαγικές, τὴ δύναμη ν' ἀνακράζει τίς ἀρχές τῆς ζωῆς καὶ τῆς νόησης πού τοῦ φύγανε, τ' ὄνομά του, τὴν καρδιά καὶ τὸν ἴσκιο του, τὰ γνῶριμα στοιχεῖα τῆς ζωτικῆς του ψυχῆς, εἶναι, ἀπὸ τοῦτῃ τὴν πλευρὰ, ὁ Ζωντανὸς Νεκρός, μέ τὴ δαιμονικὴ δύναμή του. Ὅπως, ὅμως, ἀπὸ τὸν Ζωντανὸ Νεκρὸ τῶν ἄλλων λαῶν ξεκόβεται ἡ εἰκόνα (ἡ ψυχὴ ἢ φάντασμα) τοῦ νεκροῦ, ἔτσι καὶ σέ προχωρημένους καιροὺς ξεκόβεται κ' ἐδῶ ἀπὸ τὴ μούμια sahu, ἓνα αἷλο ἄλλο sahu, πνευματικὸ τώρα σῶμα. Ἀνάμεσα, ἔτσι, καὶ στοὺς Αἰγύπτιους μπορούμε νά ξεχωρίζουμε μιά Ζωτικὴ Ψυχὴ σέ διπλὴ κ' ἐδῶ παράσταση, τοῦ Ka καὶ τοῦ Ba, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν νεκρὸ στὴ διπλὴ του παράσταση: τοῦ Ζωντανοῦ λειψάνου ἀπὸ τὴ μιά καὶ τῆς φασματικῆς εἰκόνας του ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Οἱ Ἕλληνες τῆς προορφικῆς περιόδου ξεχωρίζουνε δύο ψυχές, μιά Ψυχὴ τοῦ Ζωντανοῦ, πού ἔχει τὸ ὄνομα θυμός, καὶ μιά Ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, πού λέγεται νέκυς, «νεκρός», ψυχὴ (κατὰ μιά σημασίᾳ τῆς λέξης), καὶ εἰδῶλον, «εἰκόνα». Ἡ ψυχὴ τοῦ Ζωντανοῦ, γιὰ τὴν ὁμηρικὴ κ' ὕστερότερη ποίηση, εἶναι, πραγματικά, ὁ θυμός, πού κατὰ μίαν ἐρμηνεία ταυτίζεται μέ τὴν Ἀναπνοὴ καὶ κατὰ μίαν ἄλλη μέ τὸν ἀχνό ἢ τὴ βράση τοῦ αἵματος. Ἡ Ψυχὴ - Ἀναπνοὴ κ' ἡ Αἱματοψυχὴ εἶναι τύποι τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς καὶ οἱ δύο. Ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἰδιότητες καὶ λειτουργίες τοῦ «θυμοῦ» μαρτυροῦν τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς τὸν χαρακτήρα. Στὴν λιποθυμία ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο, κι ὅταν ἐκεῖνος συνέρχεται, εἶναι πού ξαναγυρίζει ὁ «θυμός» του.

Όταν φύγει ὀριστικά ἀπὸ τὸ ἔμψυχο ἢ ζωή, εἶναι πού πάρθηκε ἢ μ' ὅποιο τρόπο χάθηκε ὁ θυμός του. Ἡ ζωτική τούτη ψυχὴ ποτίζει ὀλάκερο τὸ κορμί, γιατί ἀκοῦμε, πώς, μέ τὸ θάνατο, ἀφήνει τὰ κόκαλα ἢ τὰ μέλη.

Σὰ ζωτική, ψυχὴ, ὁ θυμός εἶναι κι ὁ τόπος τῆς συναισθηματικῆς λειτουργίας. Ἐδῶ στέκουν ἡ ὀργή, τὸ μένος κ' ἡ ἐπιθετικότητα, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος, ἡ χαρά κ' ἡ ἀναγállιαση, ὁ πόνος καὶ τὸ πένθος, τὸ σάστισμα, ἡ αἰδώς καὶ τὸ σέβας, ὁ φόβος, ἡ ἐλπίδα, ἡ συμπάθεια καὶ τὸ ἔλεος, ἡ θέληση, οἱ μετανιωμοὶ κ' οἱ ἀμφιβολίες. Πιὸ πέρα ὁ «θυμός» γίνεται ὁ τόπος καὶ τῆς πνευματικῆς λειτουργίας, ὁ θυμός ἀποτυπώνει καὶ σημαίνει τὸν χαρακτήρα.

Ποῦ πηγαίνει ἢ τί γίνεται ὁ θυμός μετὰ θάνατο, δέν ἀναφέρεται, μποροῦμε ὅμως ν' ἀπεικásουμε πὼς ξανασαρκώνεται σ' ἄλλο πρόσωπο ἢ πλάσμα, ἢ πὼς τελειώνει κ' ἐκεῖνος. Τα στοιχεῖα μας μαρτυροῦν γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τίς δύο τοῦ-

τες τύχες τῆς ζωτικῆς ψυχῆς, καὶ πρέπει ν' ἀπεικásουμε πὼς ἡ πρώτη εἶναι τῶν προελληνικῶν κ' ἡ δεύτερη τῶν πρωτοελληνικῶν στρωμάτων. Πλήθος, πραγματικά, στοιχεῖα, πού θά τὰ δοῦμε κατόπιν, καὶ πού μποροῦμε νά εἰκásουμε πὼς εἶναι τῶν ντόπιων προελληνικῶν λαῶν μαρτυροῦν γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἰδέα πὼς ἡ ζωτικὴ ψυχὴ, πού τὴν ξέρουμε μέ τὸ ὄνομα «θυμός», ξανασαρκώνεται σ' ἀένανους κύκλους. Ἡ ἰδέα, ἀπὸ τὴν ἄλλη, πὼς ἡ ζωτικὴ ψυχὴ καταστρέφεται μέ τὸ θάνατο, εἶναι φυσικὴ γιὰ νομαδικούς λαούς, ὅπως οἱ Ἀχαιοί, καὶ τεκμηριώνεται στὴν ἐποποιία ἀπὸ ὀρισμένα ἐπιθέτα, ὅπως τὰ *θυμοφθόρα φάρμακα*, *τόν θυμοραϊστήν θάνατο καὶ τοὺς θυμοραϊστάς δηῖους*. Δυὸ χωρία τῆς ἐποποιίας, ὅπου λέγεται πὼς ὁ θυμός κατεβαίνει στὸν Ἄδη, δέν μποροῦν νά μᾶς ξεγελάσουν. Τὸ πρῶτο εἶναι τῆς Ὀδύσσειας λ, 39, ὅπου, ἀνάμεσα στὶς ἄλλες στὸν Ἄδην ψυχές, παρουσιάζονται τοῦ Ὀδυσσεᾶ καὶ *παρθενικά τ' ἀταλαί νεοπενθέα θυμόν ἔχουσαι*.

Ἐδῶ, ὅμως, ἡ λέξη θυμόν μπορεῖ πιά νά διορθωθεῖ μέ τὴ λέξη ἄωτον, γιατί ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τοὺς «Κεστούς» τοῦ Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, πού ξεσηκώνει ἀνάλλαχτους τοὺς στίχους 34-43 τῆς ὁδυσσειακῆς Νέκυιας, παρουσιάζει τὸν παραπάνω στίχο στὴν γραφῇ: *παρθενικά τ' ἀταλαί νεοπενθέ' ἄωτον ἔχουσαι*, γραφῇ, πού ἡ ἐσωτερικὴ πιά συνέπεια σέ μεγάλο βαθμό, μέ τὴ σειρά της κι αὐτὴ, τὴ στηρίζει. Ἔτσι δέ μένει παρὰ τὸ δεύτερο, τῆς Ἰλιάδας η, 131, ὅπου λέγεται *θυμόν ἀπὸ*

μελέων δῦναι δόμον Ἄιδος εἶσω. Ἡ μοναδικότητα, πιά, τοῦ χωρίου μαρτυρεῖ πὼς ἡ ἔκφραση εἶναι μεταφορικὴ, καὶ δέν σημαίνει παρὰ πὼς «ὁ θυμός πεθαίνει» ἢ «χάνεται», γιατί *ἐκεῖνο πού κατεβαίνει στὸν Ἄδη γιὰ τοὺς Ἑλληνες δέν εἶναι ὁ ἀπρόσωπος κι ἄμορφος «θυμός», μὰ μιά προσωπικὴ κ' εἰδωλικὴ ψυχὴ, τὸ «φάντασμα» τοῦ πεθαμένου.*

Ἡ λέξη, πραγματικά, ψυχὴ, σημαίνει στὴν ἀρχὴ τὴν Ἀναπνοή, καὶ παραπέρα τὴν ἴδια τὴ ζωή, καὶ μέ τὴν σημασία τούτη, τῆς ζωῆς, συναντιέται καὶ σέ πολὺ κατοπινότερα χρόνια. Ὡστόσο δέν φτάνει νά σημαίνει καὶ τὴ ζωτικὴ ψυχὴ, κ' ἔτσι δέν γίνεται ὁ τόπος τῆς συναισθηματικῆς λειτουργίας. Ἀντίθετα, σημαίνει, ὅπως καὶ τὸ ἑβραϊκὸ *nefesh*, τὴν ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, πού θά πεῖ τὴν εἰκόνα του πού κατεβαίνει στὸν Ἄδη.

Συχνότατα ὀνόματα τῆς νεκροψυχῆς αὐτῆς εἶναι, ὅπως εἶδαμε, τὰ πολὺ πιὸ ταιριαστά: νέκυς πού θά πεῖ «νεκρός», καὶ εἰδωλον, πού θά πεῖ ἡ (αὐτὴν ἐδῶ, ὅπως κι ἄλλου) «εἰκόνα». Ἡ μεταφορὰ τοῦ ὀνόματος μιᾶς ζωτικῆς ψυχῆς, ψυχῆ, στὴν ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, ὀφείλεται φυσικά στὴν ἐξατομικευτικὴ, κ' ἐδῶ λειτουργία τοῦ ὅρου. Ἐξατομικεύοντας τὴ γενικὴ ἔννοια τῆς ζωῆς σ' ὀρισμένο πρόσωπο, ἢ «ψυχὴ», σάν ἐξατομικευμένη ζωὴ εἶναι πάντα ἡ «ψυχὴ κάποιου» πού θά πεῖ ὀρισμένου προσώπου. Ἔτσι φτάνει νά σημαίνει τὸν «ζωντανό ἐαυτό», ἄρα τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο, κ' ἡ ἔκφραση «ἡ ψυχὴ μου», πού θά πεῖ «ἡ ζωὴ μου» ἢ «ὁ ζωντανός ἐαυτός μου», νά σημαίνει «ἐγώ», ἢ ἔκφραση «ἡ ψυχὴ σου», πού θά πεῖ «ἡ ζωὴ σου» ἢ «ὁ ζωντανός ἐαυτός σου» νά σημαίνει «ἐσύ», καὶ ἡ ἔκφραση «ἡ ψυχὴ του», πού θά πεῖ «ἡ ζωὴ του» ἢ «ὁ ζωντανός ἐαυτός του», νά σημαίνει «αὐτός» ἢ «ἐκεῖνος».

Χάρη στὴν ἐξατομικευτικὴ λειτουργία καὶ στοῖς ἰσοδύναμο της μέ τὴν προσωπικὴ ἀντωνυμία, ὁ ὅρος ψυχὴ μεταφέρεται ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ζωντανοῦ στὴ χαμένη ιδιότητα τοῦ νεκροῦ (τόν «ζωντανό του ἐαυτό»), κ' ἐδῶ στὴ φασματικὴ του εἰκόνα.

Ἔχουμε, ἔτσι, καὶ γιὰ τοὺς Ἑλληνες τῆς προορφικῆς περιόδου, *δύο ψυχές, μιά τοῦ ζωντανοῦ, πού λέγεται θυμός, καὶ μιά τοῦ Νεκροῦ, πού λέγεται νέκυς καὶ εἰδωλον, καὶ, τέλος, ψυχὴ, μέ καταχρηστικὴ σημασία.*

Ἀνάμεσα στοὺς Ῥωμαίους, οἱ λέξεις *anima* καὶ *animus* σημαίνουν τὴν Ἀναπνοή καὶ παραπέρα, ἡ πρώτη τὴ «ζωή» κ' ἡ δεύτερη τὴ «συνειδήση», ὀνοματίζοντας δύο τύπους ζωτικῆς ψυχῆς, μιά πιὸ φυτικὴ καὶ μιά πιὸ πνευ-

Ὁ νεκρὸς τοῦ Μέμνονος μεταφερόμενος ἀπὸ συμπολεμιστῆς του, ἐνῶ πάνω του φτερουγίζει τὸ φτερωτὸ εἰδωλο του.

ματικὴ, πού καταβάθος εἶναι ἡ ζωτικὴ ψυχὴ στὶς δύο της πλευρές, ζωτικὴ ἀρχὴ ἀπὸ τὴ μιά καὶ τόπος ἡ ὄργανο τῆς συνειδήσης ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐτοῦτῃ εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ *anima* (γιατί τὸ *animus* παρουσιάζεται περισσότερο σάν ἐξαρτημένη ἐνέργεια), πού παίρνει μέσα του μέ τὸν ὕστατο ἀσπασμό ὁ στενότερος συγγενῆς τοῦ πεθαμένου. Ὡστόσο ἡ ψυχὴ τούτῃ δέν ἔφτασε ν' αὐτονομηθεῖ σάν ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, οὔτε, ὅπως ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, νά σημαίνει τὴν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου. Τὴ ζωτικὴ ψυχὴ ἀνάμεσα στοὺς Ῥωμαίους τὴν ἀντιπροσωπεύει μιά παράσταση ἀνάλογη μέ τὸ *Ka* τῶν Αἰγυπτίων.

Ἀπὸ τὴ γέννησή του ἴσαμε τὸ τέλος του, τὸν ἄνθρωπο τὸν ἀκολουθεῖ ἓνα πνεῦμα δεμένο στενά μέ τὴν ἴδια του τὴ ζωή, πού τοῦ εἶναι ἓνας δαίμων προστάτης. Γιὰ τοὺς ἄντρες τὸ πνεῦμα τοῦτο λέγεται *Genius*, γιὰ τίς γυναῖκες λέγεται *Juno*, πού θά πεῖ πὼς χωρίζεται σ' ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ, κατὰ τὸ φύλλο τοῦ προσώπου.

Ἡ λέξη βγαίνει, λένε ἀπὸ τὸ *gignere*, πού σημαίνει τὴν ἀναπαραγωγικὴ λειτουργία, τὸ γεννᾶν, κ' εἶναι ἔτσι τὸ πνεῦμα τοῦτο ἡ δαιμονοποιημένη γεννητικὴ δύναμη, πού κληρονομεῖται ἀπὸ πατέρα σέ γιό καὶ πού φωλιάζει μέσα στοῖς σπέρμα. Ἐδῶ του, ἔτσι, εἶναι τὸ μέτωπο (ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλο τὸ κεφάλι σχετίζεται μέ τὸ σπέρμα), κι ὅταν ὁ Ῥωμαῖος θέλει νά τιμῇ τὸν *Genius*, ἀγγίζει τὸ μέτωπό του. Στὴν καθολικὴ, ὡστόσο, τούτῃ ἐρμηνεία δέν θά μπορούσε κανεὶς νά δώσει τὴν ἐμπιστοσύνη του, ξέροντας πὼς ὁ ρόλος τοῦ ἄντρα στὴν ἀναπαραγωγή εἶναι ἄγνωστος ἢ ἀκαθόριστος στὰ χαμηλότερα στάδια, καὶ πὼς καὶ γιὰ τοὺς ἰδίους τοὺς Ῥωμαίους, πού ἀναπτύξανε τὸ πιὸ αὐστηρὸ πατρι-αρχικὸ καθεστῶς ἢ σχέση ἀνάμεσα στοῖς παιδὶ καὶ στὴ μάνα εἶναι «φυσικὸ γεγονός», ἐνῶ ἡ πατρότητα πέφτει στὴ σφαῖρα τοῦ πολιτικοῦ μόνο νόμου.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, δέν θά μπορούσε κανεὶς νά καταλάβει, πάνου στὴν ἐρμηνεία αὐτὴ, τὸ χωρισμό τῆς γεννητικῆς αὐτῆς δυνάμεις σ' ἀρσενικὴ γιὰ τοὺς ἄνδρες καὶ θηλυκὴ γιὰ τίς γυναῖκες. Ἔτσι μποροῦμε νά δοῦμε τὸν *Genius* περισσότερο κοντὰ στὴν ἔννοια τοῦ *genus*, παρὰ τοῦ *gignere* στὴν σημασία τῆς ἀναπαραγωγικῆς λειτουργίας, κ' ἔτσι μιὰν ἀνάλογη ρίζα καὶ πορεία μέ τὸ ὁμόλογο *Ka* τῶν Αἰγυπτίων. Εἶναι ἡ διαχυμένη μέσα στοῖς (ἀρχικά τοτεμικὸ) γένος ζωτικὴ δύναμη ἢ ζωή, ὁμαδικὴ κι ἀτομικὴ μαζί: πού ὁ ἀρχικὸς ξαναγουρισμός της στὴν ὁμαδικότητα στενεύει στὴν κληρονόμησή της ἀπὸ πατέρα σέ γιό: πού, καθὼς τὸ γένος ἀντιπροσωπεύει τὴ συνέχεια, σχετίζεται μέ τὴν ἀναπαραγωγή: καὶ πού, ἀπὸ τὴν ἀλλοτινὴ ἐνότητα κι ἀλληλεγγύη τοῦ γένους, μεταγουρίζει σέ δαίμονα προστάτη τοῦ μέλους.

Ἀξιοσημείωτη, ἀπὸ τούτῃ τὴν πλευρά, εἶναι μιά πρόσφατη ἀποψη, πὼς ὁ *Genius* εἶναι ἓνας γιὰ κάθε οἰκογέ-

νεια, κι ἀρχικά ἴσως, ἓνας γιὰ κάθε γένος. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ γιὰ τοὺς Ῥωμαίους, πού ποιητικά λέγεται καὶ *umbra* (ἀνάλογα μέ τὸ ἑλληνικὸ σκῆ), ἀνήκει ὁμαδικότητα ὅλων τῶν νεκροψυχῶν, πού ὀρίζεται μέ τοὺς πληθυντικούς ὅρους *mortui* καὶ *manes*. Ἡ πρώτη λέξη, ἀντίστοιχη μέ τὴν ἑλληνικὴ νέκυες *μαρτυρά* πὼς ἡ Ῥωμαϊκὴ Νεκροψυχὴ εἶναι ἡ φασματικὴ κ' ἐδῶ εἰκόνα τοῦ Νεκροῦ ἡ λέξη *manes* σημαίνει, ὅπως πάνω-κάτω καὶ ἡ ἑλληνικὴ χθόνιοι σάν ἀφορὰ τοὺς νεκρούς, τίς νεκροψυχές ἀνεβασμένες στὴν τάξη δαιμόνων.

Τὰ λιγοστά ὅμως αὐτὰ παραδείγματα τοῦ ξεχωρισμοῦ τῶν δύο ψυχῶν ἀνάμεσα στοὺς καθυστερημένους καὶ τοὺς ἀρχαίους λαούς, συμπληρώνονται σ' οἰκουμηνικότερους κύκλους ἀπὸ τίς ταυτόχρονες, παράλληλες κι ὁλότελα διαφορετικὲς τύχες τῶν δύο ψυχῶν, τὸν ἀέναιο μετασαρκωμὸ τῆς ζωτικῆς ψυχῆς καὶ τὴν καταφυγὴ τῆς Νεκροψυχῆς σ' ἓνα ἀλαργινὸ βασίλειο τῶν σκιῶν: ἀπὸ τὰ ἔθιμα πού πολεμοῦνε νά περισώσουν, νά κερδίσουν ἢ νά λευτερώσουν τὴ ζωτικὴ ψυχὴ, καὶ νά σκοτώσουν, ν' ἀλαργέψουν ἢ νά καταδέσουν τὴν ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ: ἀπὸ τὸν ἴδιο τρόπο πού μεταχειρίζονται τὸ ζωντανὸ λείψανο καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ: κι ἀπὸ τὴ δαιμονοποίηση, τέλος, ἡ θεοποίηση τῆς ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ, σὰ φορέα τῆς προσωπικότητάς του σ' ἓνα ψηλότερο κύκλο.

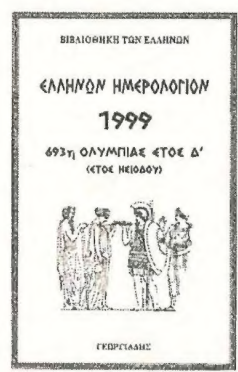
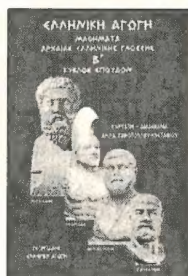
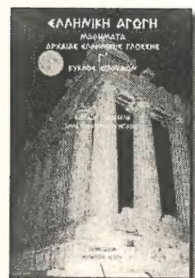
Ἡ διάκριση, τέλος, τῶν δύο ψυχῶν δίνει ν' αὐτοτοποθετεῖται καὶ ν' αὐτοερμηνεύεται τὸ μέγα, ἀσυνάρτητο, ἀντιφατικὸ κι ἀλλοπρό-σαλλο, ἀλλιῶς, πλῆθος τῶν

δοξασιῶν γιὰ τὴν ψυχὴ καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ θανάτου. Στὸ πρῶτο, ἔτσι, στάδιο τῆς μελέτης μας θά παρακολουθήσουμε τίς δοξασίες γιὰ τὴ φύση, τίς ἔδρες, τίς λειτουργίες, τίς περιπέτειες στὴ ζωὴ καὶ τίς μετασαρκώσεις μετὰ θάνατο τῆς ζωτικῆς ψυχῆς, καθὼς καὶ τὸ ξαναγεννημὰ της. Στὸ δεύτερο θά δοῦμε τοὺς κινδύνους

καὶ τὴν φύλαξη τῶν ζωντανῶν ἀπὸ τὸ ζωντανὸ λείψανο καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, τὰ δικαιώματά του πάνου στὴν κινητὴ περιουσία καὶ στοὺς συντρόφους του, καὶ τὸ νόημα καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ Πένθους. Στὸ τρίτο θ' ἀκολουθήσουμε τὴν ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ στὸ ταξίδι της καὶ θά δοῦμε τοὺς κόσμους τῶν ψυχῶν πού τὴν καρτεροῦν κι ὀρισμένα σταθερὰ χαρακτηριστικά τους. Στὸ τέταρτο θά μελετήσουμε τὴν θεοποίηση τῆς ψυχῆς τοῦ Νεκροῦ μέ τίς τελετές τῆς Βασιλικῆς Στέψης, πού μεταφέρουνται στὴν Ταφὴ, κι ὀρισμένα στοιχεῖα τῆς νεκρολατρίας. Στὸ πέμπτο, τέλος, μέρος τῆς μελέτης μας θά δοῦμε πὼς μέσα ἀπὸ τὴ *θιασικὴ ἰδεολογία*, ἡ ἀπρόσωπη, συνειδητὴ, κι ἀθάνατη ζωτικὴ ψυχὴ ταυτίζεται μέ τὴν προσωπικὴ, ἀσύνειδη, καὶ θνητὴ ψυχὴ τοῦ Νεκροῦ, γιὰ νά δώσει τὴ νέα ἰδέα τῆς προσωπικῆς, συνειδητῆς, ἀθάνατης πνευματικῆς ψυχῆς, πού τὴ μορφώνουν οἱ Ὀρφικοὶ καὶ πού τὴν ἐπιβάλλει ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία. (συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

Για την εκμάθηση
της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας
σας συνιστούμε τα μοναδικά βιβλία
της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
της Άννας Τζιροπούλου-Ευσταθίου.
Εκδόσεις ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Ακαδημίας 84, Τηλ.: 38.36.231

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΕΥΣΗ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
Διευθυνσις: Ἰάδωνις Γεωργιάδης
Διευθυνσις Σπουδῶν: Ἄννας Τζιροπούλου-Εὐσταθίου.
Παιδικόν τμήμα: Εἰρήνη Μαυροπούλου
Πληροφορίες: Στουρνάρη 57 Ἀθῆναι Τηλ.: 52.21.314

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

ΗΡΑΔΟΤΕ^{FM}

1 0 7 , 3

Διεύθυνσεις: ΚΩΣΤΑΣ ΧΟΥΝΤΑΣ
Τηλ.: 6003777 - 6004670

Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Βιολογίας

Νόμοι δόμησης πού κυριαρχούν σ' όλο τό Σύμπαν φαίνεται πώς καθοδηγοῦν τόν σχεδιασμό τῆς ὁργάνωσης τῆς ζωῆς ἀπό τήν ἀπλή μονάδα τῶν ἐνώσεων τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τό πιό σύνθετο κύτταρο καί τοὺς ἰστούς. Οἱ ἐρευνητές στὶς τελευταῖες δεκαετίες μπόρεσαν καί διεισδυσαν ἀρκετά βαθειά μέσα στὴν βιολογικὴ οὐσία καί νά ἐξηγήσουν ἐπίσης ἀρκετά ἀπὸ τὰ βασικὰ στοιχεῖα πού συνθέτουν τὴν ἴδια τὴν ἐκδήλωση τῆς ζωῆς.

Οι έρευνητές κατόρθωσαν να έρευνήσουν τόν κληρονομικό κώδικα του κυττάρου που εΐναι στό DNA καί στό RNA, τά όποΐα συγκροτοΰν τίς όμάδες τών γονιδίων.

Γενικά η κυτταρική συγκρότηση του κυττάρου αποτελείται από ένα αφάνταστα μεγάλο αριθμό μεταβλητών συστημάτων ιόντων που λαμβάνουν χώρα σε βιοηλεκτρικό επίπεδο καθώς επίσης και από ένα μεγάλο αριθμό στοιχείων όπως των ατόμων του Άνθρακος, του Νερού, των πρωτεϊνών και πολλών άλλων αμινοξέων...

Τό ερώτημα τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς ποῦ ἀπασχολή-
σε σχεδόν ὅλους τοὺς ἐρευνητές μέχρι τώρα ἦταν:

Πώς τό φαινόμενο τῆς ζωῆς, πού ἐκδηλώνεται μέσα στό κύτταρο, ἔχει νά κάνει λιγότερο μέ τό εἶδος τῶν χημικῶν στοιχείων ἀλλά περισσότερο μέ τήν ἀρχιτεκτονική. Δηλαδή αὐτό πού διαφαίνεται καί χαρακτηρίζει τά μυστικά καί τό μυστήριο τῆς ζωῆς δέν εἶναι αὐτά καθ' ἑαυτά τά χημικά στοιχεῖα πού συγκροτοῦν τό κύτταρο ἀλλά ὁ τρόπος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς σύνθεσης καί σύνδεσης....!

Τά μόρια πού συγκροτοῦν τά κύτταρα καθώς καί τά κύτταρα πού συγκροτοῦν τούς ἰστούς τῶν μυῶν καί τῶν ὀργάνων ἀντικαθίστανται καί ἀναπληρώνονται βάσει ἑνός τρόπου πού θυμίζει ἀρχιτεκτονικό σχέδιο τό ὁποῖο ὑπακούει στούς βασικούς νόμους τῆς γεωμετρίας...

Τά στοιχεία πού συγκροτούν τό κύτταρο από τά απλά μόρια μέχρι τό DNA δομοῦνται, ἔλκονται καί ἀπωθοῦνται ἀπό ἠλεκτροστατικές δυνάμεις τῶν ὁποίων οἱ συνιστώσες καί οἱ συνιστώμενες ἀποτελοῦν κανονικά γεωμετρικά σχήματα γιά νά διατηρήσουν τήν ἰσορροπία τῆς βιοχημικῆς σύνθεσης μέσα στήν ὁποία ἐκδηλώνεται τό φαινόμενο τῆς ζωῆς...

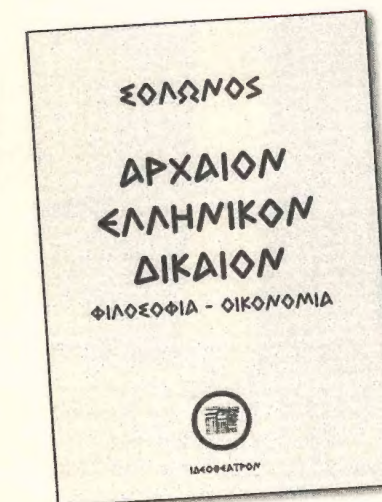
Δίνεται ή εντύπωση πώς ή "Υλη γενικά (ή κρυσταλλική, πρισματική, γεωμετρική τών όρυκτών στοιχείων) έπαναλαμβάνει τόν έαυτό της. Η κρυσταλλική δομή, ή τριγωνική, τετραγωνική, έξαγωνική, όκταγωνική τών άνοργάνων στοιχείων έπαναλαμβάνεται τόσο μέσα στο ίδιο τό κύτταρο όσο καί στην σύνδεση μεταξύ τών κυττάρων... Μία μαθηματική προσέγγιση τής έρευνας, θά φωτίζε περισσότερο τό όλο έρώτημα τοῦ φαινομένου μέσα στο όποιο εκδηλώνονται οί ιδιότητες τής ζωής.

Εκδόσεις - βιβλία **Ίδεο-Θέατρον**

Στουρνάρη 57 104.32 Αθήνα Τηλ.: 52.37.543 **ΑΝΤΩΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ**
ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ 1999

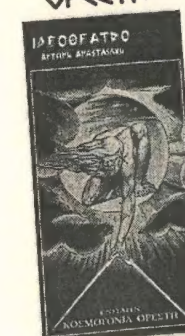

Ο καθηγητής Φιλοσοφίας του Παν/μίου Αθηνών **Γ. Σακελλαρίου** αναλύει όλο το μυητικό και εκπαιδευτικό σύστημα του **ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ**. Πώς μπορούμε να εφαρμόσουμε σήμερα το ήθικό του σύστημα. Το μοναδικόν πρακτικόν ἐγχειρίδιον αὐτογνωσίας και πνευματικῆς ἀνεξίτηλης διὰ μέσου τῆς **ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ**. 5.500 δρχ.

Ἡχογραφεμένες θεατρικὲς παραστάσεις μετὸν Ἀντώνιον Ἀναστασασάκη

3.000 δρχ. ἐκάστη κασέτα

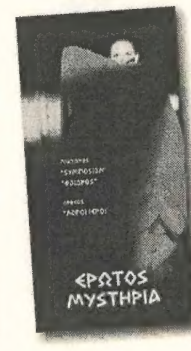
Ἀ. Ἀσπμακόπουλου
ΚΟΣΜΟΓΟΜΙΑ
ΟΡΕΣΤΗ

Πλάτωνος
ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΕΞΚΡΑΤΟΥΣ

Πλάτωνος
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
ΦΑΙΔΡΟΣ

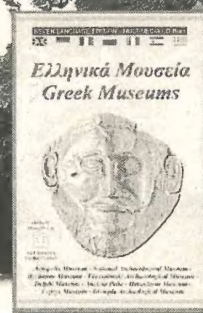
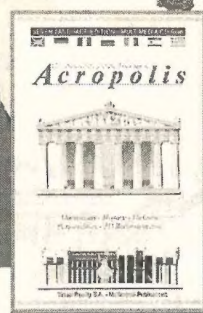
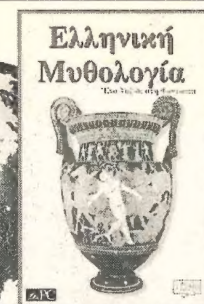
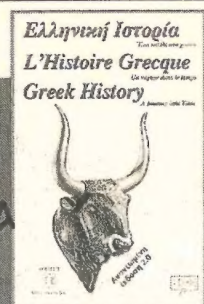
Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ίδεο-Θέατρον

4.000 δρχ.

Οί εκδόσεις
ΕΙΚΟΝΙΚΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
(VR)
σὲ συνεργασία
μὲ τὸ
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ
σᾶς προσκαλοῦν
σ' ἓνα
MULTIMEDIA

ΤΑΞΙΔΙ
ΣΤΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Καλύπτει 70 αιώνες ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὸ 5.000 π.Χ. μέχρι σήμερα. Ὅμως δὲν σταματᾷ στὴν ἀναφορὰ τῶν ιστορικῶν γεγονότων. Παρουσιάζει τὴν τέχνη, τὴν λογοτεχνία, τὸ θέατρο καὶ τὶς πρὸ σημαντικὲς προσωπικότητες ὄλων τῶν χρόνων. Ἀποδίδει ἀκόμη -σὲ μορφὴ ντοκυμαντέρ- τὴν ιστορικὴ διαδρομὴ τῆς Ἑλλάδος συνολικὰ καὶ παράλληλα παρουσιάζει σὲ 3 CD ἀναπαράσταση ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἀρχαιολογικοὺς χώρους: Ἀκρόπολη, Κνωσὸ, Ὀλυμπία.

(9.900 δρχ.)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Μᾶς ξεναγεῖ στὴν σφαῖρα τῆς φαντασίας τῶν Ἑλληνικῶν Μύθων μέσα ἀπὸ τὴν Θεογονία, τὴν Τιτανομαχία, τὴν Γιγαντομαχία, τὴν Ἀνθρωπογονία καὶ τὴν ζωὴ καὶ κατορθώματα τῶν Δώδεκα Ὀλυμπίων Θεῶν καὶ τοὺς μυθικοὺς ἥρωες Ἡρακλῆ, Θησέα, Ἰάσωνα, Ἀχιλλέα, Ὀδυσσεά καὶ Μίνωα. Ἀκόμη παρουσιάζει τὶς ἄγνωστες πτυχὲς τῆς Ἀργοναυτικῆς Ἐκστρατείας καὶ τοῦ Τρωικοῦ Πολέμου.

(11.800 δρχ.)

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Μᾶς καλεῖ νὰ γνωρίσουμε τὴν ἀπαράμιλλη ὀμορφιὰ τοῦ μνημεῖου ποὺ περνᾷ σ' ὅλο τὸν κόσμο ἓνα ξεχωριστὸ μήνυμα ἀνὰ τοὺς αἰῶνες. Γνωρίστε τὴν ἀρχιτεκτονική, τὴν ιστορία, τοὺς μύθους, τὶς λεπτομέρειες καὶ τὰ σημαντικώτερα πρόσωπα ποὺ συνέδεσαν τὸ ὄνομά τους μὲ τὸ ἀξεπέραστο κάλλος του. Μέσα ἀπὸ τὴν **ΑΚΡΟΠΟΛΗ** θὰ ξεναγηθῆτε στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἱεροῦ Βράχου. Γνωρίστε τὰ ἐκθέματά του καὶ τὴν τέχνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

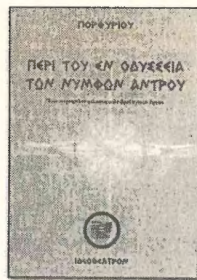
(8.000 δρχ.)

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

Μέσα ἀπὸ τὰ "Ελληνικὰ Μουσεία" μποροῦμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε κάθε γωνιὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὸν θαυμάσιο κόσμο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Γνωρίστε ἀπὸ κοντὰ τὰ κύρια ἐκθέματα τῶν Μουσείων: **ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ - ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ - ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ - ΠΕΛΛΑΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΚΥΠΡΟΥ - ΟΛΥΜΠΙΑΣ - ΔΕΛΦΩΝ.**

(8.000 δρχ.)

ΤΑ ΜΟΝΑΔΙΚΑ CD ROMS ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΘΗΤΕ
ΑΠΟ ΤΟ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ Στουρνάρη 57
ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙ' ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗΣ Τηλ.: 52.37.543

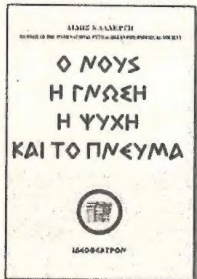
ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ

Κυκλοφορεί για πρώτη φορά
τό κορυφαίον φιλοσοφικόν-θεολογικόν
του Πορφυρίου. Γέμει Μυστηριακών και
απορρήτων αληθειών για την πορεία της
ψυχής μετά θάνατον, αποσυμβολίζοντας
μέρος της μυστικής διδασκαλίας του Όμηρου.
Μετάφρασις -Εισαγωγή - σχόλια - ανάλυσις της
φιλοσοφίας του Πορφυρίου Άγις και Παν. Μαρίνη 2.500 δρχ

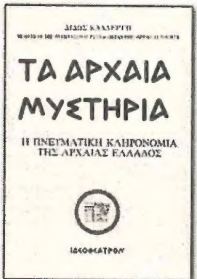
Διδώς Καλλέργη 'Η σημαντικώτερη έρμηνεία για το Έλληνικό Δωδεκάθεο ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ

3.500 δρχ.

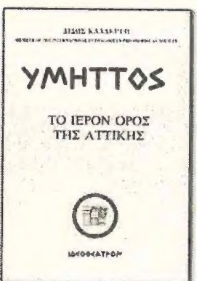
Διδώς Καλλέργη MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY Τι είναι κατά τους Πυθαγορείους Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

1.800 δρχ.

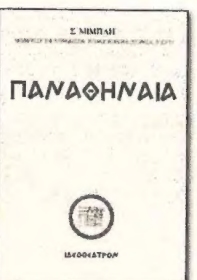
Διδώς Καλλέργη MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ 'Η πνευματική κληρονομιά της Ελλάδος

2.000 δρχ.

Διδώς Καλλέργη MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY ΥΜΗΤΤΟΣ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

1.500 δρχ.

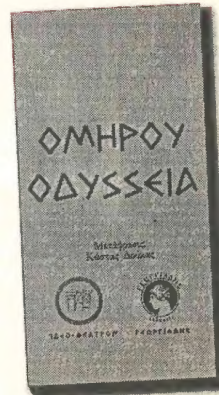
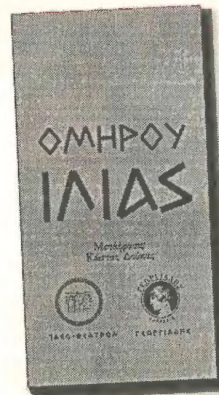

Σπύρου Πιμπλή ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Πώς έτελούντο - 'Ο συμβολισμός -
'Η διαμόρφωσις και ὀργάνωσις τῶν
Παναθηναίων - 'Αγῶνες καὶ Πομπή

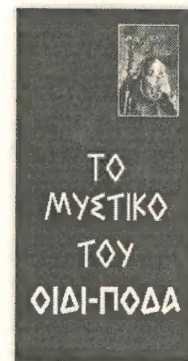
2.000 δρχ.

ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

Νέα μετάφρασις με προσέγγισι
της Όμηρικῆς διαλέκτου του Κώστα Δούκα
Μία ιστορική έκδοσις

Με την συνεργασία του οίκου "Γεωργιάδης" έκαστο: 14.000δρχ.

Φιλοσοφικό δοκίμιο του
'Αναστάσιου Ἀσημακόπουλου

Ἑσωτερική ἀνάλυσις,
ἀποσυμβολισμός
καὶ συνέχεια

του
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΥ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ
του Σοφοκλέους

σέ θεατρική μεταφορά ἀπό τόν
'Αντώνη Ἀναστασιάδη

2.000 δρχ.

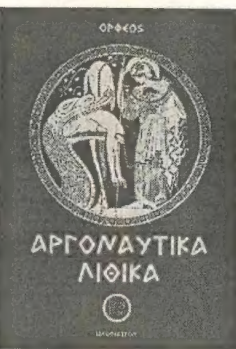

ΟΡΦΕΩΣ ΥΜΝΟΙ

Οἱ Ἱεροὶ
λεπτογραφικὸὶ
'Υμνοι τῶν Ἑλλήνων

'Αποδλέπουν
εἰς τὴν δημιουργίαν
πνευματικοῦ κλίματος,
διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν
Ἱερουργίας
ἢ καὶ Θεοφανείας

3.500 δρχ.

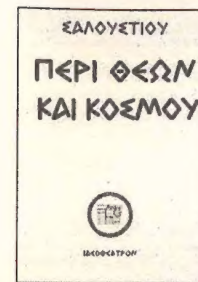
ΟΡΦΕΩΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ ΛΙΘΙΚΑ

(Ἡ χρῆσις τῶν λίθων
ἀπὸ τῶν μέγα Ὀρφέα)

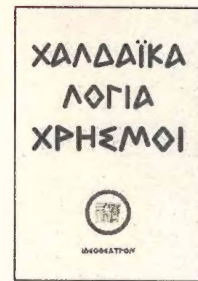
'Αρχαῖο κείμενο -
μετάφρασις - παρουσίασις
ὅλου τοῦ μύθου
τῆς Ἀργοναυτικῆς
ἐκστρατείας - πίνακες
καὶ ἀποσυμβολισμός.

3.000 δρχ.

Ἐπανεκδόσις τῆς σειρᾶς τοῦ Π. Γράβιγγερ ἙΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ
Με τὴν συνεργασίαν ἸΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ καὶ οἴκου ΔΙΜΕΛΗ

Σύνοψις τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας
καὶ τῆς Μυστηριακῆς
καὶ Μεταφυσικῆς
διδασκαλίας περὶ θεῶν καὶ κόσμου,
ἀνθρώπου, ψυχῆς καὶ εἰμαρμένης.
Τό ἔργον αὐτό ἐξεπῆγασεν ἐκ τῶν
προσπαθειῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ
πρὸς ἀναστήλωσιν
τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς
Παραδόσεως.

ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ

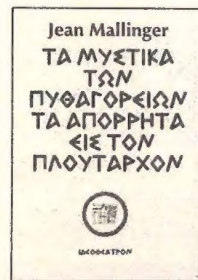
Τὸ βιβλίο
πὺ συνέβουλευοντο ὅλοι
οἱ Ἑλλήνες φιλόσοφοι

4.500 δρχ.

Ἰαμβλίου ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

3.500 δρχ.

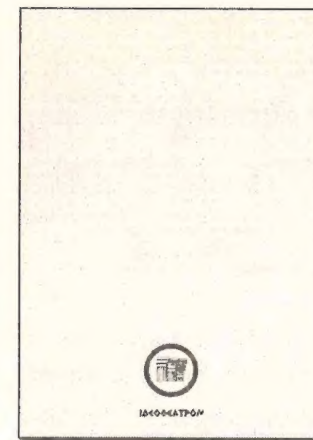
Jean Mallinger ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ

3.500 δρχ.

Πέτρου Γράβιγγερ Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ

12.000 δρχ.

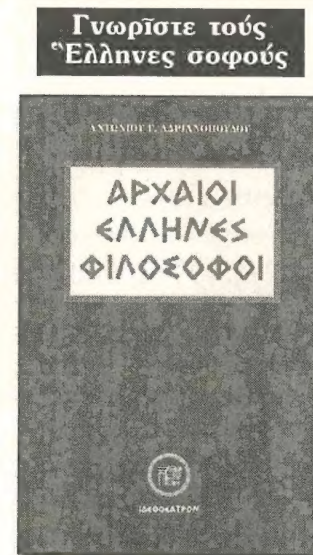

ΜΑΙΡΗ ΜΑΚΡΑ
ΓΝΩΡΙΞΕ
ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ
ΜΕΣΑ ΔΙΟΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ
'Οδηγὸς
αὐτογνωσίας
ἀλλὰ καὶ
ψυχολογικῆς
ἀναλύσεως
τῆς Μυθολογίας

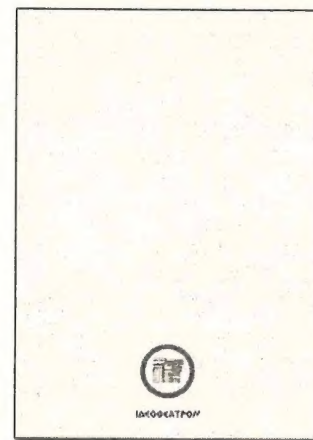
Οἱ ἱπτάμενοι δίσκοι ποὺ
ἐμφανίζονται στὴν Γῆ
ἀφάνουν γραπτὲς μαρ-
τυρίες
ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν
'Ελλήνων, ποὺ ζοῦν
ἐντὸς ἀτράκτου. Διέ
φυγαν
στὸ διάστημα
μετὰ τὴν Τιτανομαχία.
Τὸ πλῆρωμα τοῦ χρόνου
ὅμως ἔφθασε καὶ
ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ
ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ

4.500 δρχ.

Α. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
Μία μοναδική
πραγματεία
καὶ ἐσωτερικὴ ἀνάλυσις
τῶν διδασκάλων
τῆς ἀνθρωπότητας
ΟΡΦΕΥΣ - ΘΑΛΗΣ
ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ
ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ
ΖΗΝΩΝ
ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ
ΑΝΑΞΑΓΟΡΑΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ
ΕΞΟΚΡΑΤΗΣ
ΠΛΑΤΩΝ - ΕΤΩΙΚΟΙ

5.500 δρχ.

Φιλοσοφικὴ
προσέγγισις
τῆς
ΑΡΜΟΝΙΑΣ
τοῦ
ΣΥΜΠΛΑΝΤΟΣ
καὶ τῶν
ΟΝΤΩΝ
μὲ
ΜΟΥΣΙΚΗ
καὶ
ΧΟΡΟ

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ

Μέ προβολές ταινιών
VIDEO - DVD - CD ROM

Κάθε Κυριακή 6:30 μ.μ. * Γενική είσοδος: 1.500 δρχ.

Δεκέμβριος '98

6 Κυρ.

ΟΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΧΥΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΤΛΑΝΤΙΔΑ

Δημήτριος Λαζογιώργος Έλληνας (Συγγραφέας)

13 Κυρ.

Ο ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ

Στέφανος Έλμάρζης

(Συγγραφέας - Δ/ντής περιοδικού ANIXNEΥΣΕΙΣ)

20 Κυρ.

ΓΕΩΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΚΟΝΑ - ΜΟΥΣΙΚΗ - ΛΟΓΟΣ

Ιωάννης Γεωργιόπουλος (Περιβαλλοντιστής, παιδαγωγός)

27 Κυρ.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ 1998

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΑΝΤΙΝΗΣ

(Προβολή ταινίας και αναφορές για τη σκέψη του)

Ιανουάριος '99

3 Κυρ.

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Ματσόπουλος Νικόλαος (Αστρονόμος)

(προβολή ταινίας για το σύμπαν από το Αστεροσκοπείο)

10 Κυρ.

ΒΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Χριστίνα Άντωνοπούλου

(Επ. καθηγήτρια Ψυχολογίας Παιδαγωγικού Παν/μίου)

17 Κυρ.

ΟΙ ΓΕΩΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ηλίας Μαρτιολάκος (Καθ/τής Γεωλογίας Παν/μίου Αθηνών)

24 Κυρ.

ΟΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΕΥΝΗ

Νικόλαος Άγγελής

(Νομικός)

31 Κυρ.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ

Ιωάννης Λώλος

(Επ. καθ/τής προϊστορικής Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων)

Φεβρουάριος '99

7 Κυρ.

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Δημήτριος Δημόπουλος

(Έρευντής έθνικών και εθνολογικών θεμάτων, Μηχανολόγος Ε.Μ.Π., Συγγραφέας)

14 Κυρ.

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Ηλίας Νικολούδης

(Δρ. Φιλοσοφίας Παν/μίου Παρισιών και Ε.Μ.Π.)

21 Κυρ.

ΚΑΠΟΔΙΕΤΡΙΑΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ - Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

Έλένη Κούκου (Ιστορικός - Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών)

28 Κυρ.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΞΟΦΩΝ

ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Άνδρέας Παναγόπουλος (Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών)

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Δεκέμβριος '98 - Ιανουάριος - Φεβρουάριος '99

Η Ιστορία της Μουσικής

μέ τό Νίκο Κανελόπουλο

(Μουσικό έρευντή της κλασικής μουσικής, παραγωγό της έκδοσης του Αθήνα 984 Η Κλασική Κομπάκι Διοκοθήκη)

Μέ προβολές VIDEO και CD ROM

Κάθε Τρίτη 5:30 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

η ηθική των Προσωκρατικών

μέ την Άννα Κελεσίδου

(Δ/ντρια του Φιλοσοφικού Κέντρου της Ακαδημίας Αθηνών)

Κάθε Τρίτη 8 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ

Μέ προβολές VIDEO και CD ROM

Κάθε Τετάρτη 8 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

Ψυχογονία

μέ την Άλτάνη

Κάθε Παρασκευή 8 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

Άπό την Φυσική στή Μεταφυσική

(Συνείδηση και Φυσικός Κόσμος)

μέ τό Νίκο Ταμπάκη

Διπλ. Μηχ. Ε.Μ.Π. - Δρ. Φιλοσοφίας, Μέλος Διεπιστημονικής Ομάδας Παν/μίου Αθηνών - Συνεργάτης Κέντρου Φιλοσοφικών Ερευνών

Κάθε Σάββατο 6:30 μμ.

Γεν. είσοδος 1.500 δρχ.

ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΣ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ

ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(Η πιο φυσιολογική, δυναμική και άμεση διάπλαση των παιδιών σας)

Θέλετε τά παιδιά σας νά γνωρίσουν τους κανόνες προφοράς της Έλληνικής Γλώσσας και νά μάθουν γιά πάντα νά άρθρώνουν τέλεια την Έλληνική, έλευθερώνοντας και έκφράζοντας τις σκέψεις τους και τά συναισθήματά τους; (Μαθήματα Όρθοφωνίας - Άγωγής Λόγου - Ρητορικής Τέχνης).

Θέλετε τά παιδιά σας νά μάθουν γιά πάντα την φυσιο-λογική διαφραγματική άναπνοή που θά τους προσφέρη φυσική και πνευματική υγεία, δύναμη στον λόγο και την μεγαλύτερη δυνατή λήψη όξυγόπου μέ όλα τά εύ-εργετικά συνεπακόλουθα; (Αϊμάτωση του έγκεφα-λου, άπάλειψη νοσημάτων των πνευμόνων κ.λπ.).

Θέλετε τά παιδιά σας νά καλλιεργήσουν την μνή-μη τους και νά έγχαράξουν βαθιά στον νού τους, τις γνώσεις και τά κείμενα, και νά μή τά μαθαίνουν "παπαγαλία"; (Η μνήμη είναι ζωντανός όργανισμός και επιδέχεται καλλιέργεια και έκπαίδευση).

Θέλετε τά παιδιά σας νά έξασκηθούν στην παρα-τήρηση, την άλληλουχία των ιδεών, την μελέτη των άναλογιών, στην άναλυτική και συνθετική σκέψη άσκούμενοι διά μέσου των Όμηρικων Έπων;

Θέλετε τά παιδιά σας νά έμπλουτίσουν τό λεξιλόγιό τους μέ όρους έπιστημονικούς, φιλοσο-φικούς, ποιητικούς, άπό την παναρχαία όμηρική διάλεκτο - την μπέρα όλων των Εύρωπαϊκών γλωσ-σών - άβίαστα και χωρίς έπί πλέον μελέτη στο σπύτι; (Φράσεις και λέξεις όμηρικές, είτε αούούσιες είτε ως παράγωγα τις χρησιμοποιούμε και σήμερα στην καθομιλουμένη).

Θέλετε τά παιδιά σας νά καλλιεργήσουν τον ψυ-χισμό τους μέ τις άπαράμιλλες εικόνες και παρο-μοιώσεις της Ιλιάδος και της Όδυσσεΐας;

Θέλετε τά παιδιά σας νά έναρμονίζουν τις κινή-σεις του σώματός των, μέ αυτές των συναισθημάτων και του λόγου των; (Κινησιολογία).

Θέλετε τά παιδιά σας νά διδαχθούν άπό εκείνους που πιστεύουν διακαώς, κατέχουν και έχουν κάνει πράξη ζωής αυτές τις γνώσεις;

Θέλετε τά παιδιά σας νά γνωρίσουν, νά αγαπή-σουν και νά μιμηθούν τους Έλληνες Όρωες και Φιλοσόφους;

Τότε αυτούς τους Έλληνόπαιδες μέ πολλή χαρά θά τους δεχθούμε κοντά μας, γιά την μαθητεία και την έκπαίδευση στην μίμηση των άθανάτων Έλληνικών προτύπων, μαθητάς στην

"ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ"

Τμήματα: Παρασκευή - Σάββατο και Κυριακή

Πληροφορίες - έγγραφές: "ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ" Τηλ.: 52.37.543

ΜΙΜΗΣΙΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Ίδεο-θέατρον

ΑΝΤΩΝ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

... Σπ' αλήθεια, άπό την νηπική ηλικία, τά μικρά παιδιά, που μόλις αρχίζουν νά μαθαίνουν, έχουν γιά τροφο την διδα-σκαλία εκείνου, και σαν νά έχουμε παραγανωθεί μέ τά έπη του, ποτίζουμε τις ψυχές μας μέ τό γάλα των στήλων του. Στέκεται δίπλα στον καθέναν άπό την αρχή, αλλά και στα χρόνια κατά τά όποια σιγά σιγά ανδρώνεται, γνωρίζει την μεγαλύτερη άκμή κατά την ηλικία της ολοκλήρωσης του καλώς και μέ-γχι τά γρηγορά δεν υπάρχει ο παραμικρός κορε-σμός, αλλά σταματώντας γιά λίγο δίψαμε πάλι γι' αυτόν.

Γενικά, μπορούμε νά πούμε πώς μέ τον Όμηρο τελειώνει κανείς, όταν τε-λειώνει και μέ την ζωή του.

«Όμηρικά Προβλήματα» Ηρακλείτου Ιος μ.Χ.

Τό "Ίδεοθέατρον" θέλοντας νά συμβάλλει στην παρουσίαση της Κλασικής Έλληνικής Παιδείας στό θέατρο δημιούργησε την "ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ".

"Ένα θεατρικό έπιμορφωτικό όρώ-μενο μέ στόχο την ουσιαστική - βιω-ματική γνώση των Όμηρικών Έπων και διά της θεατρικής μιμήσεως την δημιουργία Έλληνικών προτύπων.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ

ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ

Διδάσκονται

* ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ - ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ

* ΦΥΣΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ - ΚΙΝΗΣΙΟΛΟΓΙΑ

* ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

* ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

* ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

* ΙΛΙΑΣ - ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

τμήματα

Παρασκευή 6-8 μ.μ. Σάββατο 11-1 και 1-3 μ.μ. Κυριακή 11-1

Πληροφορίες - έγγραφές: "ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ" Τηλ.: 52.37.543